

prevenim • dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 1 - segon semestre 2000

En aquest número...

- **Editorial** 2
Presentació del butlletí i dels seus objectius.
- **Cop d'ull a la recerca** 2
Reflexions a l'entorn de la necessitat d'oferir intervencions preventives científicament fonamentades i de diversificar els programes en funció de les diferents necessitats de cada població.
- **Materials** 3
Col·lectiu Bronca (Bronquis Cabrejats) - tabaquisme (fitxes i dossier)
«La Marxa dels Tòpics» - drogues, sexualitat i alimentació (exposició)
Nit d'Estrena - alcohol i conducció (còmic).
- **En pràctica** 4
Aspectes que cal tenir en compte en l'elaboració de materials preventius (primera part).
- **L'opinió** 4
Gregor Burkhart, administrador científic de l'Observatori Europeu de les Drogues i Toxicomanies comenta la importància de l'avaluació i el suport que ofereix l'OEDT als professionals de la prevenció.
- **Finestra oberta** 5
Característiques, objectius i resultats d'avaluació de *Les històries del Max*, un programa per treballar amb joves aspectes relacionats amb el consum de drogues i les relacions afectivosexuals.
- **Navegant** 5
Comentaris i orientacions per navegar pel web de l'IEA, un dels llocs de referència sobre drogues en castellà a Internet.
- **En poques paraules** 6
Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.
- **des de l'ICASS** 6
Informació sobre un material de suport per a la intervenció en drogodependències per part dels serveis bàsics d'atenció social primària, i la manera d'aconseguir-lo.

prevenim.dro és un programa de l'associació:

PROFICI. 0 30297008-URF100-1

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials
Programa Social de Drogodependències

Iniciem amb aquest número l'edició del butlletí *Prevenim.DRO* (prevenim punt dro), una publicació que neix amb l'ambició objectiu de convertir-se en instrument de comunicació entre tots els professionals que treballen en programes de prevenció de les drogodependències a Catalunya.

A *Prevenim.DRO* trobareu informació sobre alguns dels millors materials i programes que són a l'abast dels professionals de la prevenció a casa nostra, podreu reflexionar a propòsit dels avenços recents de la investigació sobre prevenció i tindreu notícia de les darreres publicacions aparegudes en el sector.

Com podreu comprovar amb la lectura de l'exemplar que teniu a les mans, *Prevenim.DRO* vol destacar les intervencions preventives que es fonamenten en el coneixement científic actual i que aporten informació sobre l'efectivitat de les tècniques utilitzades i el procés d'implantació dels programes analitzats. Estem convençuts que l'espai d'intercanvi que oferim des d'aquestes pàgines pot propiciar un consens sobre *bones pràctiques* en prevenció de les drogodependències que molts professionals del sector consideren del tot necessari.

Però per poder assolir aquests objectius de comunicació, informació, reflexió i intercanvi, *Prevenim.DRO* necessita la participació activa dels seus lectors, els professionals dels programes de prevenció de les drogodependències, i dels serveis socials. Tots esteu convidats a compartir amb el nostre equip de redacció les vostres opinions i experiències, proposar temes i donar-nos a conèixer nous materials.

Cop d'ull a la recerca

Cap a una prevenció fonamentada

Els darrers anys, la recerca científica ha permès identificar uns quants dels factors biològics, psicològics i socials que contribueixen al fet que determinats individus experimentin problemes derivats del consum de drogues. L'abús de drogues no s'explica mai per un sol factor, sinó que determinats *factors de risc* augmenten la probabilitat que un individu concret abusi de les drogues o, al contrari, l'efecte de diferents *factors de protecció* disminueix aquesta probabilitat.

L'etiologia multifactorial de l'abús de drogues s'observa també en altres problemes de salut, com ara el càncer o les malalties cardiovasculars, que són el resultat de la interacció de *factors de risc i de protecció* lligats a l'herència genètica, els contaminants ambientals, els hàbits alimentaris o certs estils de comportament.

Alguns *factors de risc* per a l'abús de drogues estan relacionats amb l'entorn social (lleis i normes socials en relació a les drogues, privació social i desorganització de l'entorn social immediat) mentre que altres se centren en característiques individuals o de l'entorn immediat (personalitat, habilitats, actituds i comportament dels familiars en relació a les drogues, gestió i maneig familiar, fracàs escolar, associació amb companys consumidors de drogues i l'inici precoç de l'ús de drogues).

S'han identificat també diferents *factors de protecció* per

a l'abús de drogues, com la capacitat de resolució de problemes i la interiorització de normes socials no favorables a l'ús de drogues, el paper modèlic dels pares, l'existència de vincles positius amb els pares/tutors i la seva participació en la vida dels fills, o l'existència de normes familiars clares, consistentes i estables pel que fa a les drogues.

Cada cop podem oferir més intervencions preventives científicament fonamentades amb l'objectiu de reduir els factors de risc i potenciar els factors de protecció.

Moltes d'aquestes intervencions s'adrecen als infants i els adolescents —que encara no presenten problemes derivats de l'ús de drogues— i es porten a terme en diferents marcs: la família, l'escola o la comunitat.

No totes les persones presenten les mateixes necessitats en relació als programes de prevenció. Així, hi ha programes *universals*, destinats a persones que no presenten un risc particular en relació a l'abús de drogues, mentre que els programes *selectius* es destinen a individus que es troben en una situació de risc superior a la de la població general (com ara els adolescents que fracassen a l'escola o els fills de persones que abusen de les drogues).

Finalment, els programes de prevenció *indicats* s'adrecen precoçment als individus que ja han iniciat una situació d'abús de drogues.

Per seguir llegint:

Gordon RS. «An Operational Classification of Disease Prevention». *Public Health Reports*. 1983;98(2) 107-9.
NIDA. *Preventing Drug Use Among Children and Adolescents. A Research-Based Guide*. 1997. NIH Publication 97-4212 (versió castellana a <http://165.112.78.61/prevention/spanish/principio.html>)

Col·lectiu Bronca (Bronquis Cabrejats)

Material per treballar el tema del tabac a 2n d'ESO en tutories o a nivell transversal. Dissenyat per tècnics de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, s'ha beneficiat de les aportacions de diversos professors, que han experimentat l'aplicació d'una versió pilot durant el curs 1999-2000.

Consta d'un llibretó de 8 pàgines a tot color per als alumnes i d'un dossier d'orientacions per als professors (amb qüestionaris d'avaluació). Intenta evitar o retardar l'inici del consum, facilitant informació sobre el tabac, afavorint un posicionament crític davant les pressions per fumar i suggerint vies de resolució de conflictes relacionats amb el tabac.

Defugint tot dramatisme, proposa mètodes didàctics actius i empra arguments joves –i no adults– amb pinzellades d'ecologia, pacifisme, convivència des de la diferència, solidaritat, etc., per promoure una postura crítica davant la manipulació que envolta el tabac i el seu consum.

Més informació: Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Telèfon: 93 392 74 11

«La Marxa dels Tòpics»

Exposició adreçada als joves de 15-16 anys, en entorns educatius reglats (4t d'ESO) i no reglats, amb l'objectiu de millorar la seva informació sobre tres aspectes relacionats amb la salut i d'afavorir actituds crítiques davant les conductes de risc.

Desenvolupada per tècnics de l'Ajuntament de Reus, consta de 9 plafons que, seguint un fil conductor –una festa–, proposen un recorregut interactiu al voltant d'una sèrie de tòpics –els quals intenta desmitificar–, relacionats amb les drogues (alcohol, pastilles, tabac), la sexualitat (embaràs, sida) i, en menor grau, l'alimentació. Inclou també una fitxa –flyer– on els visitants anoten les seves respostes a qüestions que se'ls plantegen durant la visita. En funció d'aquestes respostes, rebran propostes diferents.

Completa el material un dossier per als professors i educadors amb orientacions per fer activitats addicionals d'aprofundiment.

Més informació: Ajuntament de Reus. Telèfon: 977 31 53 50

Nit d'Estrena

Còmic de 8 pàgines a tot color que, al voltant d'un fil argumental –un grup d'amics celebra que un d'ells estrena cotxe– s'adreça als joves de 15 a 20 anys amb l'objectiu de millorar la seva informació sobre com afecta l'alcohol la capacitat de conduir, desmitificar falses solucions per reduir els efectes de l'alcohol i suggerir opcions més adequades per fer front a situacions comunes relacionades amb el tema.

Desenvolupat per tècnics de l'associació PDS, en el marc del Programa de Prevenció de Drogodependències del Consell Comarcal l'Alt Empordà, és fruit del treball amb un grup d'alumnes d'una escola taller, els quals han pres part activa en la configuració del guió definitiu, l'ambientació dels escenaris i la realització dels dibuixos –obra d'un exalumne–.

El format còmic, unit al procés d'investigació-acció-participació amb què ha estat elaborat, augura una bona acceptació i garanteix l'adequació dels missatges als interessos i preocupacions de la població destinatària.

Més informació: Consell Comarcal l'Alt Empordà. Telèfon: 972 50 30 88

Elaboració de materials preventius (I)

Desenvolupar materials preventius és una tasca habitual del treball en prevenció de drogodependències. A més d'ésser l'element més característic de les campanyes, els materials preventius són un element de suport en moltes activitats preventives. Ara bé, fer materials preventius adequats per a la població a la qual s'adrecen és una tasca complexa, i en cap cas qüestió de sort. *Un material preventiu és un instrument professional d'educació per a la salut*, el desenvolupament del qual implica una planificació acurada, un bon coneixement dels destinataris i una identificació precisa dels missatges que es volen transmetre. En aquest i en propers números comentarem diversos aspectes que poden millorar la qualitat i utilitat dels nostres materials.

Tenim clar a qui ens adrecem? Abans de desenvolupar un material preventiu, cal definir clarament a qui ens adrecem i saber quines són les seves necessitats. Amb aquesta finalitat, podem emprar fonts d'informació preexistents (ex.: Enquesta Escolar Sobre Drogues) o bé dur a terme una recerca qualitativa mitjançant entrevistes, enquestes, qüestionaris, grups de discussió, etc.

Sabem què volem que facin els destinataris? És

fonamental identificar molt clarament allò que volem promoure —o que volem dissuadir— amb el material. ¡Si nosaltres no ho tenim clar, com podem esperar que ho tinguin clar els destinataris!

La informació és científicament vàlida? Els materials preventius han de basar-se en informació científica actualitzada. Basar-se en informació no contrastada o no actualitzada pot dur a apel·lar a perills injustificats —limitant la credibilitat del missatge i de la font— o a ometre informació important. No fa gaire, per exemple, semblava suficient aconsellar a les dones embarassades que limitessin el consum d'alcohol. Avui, en canvi, se sap que convé aconsellar-ne l'abstinència. D'altra banda, en tractar aspectes controvertits, com un possible risc associat al consum d'una substància, un material preventiu ha de promoure la necessitat de seguir adoptant precaucions, i no pas la d'obviar-les. ¡Quants cops els sectors productors han apel·lat a la "manca d'evidències científiques concloents" com a argument en contra de les restriccions imposades als seus productes!

Adaptat de: NCADI Technical Assistance Bulletins (EUA). <http://www.health.org>.

L'opinió

Gregor Burkhart

Gregor Burkhart, alemany, metge i màster en Salut Pública, és administrador científic del Departament de Reducció de la Demanda de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies - OEDT. Li hem demanat que ens comentis quina mena de suport pot oferir l'OEDT als lectors de Prevenim.DRO, i ens ha dit el següent:

«L'avaluació de les intervencions preventives és objecte d'un gran interès per part d'organismes nacionals i europeus. Per a molts professionals de primera línia això pot afegir preocupacions a la seva ja complexa tasca. Sovint, aquests professionals, habituats a treballar amb pocs mitjans, disposen de pocs recursos per dur a terme estudis d'avaluació, i no han rebut formació específica en mètodes científics d'avaluació.

Conscient de la situació, l'OEDT es proposa facilitar les tasques d'avaluació als professionals de la intervenció en drogodependències. Per això, estem desenvolupant eines de suport per als professionals que, mancats de temps, de recursos i de coneixements suficients per dur a terme estudis acadèmics d'avaluació, necessiten desenvolupar habilitats en aquest camp. Algunes, com el manual per a l'avaluació en prevenció, ja estan disponibles. D'altres ho estaran

estem desenvolupant eines de suport per als professionals que, mancats de temps, de recursos i de coneixements suficients per dur a terme estudis acadèmics d'avaluació, necessiten desenvolupar habilitats en aquest camp

properament, com els manuals de tractament (en impremta), de treball de carrer (en curs) o d'intervenció en presons (previst). A això cal sumar dues monografies sobre avaluació, conferències europees sobre el tema i el banc d'instruments d'avaluació (*Evaluation Instruments Bank*), una eina per ajudar a buscar i a accedir a instruments estandarditzats per al mesurament de variables (accessible via Internet a <http://www.emcdda.org>).

Part del nostre treball consisteix a contribuir que el màxim nombre de projectes i programes europeus compleixin els criteris d'inclusió en la base de dades EDDRA (accessible també a <http://www.emcdda.org>), consistents en una descripció estandarditzada de l'experiència i un disseny mínim d'avaluació. La filosofia de base rau a promoure la claredat de les estratègies i la cultura de l'avaluació, tot eludint exigències excessives en termes de rigor metodològic i científic».

Les històries del Max

Les històries del Max és un programa conjunt de l'Àrea de Prevenció de les Drogodependències de l'Ajuntament de Lleida i de l'Associació Anti-Sida de Lleida, dissenyat per treballar amb joves de 15 a 18 anys diferents aspectes relacionats amb el consum de drogues i les relacions afectivosexuals.

Les històries del Max busca afavorir la identificació d'alternatives d'oci saludables i d'opcions de resposta davant situacions relacionades amb l'abús de drogues o els comportaments sexuals de risc, tot propiciant processos de presa de decisions basats en l'adopció personal de límits i la previsió de les conseqüències de la conducta. Consta de dos materials: una guia didàctica de 41 pàgines per a l'educador i un llibret per als joves, de 16 pàgines a tot color, que inclou un còmic i diversos elements complementaris.

El programa permet treballar al llarg d'unes quantes sessions (entre 6 i 10 hores) quatre activitats diferents (*Max al planeta J*, *Max de cap de setmana*, *Max i les imatges* i *Max de carter*) que tracten de les alternatives d'oci, les relacions amb el grup, el sexe més segur, el consum de drogues, els límits personals i la protecció, etc.

Partint d'un concepte de prevenció proper al d'educació, *Les històries del Max* busca la participació activa dels joves, als quals proposa una sèrie d'activitats per ajudar-los a elaborar, des de la seva perspectiva, alternatives de comportament més saludables i responsables. Les sessions de treball inclouen sempre una reflexió personal i en petit grup i una posada en comú posterior amb tot el grup. Les activitats del programa tenen un caràcter dinàmic i participatiu, que inclou *role-playing*, buscar informació, completar històries, debats en grup, crear lemes, etc.

Des de l'any 1997 el programa s'ha aplicat a més de 3.000 joves a través de recursos d'educació reglada i no reglada (instituts, centres oberts, aules taller, programes de garantia social, escoles taller i cases d'oficis). A part de la seva bona acceptació, l'avaluació del programa suggereix efectivitat per millorar la informació i modificar algunes creences, actituds i intencions de conducta en relació amb el consum de drogues i les conductes sexuals de risc.

Més informació: Ajuntament de Lleida. Àrea de Prevenció de les Drogodependències. Telèfon 973 22 40 77.

Navegant

El web de l'IEA

L'IEA, Instituto para el Estudio de las Adicciones, és una associació dedicada a l'aplicació d'Internet com a eina de distribució d'informació especialitzada sobre drogues. El seu web va ser el primer en castellà sobre el tema, i avui és un lloc de referència sobre drogodependències en aquest idioma.

Estretament interconnectat amb el de la FAD (Fundación de Ayuda contra la Drogadicción), el web de l'IEA s'adreça tant als professionals com a la població general, amb seccions específiques per a nens, pares i professors.

Part dels seus continguts són, però, traduccions de textos d'organitzacions d'altres països (National Clearinghouse for Alcohol and Drug Information i Partnership for a Drug-Free America dels EUA o Addiction Research Foundation del Canadà), mancats sovint d'una veritable adaptació a la nostra realitat sociocultural.

Entre les seves diverses utilitats, disposa d'enllaços (*links*) amb altres llocs d'interès sobre drogues i drogodependències, facilita la realització de cerques bibliogràfiques per mitjà de Medline, així com l'accés a altres bases de dades especialitzades —espanyoles i d'altres països—, i ofereix la possibilitat de llegir en castellà el *NIDA Infotax* —servei d'informació del National Institute on Drug Abuse dels EUA. També aporta informació epidemiològica sobre drogues i sida.

En poques paraules...

Formació en drogodependències, ara també per Internet. La Universitat de Barcelona, que ofereix des de 1986 un màster en Drogodependències (ja va per la 8a edició), suma ara a la versió presencial tradicional la possibilitat de fer el curs a distància via Internet (en castellà). D'aquesta manera, cada alumne pot marcar el seu propi ritme d'estudi i de treball en funció de les seves possibilitats, en el marc d'un campus virtual. Més informació a: <http://www.heures.ub.es>

I a Europa, què passa? Si ho voleu saber, podeu consultar el darrer informe (de 1999) de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies (OEDT). Hi trobareu informació sobre prevalença de consum, disponibilitat, reducció de la demanda, marcs jurídics, estratègies nacionals, etc. Es pot baixar d'<http://www.emcdda.org>

Per llegir. El Plan Nacional sobre Drogas (PNSD) ha publicat el manual *Bases teòriques que sustentan los programas de prevención de drogas* (305 pàgines). És un document dens, però d'indubtable interès, que repassa detalladament les diferents teories i models explicatius del consum de drogues. Es pot demanar al PNSD o baixar-lo d'<http://www.mir.es/pnd>

L'alcohol segueix preocupant. Els Estats membres de la Regió Europea de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) han prorrogat el Pla Europeu Sobre l'Alcohol per al nou període 2000-2005. Tot i que orienta les polítiques estatals, també pot ajudar a definir objectius, estratègies i activitats locals. Més informació a <http://www.eurocare.org>

Prevenió, també per als universitaris. El Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, la Universitat de Barcelona i l'associació PDS han endegat la campanya «Alcohol, agafa el teu punt!» de prevenció de l'abús de l'alcohol entre estudiants universitaris —una població sovint oblidada. Més informació a <http://www.ub.es/sacu/alcohol>

Val més prevenir que curar... i és més barat! Així es desprèn d'un estudi recent sobre cost-eficàcia de la prevenció publicat pel National Institute on Drug Abuse dels EUA (NIDA Research Monograph 176), que afirma que cada dòlar invertit en prevenció pot suposar un estalvi de 4 a 5 dòlars en atenció i tractament. El trobareu a <http://www.nida.nih.gov>

Des de l'ICASS...

Què podem fer els serveis bàsics d'atenció social primària davant les drogodependències? és una guia de suport per a la intervenció en problemes d'alcohol i d'altres drogues elaborada amb la col·laboració de professionals especialitzats en drogodependències i dels serveis socials. Tracta tant aspectes relacionats amb l'atenció directa com amb la prevenció comunitària. Incorpora també elements relacionats amb la reducció de danys i suggereix abundants pautes d'actuació sobre temes diversos: com valorar el problema localment, com motivar per al canvi, com treballar amb la família, etc. Ha constituït la base documental d'una sèrie de cursos sobre el tema realitzats en diferents comarques per mitjà de l'oferta anual de formació del Departament de Benestar Social dels anys 1998 i 1999.

Hi esteu interessats? Demaneu el vostre exemplar abans que s'exhaureixin!

Programa Social de Drogodependències. Telèfon: 93 483 16 00

prevenim dro

Edita:
PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció:
Antoni Duran / Jaume Larriba

Disseny i muntatge:
E. Bosch

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?
Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.DRO

Provença, 79 baixos 3^a 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 Fax: 93 439 07 73 E-Mail: pds@teleline.es

prevenim•dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 2 - primer semestre 2001

En aquest número...

- **Editorial** 2
A propòsit del *Dia Mundial Sense Tabac*.
- **Cop d'ull a la recerca** 2
Comentaris sobre els principals factors de risc per a l'abús de drogues, d'acord amb les dades aportades al tema per la recerca científica.
- **Materials** 3
Control-Meter – joc interactiu d'informació (CD-Rom)
El tabac, ben lluny – guia didàctica i fitxes (dossier escolar)
La festa – tabac, alcohol i pressions externes (video)
- **En pràctica** 4
Aspectes que cal tenir en compte en l'elaboració de materials preventius (segona part)
- **L'opinió** 4
Haik Nikogosian, assessor regional de l'Oficina Regional per a Europa de l'Organització Mundial de la Salut, comenta el sentit del *Dia Mundial Sense Tabac* i els objectius de l'edició d'enguany.
- **Finestra oberta** 5
Característiques, objectius, fonamentació i metodologia de *PROTEGO* - *Entrenament familiar en habilitats educatives per a la prevenció de les drogodependències*, un programa selectiu de prevenció familiar adreçat a treballar amb els pares i mares de preadolescents amb problemes de conducta o que pertanyen a famílies en risc.
- **Navegant** 5
Comentaris i orientacions per navegar pel web de GLOBALink, Xarxa Internacional de Prevenció i Control del Tabaquisme vinculada a la Unió Internacional Contra el Càncer (UICC).
- **En poques paraules** 6
Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.
- **Des de l'ICASS** 6
Informació sobre el Decret 402/2000, de 27 de desembre de 2000, de reestructuració de l'ICASS, i sobre la nova estructura organitzativa que se'n deriva.

prevenim.dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

Pocs dies abans que aquest número de Prevenim.DRO hagi sortit de la impremta, s'haurà commemorat –com cada 31 de maig– el *Dia Mundial Sense Tabac*. Enguany l'Organització Mundial de la Salut ha volgut dedicar aquest dia a sensibilitzar la població en relació als efectes del fum ambiental sobre la salut dels no fumadors, tal com explica el Dr. Nicogolian en la secció "L'opinió".

Molts programes de prevenció de l'abús de drogues dediquen gran part dels seus continguts a l'hàbit de fumar i a les seves conseqüències, o fins i tot se centren exclusivament en la prevenció del tabaquisme, com alguns dels materials que presentem en aquest butlletí.

El tabaquisme és, als països desenvolupats, la primera causa prevenible de malaltia i mortalitat, cosa que justifica amb escreix l'èmfasi dels programes de prevenció en el tabaquisme. Per si això no fos prou, hi ha altres motius importants per centrar en el tabac bona part dels esforços destinats a la prevenció de l'abús de drogues. D'una banda, la major part dels factors de risc i de protecció per al tabaquisme tenen un efecte semblant pel que fa a l'abús d'altres drogues. A més, l'hàbit de fumar és encara molt freqüent entre els adolescents catalans, i l'ús de tabac precedeix gairebé sempre el consum habitual d'alcohol i l'ús d'altres drogues.

Cop d'ull a la recerca

Els factors de risc per a l'abús de drogues

Els programes de prevenció de les drogodependències han de reduir els factors de risc i estimular els factors de protecció per a l'abús de drogues. Tot i que estem lluny de conèixer totes les variables que expliquen per què determinats individus abusen de les drogues, la recerca científica ha proporcionat proves consistents del paper etiològic de diferents factors.

Es coneixen amb el nom de *factores de risc* les variables que són presents abans que una persona abusi de les drogues i que s'associen a un augment de la probabilitat que aquest problema aparegui. Normalment es disposa també de models teòrics que expliquen els mecanismes pels quals un factor de risc contribueix a l'abús de drogues. Molts factors de risc per abusar de les drogues a l'adolescència prediuen també altres problemes de conducta com el comportament delictiu, els embarassos no desitjats, o la violència escolar i l'absentisme.

Alguns factors de risc es relacionen amb el context social: l'existència de lleis i normes socials favorables a l'ús de drogues, la seva disponibilitat elevada, una deprivació econòmica extrema, viure en un barri o un entorn molt desorganitzat, etc. Tot i que la modificació dels factors de risc de naturalesa social pot sobrepassar les possibilitats de la intervenció del professional, és possible contribuir a canviar-los potenciant un clima d'opinió favorable o que pressioni per tal que es prenguin determinades

decisiones polítiques o s'elaborin lleis necessàries.

Altres factors de risc són de naturalesa individual o interpersonal. Així, es coneixen alguns factors fisiològics, com ara l'activitat d'enzims que metabolitzen l'alcohol o certs patrons d'activitat elèctrica cerebral, i diferents estudis indiquen que podria existir una predisposició genètica a la dependència de l'alcohol i altres drogues. Entre els factors de risc interpersonals o psicosocials destaquen el consum i les actituds favorables respecte les drogues dels altres membres de la família, l'existència de pràctiques de gestió familiar pobres o inconsistentes, l'alt grau de conflicte familiar, la manca de lligams amb la família, haver presentat problemes de conducta de manera precoç i persistent, el fracàs

Tot i que estem lluny de conèixer totes les variables que expliquen per què determinats individus abusen de les drogues, la recerca científica ha proporcionat proves consistents del paper etiològic de diferents factors

escolar, el baix compromís amb l'escola, el rebuig per part dels companys d'escola des de molt petit, la vinculació amb altres adolescents consumidors de drogues i l'inici precoç de l'ús de drogues.

Durant molt de temps, la majoria dels programes de prevenció van estar centrats en uns pocs factors de risc, i només s'orientaven a modificar les normes en relació a l'ús de drogues, les actituds favorables al consum o les habilitats per fer front a la pressió per consumir drogues. S'ha pogut demostrar, però, que les intervencions més efectives són aquelles que incorporen molts components amb l'objectiu de modificar diversos factors de risc.

Per seguir llegint:

Hawkins JD, Catalano RF, Miller JY. Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention. *Psychological Bulletin*. 1992;112 (1): 64-105.

Control-Meter

Joc interactiu en suport CD-Rom que posa a prova els coneixements del jugador en matèria de drogues, per tal de millorar la informació sobre els riscos associats al consum i afavorir l'abstinència o, altrament, la reducció de riscos. La seva interactivitat, format i concepció audiovisual propicien en l'usuari la sensació d'estar jugant, més que no pas aprenent.

Desenvolupat per l'associació ABD amb finançament del *Plan Nacional sobre Drogas* i de la Direcció General de Drogodependències i Sida, s'adreça essencialment als joves de 16-23 anys, usuaris d'espais d'oci nocturn, tot i que també es planteja la possible utilització en l'àmbit educatiu, de manera no generalitzada. A tal fi, inclou una guia de 37 pàgines, per facilitar-ne l'aplicació grupal per part dels educadors.

Defugint tot paternalisme, opta clarament per buscar l'aprovació de la població diana, des de la seva consideració de persones madures i capacitades per valorar els riscos i prendre decisions.

Més informació: ABD Associació Benestar i Desenvolupament. Telèfon: 93 289 05 30

El tabac, ben lluny

Campanya d'informació i sensibilització sobre el tabaquisme adreçada als joves, iniciativa del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat, amb la col·laboració del Consell de Col·legis Farmacèutics i Agrupació Mútua, que entre altres elements (cartells, adhesius, etc.) consta, en l'eix escolar, de 2 carpetes: una per a l'educació primària i una altra per a la secundària.

didàctica de 64 pàgines, amb informació diversa, material gràfic i estadístiques. A més, cada carpeta conté 2 dossiers amb orientacions pedagògiques i fitxes de treball a l'aula, diferenciades per cicles educatius (4 per al mitjà, 4 per al superior, 5 per al 1r cicle d'ESO, i 5 més per al 2n), que conformen una proposta oberta d'activitats relacionades amb el tabac per a alumnes de 8-16 anys.

La realització d'un concurs d'activitats entre els nois i noies que van treballar el material el curs 1999-2000 deixa oberta la possibilitat d'una reelaboració dels materials, adequant-los encara més a les inquietuds dels destinataris.

Més informació:

Generalitat de Catalunya, Departament de Sanitat i Seguretat Social. Telèfon: 93 227 29 00

La festa

Material adreçat a nois i noies de 11-13 anys, orientat a afavorir una discussió en grup al voltant de les pressions externes que influeixen en l'inici del consum del tabac i l'alcohol, i la possibilitat de fer-hi front.

Desenvolupat per l'Institut Municipal de Salut Pública de l'Ajuntament de Barcelona, consta d'un vídeo de 25 minuts i d'una guia didàctica de 8 pàgines. El vídeo dedica 14'30" a una trama argumental –la preparació i celebració d'una festa per part d'un grup de preadolescents– i 10'30" a una videoguia per afavorir la discussió: 1) presentació del tema 2) recordatori d'escenes 3) pregunta per discutir amb el vídeo aturat 4) resolució.

Dissenyat com a instrument de suport al professorat en l'aplicació del programa PASE de prevenció escolar, també pot ser útil en activitats alienes al context escolar, en el ben entès que una altra figura educativa substitueixi el professor en la seva funció tutorial durant la discussió en grup.

Més informació:

Ajuntament de Barcelona, Institut Municipal de Salut Pública. Telèfon: 93 238 45 45

Elaboració de materials preventius (II)

Al butlletí anterior fèiem esment de la consideració dels materials preventius com a instruments professionals d'educació per a la salut, i comentàvem alguns aspectes que cal tenir en compte en elaborar-los. En aquest número continuem tractant aquest tema.

El missatge és significatiu per als destinataris? Per molt bones intencions i veritats que aporti un material preventiu, no aconseguirà els seus objectius si és ignorat pels destinataris. Per evitar-ho, els materials preventius han de ser congruents amb els valors i les expectatives de conducta dels destinataris. Han de ser rellevants per a la població diana. Així, proposar l'abstinència a usuaris de drogues molt desestructurats o estretament vinculats amb entorns de consum, no seria probablement rellevant per a ells. Proposar-los maneres de consumir drogues amb menys risc seria tenir més en compte els seus interessos i motivacions. Una manera de garantir que un material preventiu connecti amb els seus destinataris és incorporar membres d'aquell grup al procés d'elaboració.

Hem evitat possibles males interpretacions? Alguns materials contenen missatges susceptibles de doble interpretació, que poden actuar en sentit contrari al pretès.

Cal evitar-ho. Així, dir que "els licors tenen més graduació alcohòlica que la cervesa", encara que sigui cert, pot aportar arguments justificatius a determinats bevedors excessius, si no expliquem també que, a la fi "la quantitat d'alcohol pur d'una cervesa i d'una copa de licor és bastant semblant". Altres vegades, per tal de guanyar acceptació entre els consumidors i evitar l'associació amb posicions puritanes, trobem materials preventius que tracten el consum d'algunes drogues com un fet quotidià, i fins i tot normatiu. Això, que pot ser vàlid en un material adreçat a consumidors habituals i/o abusius (per exemple, per tal d'afavorir la reducció de riscos en el consum), seria contraproduent en un que s'adreça a poblacions universals (ex.: els joves d'una determinada edat), atès que podria induir o reforçar en algunes persones la idea que consumir drogues és normatiu i "tothom" ho fa, cosa que no es correspon pas amb la realitat.

Adaptat de: *NCADI Technical Assistance Bulletins (EUA)*.
<http://www.health.org>.

L'opinió

Haik Nikogosian

Haik Nikogosian és assessor regional de l'Oficina Regional per a Europa de l'Organització Mundial de la Salut. Prevenim.DRO li ha demanat una valoració del sentit del Dia Mundial Sense Tabac i dels seus objectius per a l'edició d'enguany. El Dr. Nikogosian ha agraït a Prevenim.DRO la seva adhesió a la celebració del Dia Mundial Sense Tabac i, a més, ens ha dit el següent:

«L'amenaça per a la salut que suposa el fet de fumar no té precedents. El tabac és un de les principals factors causants de mortalitat prematura i evitable. Per respondre a aquesta realitat, l'Organització Mundial de la Salut ha pres el lideratge en les actuacions internacionals contra l'epidèmia del tabaquisme. Una de les campanyes anuals més significatives en la lluita contra el tabac és la celebració del Dia Mundial Sense Tabac, que té lloc cada 31 de maig. Aquest any, sota el lema "El fum de segona mà mata. Netegem l'aire!", busca conscienciar la població sobre els riscos del tabaquisme passiu.

Dues dècades d'evidències permeten afirmar sens dubte a la comunitat científica que cap nivell d'exposició involuntària al fum del tabac és segur per a la salut. El tabaquisme passiu s'associa a moltes malalties que impliquen un risc vital, com ara el càncer de pulmó i les malalties cardiovasculars. En el cas dels nens, la situació és especialment preocupant, atès

que l'exposició al fum del tabac és un factor causant d'asma i altres malalties respiratòries i de la síndrome de mort sobtada.

Tanmateix, disposem de respostes adequades i viables per a aquest problema, com ara la promoció d'entorns lliures de

disposem de respostes adequades i viables per a aquest problema, com ara la promoció d'entorns lliures de fum en els espais públics, els llocs de treball i les llars, mitjançant la combinació d'actuacions legislatives i educatives

fum en els espais públics, els llocs de treball i les llars, mitjançant la combinació d'actuacions legislatives i educatives. L'objectiu principal del Dia Mundial Sense Tabac 2001 consisteix a mobilitzar la

societat al voltant d'aquest tema, tant a escala local com nacional –des dels grups pro infància fins als governs de les nacions, passant pel món del treball– per tal que s'organitzin activitats, que poden anar des de concursos o campanyes per conscienciar la població fins a la publicació de guies turístiques d'espais lliures de fum a les ciutats. L'Oficina Europea de l'OMS està compilant un llistat d'activitats organitzades arreu d'Europa, que estarà accessible a: <http://www.who.dk>».

Protego · Entrenament familiar en habilitats educatives per a la prevenció de les drogodependències

Protego és un programa selectiu de prevenció familiar adreçat a treballar amb pares amb fills preadolescents (9-13 anys), amb risc en els pares o en els fills, com ara determinats usuaris de programes de serveis socials o d'altres àmbits (centres oberts, PIRMI, EAIA, etc.).

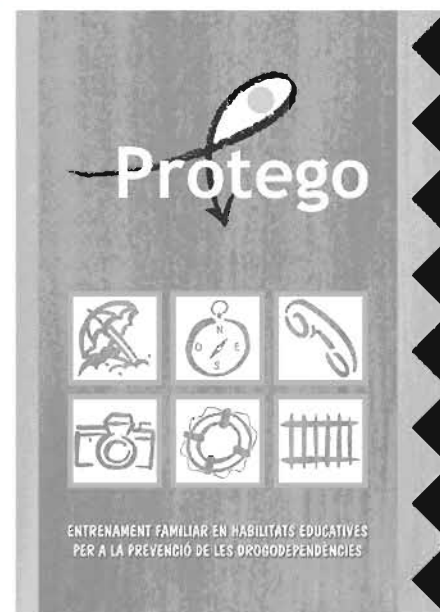
Desenvolupat per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social, amb el suport de l'ICASS, busca modificar els factors de risc i protecció de l'entorn familiar en el cas dels preadolescents amb problemes de conducta i dels fills de famílies en risc, per mitjà de la millora de les habilitats educatives dels pares, l'enfortiment dels vincles familiars i la clarificació de la posició de la família en relació al consum de drogues.

Consta d'un manual de 101 pàgines amb instruccions per a l'aplicació de les sessions, qüestionaris d'avaluació i informació per accedir a un servei de suport per a la implementació del programa, i d'un CD-Rom amb transparències i informació per als pares.

S'aplica en grups de 12-15 participants al llarg de 8 sessions de dues hores, que inclouen explicacions, discussions, exercicis (*role-playing*, modelat, pràctica d'habilitats) i tasques per fer a casa. Cadascuna treballa un aspecte concret: 1. Definició d'objectius de canvi. 2. Habilitats de comunicació. 3. Reducció dels conflictes. 4. Establiment de normes i límits. 5. Supervisió i sancions. 6. Posició familiar sobre les drogues. 7. Resolució de problemes. 8. Seguiment. El marc d'aplicació inclou programes comunitaris de prevenció de drogodependències i altres programes de l'àmbit dels serveis socials, la salut, l'educació i la justícia, com ara: serveis bàsics d'atenció social primària, centres oberts, EAIA, etc.

Protego ofereix als professionals vinculats d'una manera directa o indirecta a la prevenció de les drogodependències la possibilitat d'utilitzar un programa que ha estat dissenyat tenint en compte l'estat actual dels coneixements científics sobre els factors de risc i de protecció, i després d'haver revisat diferents programes que en altres països s'han mostrat efectius en contextos similars als que aquest s'adreça. Alhora, l'aplicació de versions preliminars del programa en diferents indrets, així com l'aplicació pilot realitzada a Sant Boi de Llobregat, han permès constatar-ne la viabilitat en el context i població als quals es destina.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Telèfon: 93 430 71 70

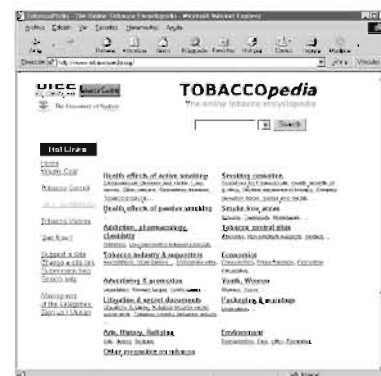
Navegant

GLOBALink: Xarxa Internacional de Prevenció i Control del Tabaquisme

Des de fa cinc anys, la Unió Internacional Contra el Càncer (UICC) posa a disposició de les persones i institucions implicades en la promoció de la salut i la prevenció del tabaquisme la xarxa GLOBALink. Mitjançant el seu web, els més de 2.700 membres de GLOBALink, distribuïts pels cinc continents, poden accedir a diferents serveis:

- ⊙ Bases de dades amb documents –de text complet– sobre diferents aspectes de la prevenció i el control del tabaquisme.
- ⊙ Butlletins de notícies internacionals, nacionals i temàtiques.
- ⊙ Conferències electròniques, destinades a facilitar l'intercanvi entre professionals.
- ⊙ Xats interactius.
- ⊙ Suport gratuït per als web d'ONG dedicades a la prevenció i control del tabaquisme.

Tot i que l'anglès és la llengua principal de comunicació de GLOBALink, hi ha una secció molt activa de notícies distribuïdes en castellà. L'accés a una part dels continguts de la pàgina web està reservat als membres de la xarxa. Per a l'admissió de nous membres, cal que els candidats indiquin el nom de tres persones que els avalin, que preferentment haurien de pertànyer a la xarxa.

En poques paraules

Nova normativa del Parlament Europeu sobre etiquetatge dels paquets de tabac. Entrarà en vigor a partir de la tardor de 2003 i comportarà, entre altres qüestions, l'obligació de dedicar més espai en els paquets de tabac a advertir sobre els riscos del tabaquisme per a la salut, a més de la desaparició de les denominacions *light*, *ultra light*, *suau* (o *mild*) i *baix en quitrà*. Més informació a http://europa.eu.int/index_es.htm

Prevenió i esport. Amb el suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida i la col·laboració d'altres institucions, l'associació Àmbits-Esport ha editat recentment una *Guia didàctica de prevenció per a professionals de l'esport* que, emmarcada en un programa de formació, inclou continguts teòrics, criteris de d'actuació, exercicis, etc. Més informació: <http://www.ambits-esport.com>

Calculadora virtual de l'índex d'alcoholèmia. La trobareu a: <http://www.ub.es/sacu/alcohol>

Orientacions per escriure i publicar treballs científics. *Cómo escribir y publicar trabajos científicos* és una publicació que descriu els requisits per a la presentació de manuscrits a revistes científiques i dona consells per redactar articles de revisió, presentacions verbals, pòsters, etc. Es pot adquirir a través del web de l'Organització Panamericana de la Salut: <http://www.paho.org>. Altrament, *Cómo escribir artículos científicos* és un text més sintètic sobre el mateix tema, accessible de manera gratuïta a: <http://www.ieanet.com>

Per saber-ne més sobre el cannabis. El volum 12 (suplement 2) de l'any 2000, de la revista *Adicciones*, inclou una monografia sobre aquesta substància en la qual trobareu informació abundant i actualitzada sobre els seus efectes i capacitat addictiva, el tractament de la seva dependència, la utilitat potencial amb finalitats terapèutiques, aspectes legals, etc. Es pot baixar en format PDF de <http://www.mir.es/pnd>

Nous programes de prevenció d'àmbit local. L'Ajuntament de la Roca del Vallès ha endegat recentment un programa d'activitats de prevenció de drogodependències en el seu territori. Alhora, el Consell Comarcal de la Conca de Barberà ha iniciat el programa *Concavols?*, que aglutina sota aquesta denominació comuna diferents activitats de prevenció de drogodependències. Esperem poder donar aviat més notícies d'aquesta mena.

Des de l'ICASS...

Reestructuració de l'ICASS. El passat 5 de gener es va publicar el Decret 402/2000, de 27 de desembre, de reestructuració de l'ICASS, el qual vol garantir la seva adequació als canvis en les necessitats socials dels ciutadans que es deriven de l'augment en l'esperança de vida, l'evolució de la institució familiar, l'existència de noves formes de desigualtat, la marginació que produeixen determinades dependències, la immigració, etc. Alhora, el Decret dona una nova estructura organitzativa a l'ICASS, que inclou la creació de l'Àrea de Programes Sectorials. Aquesta nova àrea incorpora les funcions de l'anterior Programa Social de Drogodependències, i té com a objectius principals contribuir a orientar les polítiques sectorials d'atenció a la gent gran i les persones amb disminució, d'atenció primària i de suport social a les prestacions sociosanitàries; ser el referent tècnic de la relació entre l'ICASS i els diferents agents d'àmbit sectorial; promoure projectes singulars encarregats per la Direcció General i coordinar les seves actuacions amb altres subdireccions, àrees i serveis de l'ICASS, així com amb els recursos d'altres nivells d'atenció social o xarxes assistencials, dins del seu àmbit d'actuació.

Més informació: DOGC 3299 de 5.1.2001.

També podeu sol·licitar l'opuscle informatiu *L'ICASS. Una institució centrada en les persones* trucant al telèfon: 93 483 17 12

prevenim dro

Edita:

PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció:

Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny i muntatge:

E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió:

Addenda

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?
Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.DRO

Provença, 79 baixos 3^a 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 3 - segon semestre 2001

prevenim.dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

En aquest número...

Editorial

2

Presentació dels continguts més rellevants d'aquest número.

Cop d'ull a la recerca

2

Resultats d'un estudi longitudinal sobre factors de risc en l'entorn familiar.

Materials

3

Conduim Sense Alcohol – alcohol i conducció (sèrie de díptics).
De Marxa – per treballar més enllà de l'ESO (dossiers).
La Otra Cara – per als amants de la cultura de la festa (revista).

En pràctica

4

Recomanacions per a la realització d'enquestes escolars sobre drogues, de la mà d'Albert Moncada.

L'opinió

4

Zili Sloboda, investigadora associada de l'Institut de Política Sanitària i Social de la Universitat d'Akron (Ohio, EUA), i exdirectora d'Epidemiologia i Investigació sobre Prevenció del NIDA, parla dels reptes que actualment té plantejats la prevenció de les drogodependències.

Finestra oberta

5

Característiques, objectius i primers resultats d'avaluació de *Drogues! Què?*, un programa universal de prevenció escolar que utilitza una metodologia basada en la intervenció entre "iguals".

Navegant

5

Suggeriments de navegació pel web del Plan Nacional sobre Drogas, l'òrgan responsable de coordinar i potenciar les polítiques de drogues a l'Estat.

En poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.

Des de l'ICASS

6

Informació sobre un estudi de la Federació Catalana d'Associacions d'Ajuda al Drogodependent (FCD) orientat a conèixer millor què s'està fent a Catalunya en l'àmbit de la prevenció.

Prevenim.DRO arriba al tercer número amb una excel·lent acollida per part dels seus destinataris: professionals que, des de serveis especialitzats de prevenció de les drogodependències o des d'altres àmbits, desenvolupen intervencions destinades a prevenir els problemes derivats del consum de drogues. Perquè aquest butlletí sigui possible, són del tot indispensables les aportacions dels professionals del sector, que comparteixen amb l'equip de redacció les seves experiències i inquietuds professionals.

Per aquest motiu, ens satisfà molt especialment el fet de comptar en aquest número amb la col·laboració de l'Albert Montcada, tècnic de l'Ajuntament de Terrassa, el qual, a partir de la seva experiència en el desenvolupament d'enquestes sobre consum de drogues entre adolescents, ens planteja algunes recomanacions per realitzar aquest tipus d'estudis, a la secció *En pràctica*.

Molts altres professionals ens han fet arribar altres propostes i materials, alguns dels quals es presenten en les diferents seccions del butlletí, i estem segurs que seguirem rebent noves contribucions per als propers números.

L'opinió d'aquest número arriba dels Estats Units, de la mà de la Dra. Zili Sloboda, que ens ofereix la seva documentada visió sobre els reptes que haurà d'afrontar la prevenció de les drogodependències en aquest nou segle. Aquesta prestigiosa investigadora, vinculada actualment a la Universitat d'Akron, ha estat abans directora de la Divisió d'Epidemiologia i Investigació sobre Prevenció del National Institute on Drug Abuse (NIDA).

Cop d'ull a la recerca

Es transmet el comportament antisocial de generació en generació?

Durant gairebé dues dècades, investigadors de l'Oregon Research Institute (ORI) han estudiat la influència de les relacions familiars entre pares i adolescents sobre diferents comportaments problemàtics (conducta antisocial, depressió, abús de drogues, etc.). Molts dels seus treballs han estat basats en l'observació directa de la interacció entre els adolescents i els seus pares, i en el seguiment per períodes cada cop més llargs dels subjectes estudiats.

En un d'aquests estudis, els investigadors enregistren en vídeo sessions on un adolescent i els seus pares interactuaven durant 10 minuts per resoldre un problema. L'edat mitjana dels adolescents que van prendre part en aquesta fase de l'estudi era 16,8 anys. Els enregistraments es codificaven mitjançant un procediment estandarditzat per avaluar el nombre d'interaccions aversives (aquelles en què els participants mostraven irritabilitat, desaprovació, amenaça, etc).

Sis anys més tard, l'equip investigador va tornar a estudiar 254 dels subjectes examinats inicialment —quan eren adolescents—. Aquests individus, aleshores ja adults de vint i tants anys, van ésser seleccionats pel fet que s'havien casat o tenien una parella estable. El propòsit d'aquesta fase de l'estudi era avaluar el grau de satisfacció dels subjectes en les seves relacions de parella, l'estil de comunicació i la presència o no d'agressions físiques

dirigides cap a l'altre membre de la parella. Es va constatar que el nivell d'interacció aversiva amb els seus pares, observat sis anys abans en una única sessió de 10 minuts, era el principal predictor d'agressions físiques a la parella durant l'època de la segona fase de l'estudi.

Observant durant 10 minuts la interacció d'un adolescent amb els seus pares, es poden predir alguns dels seus comportaments a la vida adulta

Actualment, molts dels subjectes investigats inicialment han esdevingut pares amb fills adolescents, i els investigadors de l'ORI —seguint la línia de recerca iniciada fa anys— estudien les seves interaccions, en una nova fase d'aquests treballs. Els resultats preliminars indiquen que els actuals pares (que ara tenen al voltant de 35 anys), tendeixen a reproduir amb els seus fills els estils d'interacció que mantenien amb els seus

progenitors quan ells mateixos eren adolescents (a la fase inicial de les investigacions).

Aquestes observacions semblen indicar que, a menys que desenvolupem i implantem intervencions preventives amb capacitat de millorar les habilitats educatives dels pares i mares que presenten més mancances —aquells que mantenen una relació amb els seus fills marcada per l'agressivitat, o que no supervisen adequadament el seu comportament—, les conductes problemàtiques, com l'abús de drogues, les agressions i altres formes de comportament antisocial, probablement seguiran transmetent-se de generació en generació com a resultat d'un complex procés d'aprenentatge.

Per seguir llegint:

Andrews JA, Foster SL, Capaldi D, Hops H. «Adolescent and Family Predictors of Physical Aggression, Communication and Satisfaction in Young Adult Couples. A Prospective Analysis». *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 2000; 68(2): 195-208.

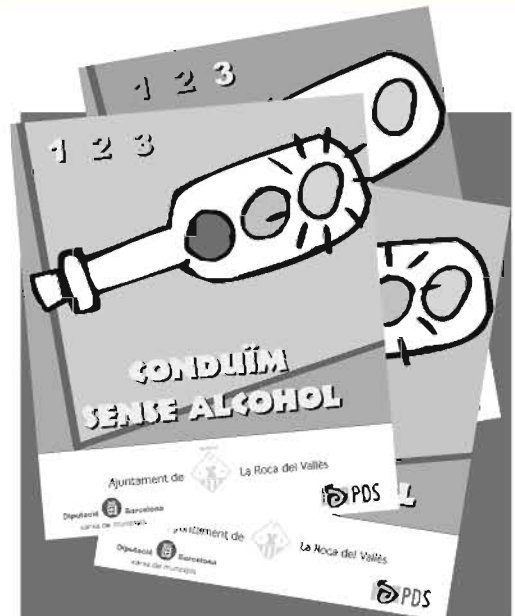

Conduïm Sense Alcohol

Material orientat a augmentar el nivell de sensibilització de la població en relació als efectes del consum de begudes alcohòliques sobre la capacitat de conduir. Elaborat per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social en el marc del programa de prevenció de drogodependències de l'Ajuntament de La Roca del Vallès, consta d'una sèrie de tres díptics de petit format (9 x 13 cm plegats) adreçats a la població general del municipi.

Els seus continguts inclouen: 1) informació dels efectes de l'alcohol sobre diferents aptituds psicofísiques, amb exemples relacionats amb la conducció; 2) taules amb informació relativa a la taxa d'alcoholèmia; 3) informació sobre mites o idees equivocades sobre l'alcohol i la conducció; 4) estimacions sobre el temps que necessita l'organisme per metabolitzar l'alcohol contingut en diferents consumicions; i 5) suggeriments per evitar conduir en cas d'haver pres alcohol. Informació abundant, però, de fàcil assimilació, gràcies a una composició gràfica acurada i a la seva distribució al llarg de tres elements.

Més informació: Ajuntament de La Roca del Vallès. Tel: 93 842 20 16

De Marxa

Versió catalana, per iniciativa de la Direcció General de Drogodependències i Sida, d'un programa desenvolupat originàriament per la Fundació de Ayuda contra la Drogadicció com a complement del programa "I tu, què en penses?". A diferència d'aquest, però, té un caire menys inespecífic —tracta d'una conducta de risc per al consum de drogues— i s'adreça a una població de més edat (17-18 anys). Això fa que pugui ésser aplicat també de manera independent, en entorns educatius —bàsicament al batxillerat i als cicles formatius posteriors a l'ESO.

Consta d'un dossier per als joves, de 88 pàgines, que tracta des de diferents vessants (descriptiva, psicològica, sociològica, econòmica) d'allò que anomenem "anar de marxa", i d'una guia didàctica per als educadors, de 32 pàgines, amb orientacions pedagògiques i suggeriments d'activitats per afavorir la reflexió i el debat. Addicionalment, la seva utilització dona opció a participar en un concurs autonòmic i estatal destinat a augmentar la motivació i l'intercanvi de conclusions entre els participants.

Més informació:

Generalitat de Catalunya. Direcció General de Drogodependències i Sida. Tel: 93 227 29 00

La Otra Cara

Revista de 16 pàgines que forma part d'un conjunt d'accions desenvolupades per la Fundació Salut i Comunitat, que sota la denominació genèrica de *Side B*, utilitza diferents canals (revistes, flyers, vídeo, pàgina web) per difondre continguts relacionats amb el consum de drogues —de síntesi i d'altre tipus— entre els joves que se senten atrets per l'anomenada *cultura de la festa*.

La revista, de la qual fins ara s'han editat tres números —els dos últims amb el suport de l'ICASS— es distribueix per diversos municipis de l'àrea de Barcelona, a través de bars, discoteques i botigues freqüentades per joves, a més d'alguns instituts, entitats i punts d'informació juvenil.

El seu disseny gràfic busca l'apropament amb les tendències estètiques de la *cultura de la festa*, i els seus continguts, que es desenvolupen amb la participació de joves, inclouen entrevistes, informació (música, cinema, moda...), còmics i una agenda amb propostes d'oci, que intenten restar *glamour* a les drogues, tot suggerint que la festa, l'oci, l'entreteniment i la diversió no van necessàriament units al consum de drogues.

Més informació: Fundació Salut i Comunitat 93 244 05 70

Elaboració d'enquestes en alumnes escolaritzats

Les enquestes escolars sobre drogues poden oferir informació útil per a la planificació i l'avaluació d'intervencions preventives. L'ús d'aquests instruments requereix, però, prendre en consideració unes quantes indicacions:

Hem escollit una metodologia apropiada? Cal prendre en consideració els avantatges de les enquestes escolars (bona relació cost-benefici, rapidesa, participació alta) i les seves limitacions (no inclou la població escolaritzada ni els alumnes absentistes, poca precisió en drogues d'ús molt poc estès). Per a una primera aproximació, de vegades n'hi haurà prou amb una extrapolació de les dades d'altres municipis o de Catalunya. Per fer un diagnòstic local global, les enquestes s'han de complementar amb altres fonts d'informació.

Com escollir el qüestionari? La "invenció" d'un qüestionari no sempre és una bona elecció, perquè això dificulta la possibilitat de comparar els resultats i és costós. Podeu escollir qüestionaris ja experimentats en el nostre medi, com el que utilitza el Plan Nacional sobre Drogas, o una versió simplificada.

Quant de temps es necessitarà? És imprescindible temporalitzar molt bé cadascuna de les etapes (adaptació

del qüestionari, mostreig, prova pilot, contactes amb els centres, formació dels enquestadors, aplicació, anàlisi de les dades, redacció de l'informe i difusió dels resultats). Necessitareu un mínim de 5-6 mesos.

Com i quan desenvolupar l'estudi? Cal assegurar als enquestats que la informació que recolliu serà sempre anònima, confidencial i voluntària, i que les dades s'anitzaran en conjunt, mai individualment. És molt important escollir un moment apropiat per aplicar el qüestionari, suficientment lluny de festivitats (com ara Nadal) o altres esdeveniments que podrien modificar els patrons d'ús d'alcohol i altres drogues (com ara la Festa Major).

Com difondre els resultats? Retorneu als centres escolars els resultats, però tenint en compte que és millor donar dades globals, no per centres. Més que un extens informe numèric, cal difondre una interpretació acurada dels resultats.

Albert Moncada Ribera.
Ajuntament de Terrassa.
Programa de Prevenció de Drogodependències.

L'opinió

Zili Sloboda

Zili Sloboda ha estat directora de la Divisió d'Epidemiologia i Investigació sobre Prevenció del National Institute on Drug Abuse (NIDA) dels Estats Units. Actualment és investigadora associada de l'Institut de Política Sanitària i Social de la Universitat d'Akron, Ohio, on es dedica principalment al disseny i l'avaluació de programes de prevenció. Prevenim.DRO li ha demanat quins són els reptes actuals més importants per a la prevenció de les drogodependències.

Vivim un període de creixement dels coneixements sobre prevenció de l'abús de drogues. Diversos avenços han contribuït a aquesta apassionant situació: 1) la recerca ha demostrat que, utilitzant estratègies apropiades, els programes preventius poden funcionar, 2) aquestes estratègies efectives són a disposició dels professionals que treballen a la comunitat, 3) hem desenvolupat millors mètodes per avaluar l'abús de drogues a la comunitat i per adreçar els esforços preventius a les poblacions més vulnerables, 4) amb l'evolució de la tecnologia biològica hem après quina és l'acció de les drogues sobre el cervell i l'organisme, i de quina manera interfereixen amb els processos bioquímics naturals i poden causar alteracions. També s'ha confirmat que el cervell dels adolescents encara s'està desenvolupant, i es coneix el seu

funcionament cognitiu. Aquestes informacions i tecnologies ens ajuden a entendre per què volem prevenir l'abús de drogues en els nens i els adolescents i també de quina manera podem fer-ho.

Per al futur de la prevenció de les drogodependències, cal un acostament entre investigadors, professionals de base i planificadors, en benefici dels nostres joves.

El repte que se'ns planteja és el de fer arribar aquesta informació als professionals i ajudar-los a fer-ne ús quan desenvolupen intervencions preventives. Malauradament, el finançament i la implantació de serveis preventius en molts països no permet donar suport prou bé a aquest procés i

això fa que la transferència de tecnologia sigui esporàdica i limitada.

Tot això representa una nova frontera per a la prevenció. Tots aquells que treballem en la prevenció de les drogodependències ens hauríem d'implicar en aquest acostament a la informació actual i innovadora. Sense una actitud més activa i orientada, i sense posar en marxa dispositius que facilitin la intercanvi de tecnologia i la comunicació, serà difícil desenvolupar xarxes fortes de serveis de prevenció. Per al futur de la prevenció de les drogodependències, cal un acostament entre investigadors, professionals de base i planificadors, en benefici dels nostres joves. Mentre no eliminem la distància que ens separa, haurem de seguir lluitant contra l'abús de les drogues i els seus problemes associats.

Drogues! Què?

«Drogues! Què?» és un programa universal de prevenció de drogodependències adreçat als centres d'ensenyament secundari, que utilitza una metodologia basada en la intervenció entre "iguals". A tal fi, proposa una sèrie d'activitats que hauran d'aplicar, de 1r a 4t d'ESO (12-16 anys), un grup d'alumnes de 4t prèviament formats per exercir el rol de monitors.

Desenvolupat en el marc del Pla Municipal de Drogodependències de l'Ajuntament de Mataró, amb la participació de l'associació Àmbit Prevenció i el suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida de la Generalitat de Catalunya i de l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona, té com a objectius generals evitar o retardar l'inici del consum de drogues i, eventualment, limitar els riscos associats al seu consum.

Configurat com un crèdit variable interdisciplinari de 4t d'ESO, consta d'un *Llibre del professor* imprès, de 180 pàgines, amb el guió de les 33 unitats del crèdit i els instruments per a l'avaluació, i d'un CD-Rom que conté el *Llibre de l'alumne*, amb les fitxes de treball per als alumnes que facin el crèdit i el guió de les unitats que hauran de fer servir quan facin de monitors, a més del *Pla d'Intervenció de 1r a 4t*, amb les fitxes d'intervenció per als alumnes d'aquest cursos.

Les unitats del crèdit s'estructuren en sis blocs temàtics: prevenció, alternatives d'oci, informació, influència social, habilitats socials i pràctiques. El primer situa els alumnes en el rol de monitors que hauran de desenvolupar, i els proporciona eines per treballar amb grups. L'últim inclou la planificació, assaig i desenvolupament de la intervenció dels alumnes del crèdit amb els seus companys de 1r a 4t d'ESO, dins del pla d'acció tutorial (13 hores en total). De 1r a 3r la intervenció consta de quatre unitats per curs, corresponents als blocs d'alternatives, informació, influència social i habilitats socials. A 4t, una única unitat sintetitza els diferents blocs.

El programa està essent avaluat amb una mostra inicial de 697 alumnes. Els resultats preliminars disponibles fins al moment suggereixen la seva efectivitat per augmentar el nivell d'informació sobre les drogues, afavorir actituds contràries vers el seu consum i reduir determinats consums —si més no, el consum recent d'alcohol entre els alumnes de 2n d'ESO.

Més informació: Ajuntament de Mataró. Pla Municipal de Drogodependències. 93 758 23 11.

Navegant

El web del Plan Nacional sobre Drogas

El Plan Nacional sobre Drogas és l'òrgan responsable de coordinar i potenciar les polítiques de drogues a l'Estat Espanyol. Les seves línies d'actuació inclouen la promoció d'una política de prevenció eficaç i l'impuls dels programes i activitats que desenvolupen les administracions autonòmiques i locals i les organitzacions no governamentals. Al seu web hi trobarem:

⊙ Publicacions i documents sobre prevenció (sovint en format PDF), com ara: *Estrategia Nacional sobre Drogas 2000-2008*, *Bases teóricas que sustentan los programas de prevención*, *Manual de recursos para diseñar talleres de prevención con usuarios de drogas*, o la col·lecció "Actuar es posible", adreçada a diferents professionals i mediadors.

⊙ Informació epidemiològica —facilitada per l'Observatorio Español sobre Drogas— provinent de diferents indicadors (sanitaris, assistencials, de mortalitat, etc.) i d'enquestes a la població general (15-65 anys) i escolar (14-18 anys). La mateixa secció conté també una sèrie d'informes breus, com ara un sobre la cocaïna a Espanya, i una selecció d'articles científics.

⊙ Notícies sobre convocatòries de subvencions per a ONGs, corporacions locals i entitats dedicades a la recerca. També ofereix, entre altres, continguts relatius al control de l'oferta, la cooperació internacional o els aspectes legals relacionats amb les drogues.

Adreça del web: <http://www.mir.es/pnd>

En poques paraules

L'OMS insta els científics a dir, amb claredat, qui finança les investigacions sobre els "suposats beneficis" de l'alcohol. Va ser en el marc de la 51ª sessió del Comitè Regional per a Europa de l'Organització Mundial de la Salut, celebrada a Madrid el passat mes de setembre, on també es va destacar la conveniència d'augmentar el preu de les begudes alcohòliques i d'exercir un major control sobre les activitats publicitàries i de patrocini de la indústria alcohòlica.

Web d'informació i consulta sobre drogues al Pla de l'Estany. El Consell Comarcal del Pla de l'Estany ha incorporat en el seu web un servei d'informació i consulta sobre drogues. L'acció s'emmarca dins del Programa Comarcal de Prevenció de Drogodependències que —amb el suport dels ajuntaments— es desenvolupa en aquesta comarca. Per accedir-hi, cliqueu "drogues" a: <http://www.plaestany.org/pij>

Enquesta Escolar sobre Drogues de l'any 2000. Realitzada sobre 20.450 alumnes de 14 a 18 anys, de 596 centres d'ensenyament secundari de tot l'Estat, s'emmarca en el seguiment bianual que —des de 1994— fa el Plan Nacional sobre Drogas per obtenir informació periòdica sobre la situació i les tendències del consum de drogues entre els joves. Hi trobareu un resum de resultats i conclusions a: <http://www.mir.es/pnd/doc/observat/estudios/encu2000.ppt>

Ara en CD-Rom! El recull trimestral "Documentació Drogodependències" de la Direcció General de Drogodependències i Sida de la Generalitat de Catalunya, que fins ara es distribuïa en versió impresa als professionals de la Xarxa d'Atenció a les Drogodependències, ha adoptat enguany aquest nou format, que permet un accés més àgil a la informació. Inclou, com sempre, les seccions d'hemeroteca, revisió bibliogràfica, butlletí de sumaris i informació de la Direcció General. Més informació al: 93 227 29 00

Aviat: jornades estatals de drogodependències a Lleida. La Sociedad Científica Española de Estudios sobre el Alcohol, el Alcoholismo y otras Toxicomanias (SOCIDROGALCOHOL) celebrarà les seves "XXIX Jornadas Nacionales" a la capital del Segre, del 18 al 20 d'abril de 2002. Encara hi podeu enviar comunicacions. Més informació a: <http://www.socidrogalcohol.org>

Des de l'ICASS...

Anàlisi descriptiva dels programes de prevenció a Catalunya. La Federació Catalana d'Associacions d'Ajuda al Drogodependent (FCD) va dur a terme l'any 2000 un estudi orientat a conèixer què s'està fent a Catalunya en l'àmbit de la prevenció (cobertura, àmbits d'intervenció, poblacions diana, etc.). La recollida d'informació d'aquest estudi —finançat pel Departament de Benestar Social— es va fer mitjançant un qüestionari. La mostra intencional la formaven els 86 ens locals i entitats que integraven la Comissió de Coordinació de Prevenció de l'ICASS, 46 dels quals van aportar finalment informació relativa a 77 programes. Un document de 44 pàgines recull els objectius, metodologia i resultats de l'estudi. La seva lectura aporta conclusions d'interès, com ara que la gran majoria dels programes que s'apliquen a Catalunya s'adrecen als nens i/o als joves. Alhora, però, es desprèn que la prevenció familiar té encara una presència escassa entre nosaltres, malgrat les evidències existents sobre la seva importància i utilitat. Un punt de partida interessant, doncs, que aporta nova llum i obre altres interrogants.

Més informació: Federació Catalana d'Associacions d'Ajuda al Drogodependent. Telèfon: 93 268 22 22

prevenim dro

Edita:

PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció:

Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny i muntatge:

E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió:

Addenda

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?
Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.DRO

Provença, 79 baixos 3^a 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 4 - primer semestre 2002

En aquest número...

Editorial

2

A propòsit de les recents iniciatives legislatives en matèria de drogues.

Cop d'ull a la recerca

2

Comentari d'un estudi de seguiment desenvolupat a Alemanya per conèixer la història natural del consum de drogues de síntesi entre els adolescents i joves d'aquell país.

Materials

3

"*Dispensació responsable de begudes alcohòliques*" - per al sector hotelier (llibret).

"*Febre del divendres nit*" - drogues, sexe i conducció (exposició interactiva).

"*Veus el que beus? Has vist el que beus?*" - alcohol i joves (desplegable).

En pràctica

4

Síntesi descriptiva de la teoria del desenvolupament social i de les seves implicacions pràctiques.

L'opinió

4

Sonia Moncada, cap de la Unitat de Prevenció del Pla Nacional sobre Drogues, al Ministeri de l'Interior, comenta la seva visió sobre el panorama actual de la prevenció de les drogodependències a Espanya.

Finestra oberta

5

Descripció, objectius i primers resultats d'avaluació de *Fem Pinya!*, un programa extraescolar de prevenció universal per a preadolescents que s'aplica en diferents serveis comunitaris.

Navegant

5

Comentaris i suggeriments per navegar pel web de la Fundació de Ayuda contra la Drogadicció (FAD).

En poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.

El calaix

6

Comentaris sobre les primeres evidències d'efectivitat del programa "Els meus amics, el meu jardí", segons un estudi realitzat a la Comunitat de Madrid.

prevenim.dro és un programa de l'associació:

PDS
PROMOCIÓ I DESENVOLUPAMENT SOCIAL

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

A començaments d'aquest any, els mitjans de comunicació van difondre diferents informacions sobre el consum juvenil de begudes alcohòliques a la via pública en ciutats espanyoles. Mesos després, la mort de dos joves a Màlaga i d'un altre a Barcelona, atribuïts per la premsa al consum d'èxtasi, va tornar a obrir el debat social, polític i institucional en relació al consum de drogues.

Com a conseqüència d'aquests esdeveniments, les autoritats van afanyar-se a respondre amb diferents iniciatives legislatives. Així, el Ministeri de l'Interior anunciava mesures legislatives per frenar el consum juvenil de begudes alcohòliques, i una iniciativa del grup popular al Parlament de Catalunya culminava en una nova reforma de la Llei de prevenció i assistència en matèria de substàncies que poden generar dependència. A finals del passat mes de juny, quatre interpel·lacions parlamentàries van conduir a l'aprovació de dues Mocions del Parlament de Catalunya sobre polítiques de drogodependències.

Molts professionals de la prevenció donem la benvinguda a les mostres reals d'interès pels resultats de la feina que desenvolupem. Cal esperar, però, que aquest interès es mantingui i continuï proporcionant els seus fruits un cop que la pressió dels mitjans de comunicació torni a disminuir

Cop d'ull a la recerca

Drogues de síntesi, un problema de futur?

El consum d'èxtasi i altres drogues de síntesi va augmentar de forma important durant els primers anys de la dècada dels noranta. Tot i que els consumidors d'aquestes substàncies no demanen, generalment, tractament en centres especialitzats, de vegades experimenten complicacions agudes (principalment psicopatològiques i cardiovasculars) que requereixen atenció urgent, i s'han descrit algunes morts que podrien haver estat afavorides o causades pel consum de drogues de síntesi.

Se sap poc sobre les conseqüències de l'ús continuat d'aquestes substàncies. Alguns estudis mostren que les drogues de síntesi tenen una acció neurotòxica que provoca lesions en el sistema nerviós dels animals d'experimentació, però es desconeix l'impacte real d'aquestes lesions en consumidors humans i si aquesta afectació és reversible amb la interrupció del consum. Tampoc s'ha determinat el risc que els consumidors experimentals de drogues de síntesi continuïn consumint aquestes substàncies en el futur, que n'esdevinguin dependents o que passin a consumir altres drogues.

Un estudi recent (von Sydow *et al*, 2002) ha analitzat la història natural del consum de drogues de síntesi en una mostra de 2.446 joves alemanys de 14 a 24 anys que van ser seguits durant un període mitjà de 42 mesos. Tots els subjectes van ser entrevistats per psicòlegs clínics a l'inici de l'estudi i en dues entrevistes de seguiment posteriors per tal d'avaluar el seu consum de drogues i obtenir un diagnòstic d'abús o dependència amb criteris DSM-IV.

Per seguir llegint:

K von Sydow, R Lieb, H Pfister, M Höfler, HU Wittchen (2002) «Use, abuse and dependence of extasi and related drugs in adolescents and young adults – a transient phenomenon? Results from a longitudinal community study», *Drug and Alcohol Dependence*. 66:147-159

A l'inici de l'estudi, un 95,3% dels subjectes entrevistats no havien pres mai èxtasi o altres drogues de síntesi, però el 4,6% d'aquests no consumidors va prendre algun cop drogues de síntesi durant el període de seguiment. Dues tercers parts dels joves que van declarar en algun moment de l'estudi haver consumit drogues de síntesi, s'hi van mantenir abstinentes durant els 12 mesos anteriors a la darrera entrevista. Després d'analitzar les seves dades, els autors plantegen les següents conclusions:

Una proporció important d'usuaris de drogues de síntesi [...] representen un grup de risc tributari d'intervencions preventives i assistencials

1 Un gran nombre de subjectes abandona el consum d'èxtasi, fins i tot després d'un període i d'un nivell de consum elevats. Aquest abandonament *espontani* és superior en les drogues de síntesi que en el cas del consum de cannabis.

2 L'ús de drogues de síntesi s'as-socia a un risc significativament superior de consumir altres drogues (tabac, cannabis, sedants, cocaïna, estimulants al·lucinògens i opiàtics). El consum d'altres drogues és més freqüent entre els joves que abusen o depenen de les drogues de síntesi, però també és superior entre els antics consumidors de drogues sintètiques que entre qui no les ha consumit mai.

3 Una proporció important d'usuaris de drogues de síntesi (el 15% de tots els consumidors) van mantenir nivells molt elevats de consum —i sovint diagnòstics d'abús o dependència— durant bona part del període de seguiment. Aquestes persones, sovint també consumidors problemàtics d'altres drogues, representen un grup de risc tributari d'intervencions preventives i assistencials.

Dispensació responsable de begudes alcohòliques

Llibret de 16 pàgines a quatre colors en format A4 que constitueix el material de suport d'un programa de formació sobre dispensació responsable de begudes alcohòliques adreçat a professionals del sector de l'hoteleria.

Inspirat en un material irlandès, ha estat elaborat pel Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, i aporta informació sobre: 1) el concepte i els avantatges de la dispensació responsable; 2) l'alcohol i els efectes del seu abús; 3) la legislació sobre l'alcohol, i 4) estratègies per prevenir conductes de risc en els clients. Pot ser, doncs, d'utilitat per a cambres, propietaris i responsables de bars, cafès, cerveseries, discoteques, etc.

En alguns països fa anys que es duen a terme programes d'entrenament en dispensació responsable de begudes alcohòliques i que s'editen materials sobre aquest tema. Al nostre, resulta innovador. Això, sumat als seus continguts, fa doblement interessant aquest material.

Més informació: Ajuntament de Barcelona · Pla d'Acció sobre Drogues. Telèfon: 93 238 45 45

Febre del divendres nit

Versió revisada i actualitzada d'una exposició desenvolupada l'any 1995 pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), amb l'objectiu de fer els joves de 15 a 20 anys més conscients de les seves actituds i conductes davant diferents riscos, propiciant així l'adopció de decisions autònomes i responsables.

L'exposició (12 plafons de 70 x 100 cm il·lustrats per Azagra-Revuelta) convida als seus visitats a ser protagonistes d'una sortida nocturna virtual, on se'ls presentaran oportunitats per prendre drogues, conduir i tenir relacions sexuals.

La nova versió del material -fruit d'un conveni de col·laboració entre el CNJC i l'associació PDS- incorpora les aportacions d'un grup de tècnics de salut, educació i prevenció de diferents municipis i entitats, i la seva reedició ha estat possible gràcies al suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida i de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat. Això ha permès, a més, afegir com a novetat una Guia d'Activitats de 28 pàgines, amb orientacions per optimitzar la visita a l'exposició i fer posteriorment activitats complementàries.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Telèfon: 93 430 71 70

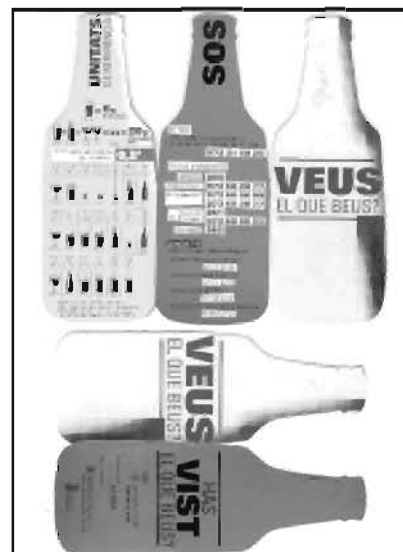
Veus el que beus? Has vist el que beus?

Desplegable amb forma d'ampolla (vuit cares, cadascuna d'un color diferent) adreçat als joves de 14 a 25 anys que surten de marxa els caps de setmana, per tal d'aportar-los informació que contribueixi a reduir les conductes de risc associades al consum d'alcohol.

Elaborat per l'associació ACEDA en el marc del programa de prevenció de drogodependències de l'Ajuntament de Palamós, es distribueix a través de l'IES i dels locals de les zones d'oci nocturn del municipi, i també mitjançant *mailing* personalitzat.

La primera cara i l'última inclouen el títol i els crèdits. Les sis restants: 1) proposen pautes per beure "amb intel·ligència"; 2) recorden alguns dels riscos de l'abús de begudes alcohòliques; 3) desmitifiquen tòpics; 4) assenyalen signes d'alarma (indicadors d'abús); 5) orienten sobre la quantitat d'alcohol de les diferents begudes i la seva relació amb la taxa màxima d'alcoholèmia per conduir; i 6) ofereixen telèfons d'interès (per demanar un taxi, per a situacions d'urgència o per rebre més informació). Tot amb un llenguatge col·loquial i planer.

Més informació: Ajuntament de Palamós · Serveis Socials. Telèfon: 972 31 85 51

La teoria com a guia (I)

En aquest i successius números es descriuen diferents models teòrics que proven d'explicar com interactuen diferents factors de risc i protecció per afavorir conductes d'abús de drogues. El coneixement d'aquests models ajudarà a determinar sobre quines variables cal incidir.

La **teoria del desenvolupament social** proposa una explicació de la conducta antisocial centrada en els processos de socialització. D'acord amb aquest model, el comportament prosocial i el comportament antisocial s'originen en els mateixos mecanismes, i depenen dels vincles que s'estableixen amb els agents socialitzadors (família, escola, amics i comunitat).

Durant el procés de socialització, hi ha sempre dos processos paral·lels: un que genera vincles amb entorns prosocials i dona lloc a conductes adaptades, i un l'altre que promou lligams amb entorns no normatius i deriva en conductes problema. El resultat final dependrà de la força relativa de cadascun. En qualsevol cas, sia quin sigui l'entorn (família, escola, etc.) i la seva orientació (prosocial o antisocial), l'establiment de vincles es veu modificat pels següents factors:

- 1 La percepció d'oportunitats per interactuar i implicar-se en un entorn determinat.
- 2 La implicació efectiva en la dinàmica i les activitats d'aquell entorn psicosocial.
- 3 El fet de disposar o no d'habilitats i recursos personals per interactuar de manera eficaç amb l'entorn.
- 4 Obtenir o percebre recompenses o beneficis per la implicació en aquell entorn psicosocial.

La importància dels diferents agents varia en funció del moment evolutiu: en la primera infància és clau la família, després adquiriran importància els professors i els companys i, més tard, els amics i l'entorn comunitari.

Del model se'n deriven diverses implicacions pràctiques, com ara la conveniència d'afavorir que els pares transmetin als fills missatges coherents en relació al consum de drogues i propiciïn la seva implicació en activitats que els ajudin a establir interaccions prosocials, o l'oportunitat d'oferir als adolescents programes de millora de competències socials per ajudar-los a assolir un bon funcionament en entorns prosocials.

Per saber-ne més: Hawkins JD, Weis JG. The social development model: «An integrated approach to delinquency prevention». *Journal of Primary Prevention*. 1985; 6: 73-97.

Catalano RF, Kosterman R, Hawkins JD, Newcomb MD, Abbott RD. «Modeling the etiology of adolescent substance abuse: A test of the social development model». *Journal of Drug Issues*. 1996; 26 (2): 429-455.

L'opinió

Sonia Moncada

Sonia Moncada, psicòloga, autora de múltiples treballs relacionats amb la prevenció de les drogodependències, ocupa actualment el càrrec de cap de la Unitat de Prevenció del Pla Nacional sobre Drogues, al Ministeri de l'Interior. En aquest apartat, ens ofereix la seva visió sobre el panorama actual de la prevenció de les drogodependències a Espanya.

D'uns anys ençà, assistim a una sèrie de canvis importants en el fenomen de les drogodependències que fan referència no sols als nous patrons de consum, sinó també a la importància creixent que s'està donant a la prevenció des de sectors tant polítics com tècnics.

Actualment, els patrons de consum de drogues tenen poc a veure amb el consum marginal d'heroïna que va donar lloc a les primeres respostes al fenomen. Avui, les drogues s'usen en el temps lliure, com un element sovint central en l'oci dels joves, que, alhora, es concentra especialment en les nits dels caps de setmana. És a dir, es consumeixen en el marc de l'anomenat "patró de consum recreatiu". La major llibertat i disponibilitat econòmica de la nostra joventut, el valor

...les respostes de l'Administració i de les organitzacions socials s'han anat centrant cada cop més en la prevenció com a estratègia prioritària que cal desenvolupar...

actual de l'oci, la menor percepció de risc associat a aquestes formes de consum, i la seva acceptació social poden ser factors rellevants a l'hora d'explicar aquest canvi.

Paral·lelament, les respostes de l'Administració i de les organitzacions socials s'han anat centrant cada cop

més en la prevenció com a estratègia prioritària que cal desenvolupar, i així ho reconeix la *Estratègia Nacional sobre Drogas 2000-2008*. Alhora, el camp de la prevenció ha anat acumulant experiència i desenvolupant coneixements.

Els últims anys, s'han elaborat estudis, investigacions i materials que permeten disposar d'un bon arsenal de programes avaluats i d'instruments per al disseny i la planificació d'accions preventives, com ara la Guia per a l'Avaluació d'Intervencions Preventives i el Banc d'Instruments d'Avaluació de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies o la recerca sobre models teòrics en prevenció que ha fet Elisardo Becoña per a la Delegació del Govern per al Pla Nacional sobre Drogues.

Fem pinya!

Fem pinya! és un programa universal de prevenció, extraescolar i comunitari, adreçat a nois i noies de 11-12 anys, desenvolupat per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social en el marc del Programa de Prevenció de Drogodependències (PMPD) de Canovelles. El seu objectiu principal és retardar (o evitar) l'edat d'inici al consum del tabac (i altres drogues). També busca apropar la població diana als serveis comunitaris del municipi i promoure actuacions participatives en front dels problemes socials i de salut.

Consta d'una sessió informativa, cinc de treball (de 60 minuts que s'apliquen en grups de 15 a 20 participants) i una festa de cloenda. Les activitats es duen a terme en diferents serveis comunitaris (Centre Juvenil, Biblioteca, Centre Obert, etc.), els professionals dels quals, assessorats pel PMPD, són els encarregats d'aplicar-les. *Fem pinya!* utilitza videodebats, discussions en grup, *role-playing* i altres tècniques per treballar els aspectes següents: 1. Informació sobre el tabac (i l'alcohol); 2. Identificació de situacions de pressió de grup; 3. Anàlisi dels mecanismes de la publicitat; 4. Identificació de condicionants de la conducta i clarificació d'actituds; 5. Pràctica d'habilitats d'afrontament de situacions de pressió social.

Els materials inclouen un àlbum de cromos, una col·lecció de 24 cromos (s'aconsegueixen participant en les sessions), una fitxa d'inscripció, i fitxes amb instruccions per aplicar les sessions. La participació, voluntària, s'incentiva amb petits obsequis, els cromos de la col·lecció i un sorteig entre els que completen el programa. La captació es fa per carta, adreçada als nois/es i als seus pares, i a través dels tutors de 6è de primària.

Per a l'avaluació s'utilitzen registres i un qüestionari que s'administra a les escoles abans i després d'aplicar el programa. Això permet disposar d'un grup control i d'un grup experimental. *Fem pinya!* s'ha aplicat en dues edicions. En ambdues, la proporció de nois i noies que han completat el programa ronda el 30% de la població diana potencial. És ben valorat per part dels serveis implicats i, sens dubte, apropa els participants a determinats serveis comunitaris (ex.: el Centre Obert) des d'una perspectiva nova i normalitzadora. Pel que fa als resultats, dades parcials suggereixen que augmenta el grau de consciència respecte a la força que pot exercir la pressió dels amics i companys.

Més informació: Ajuntament de Canovelles. Àrea de Serveis Personals. Telèfon: 93 861 89 83.

Navegant

El web de la FAD

La Fundación de Ayuda contra la Drogadicción (FAD) és una de les institucions privades més conegudes de l'Estat Espanyol entre les que intervenen en el sector de les drogodependències, dins del qual aquesta entitat centra els seus esforços en la prevenció i la promoció d'estratègies educatives.

De la navegació pel seu web destaca la possibilitat d'accedir a diferents bases de dades (sobre documentació científica, legislació i materials audiovisuals) i d'obtenir còpies de documents (per correu postal o electrònic) a un cost raonable (0,12 euros/pàgina).

El seu fons documental inclou més de 170 revistes espanyoles i estrangeres (més de 20.000 articles), 5.000 llibres, 6.000 referències de literatura grisa (informes d'investigació, memòries, etc.), més de 400 vídeos (disponibles en préstec), materials educatius i articles de premsa. Ofereix també un butlletí bibliogràfic bimensual en PDF que alterna les incorporacions a les bases de dades de la FAD amb números monogràfics (sobre alcohol, educació i prevenció, etc.).

Altres seccions inclouen notícies, novetats a la xarxa, informació sobre substàncies i informació sobre les campanyes de comunicació pública de l'entitat i sobre la seva activitat internacional, a més de la possibilitat d'accedir a un xat sobre drogues.

Adreça del web: <http://www.fad.es>

En poques paraules

El Plan Nacional sobre Drogas finança un estudi de seguiment de tres anys a Lleida. Es tracta d'una recerca destinada a millorar el coneixement del paper de diferents factors de risc i protecció en el desenvolupament del consum de drogues. L'estudi, anomenat projecte *Augur*, es duu a terme sobre més de 2.600 estudiants de secundària, el dirigeix la Universitat de Lleida i compta amb la col·laboració de l'Ajuntament de la ciutat.

Web d'informació sobre drogues a Tarragona. El Servei Municipal de Drogodependències de Tarragona ha obert un web que ofereix informació sobre drogues, difon un servei telefònic d'orientació, proposa un test per autoavaluar el nivell d'informació i permet enllaçar amb diferents recursos i serveis juvenils. L'adreça és: <http://www.tinet.org/diveroci>

Municipis i prevenció de drogodependències. La *Federación Española de Municipios y Provincias* disposa d'una base de dades telemàtica amb informació sobre plans municipals de drogues de tot l'Estat. Hi podeu accedir a: <http://www.femp.es/drogodep/index.html>

Per estar al dia sobre la cocaïna. La revista *Adicciones* dedica el volum 13 (suplement 2) de l'any 2001 a revisar de manera monogràfica aquesta substància. Inclou aspectes relacionats amb la història, la farmacologia, l'epidemiologia, els riscos associats al seu consum, el tractament de la seva dependència i el dret penal. Es pot baixar en PDF de <http://www.socidrogalcohol.org>

Enquesta de salut als adolescents de Catalunya 2001. La Unitat d'Adolescents de l'Institut Dexeus ha dut a terme, amb el suport de la Secretaria General de Joventut, una enquesta de salut sobre 6.952 alumnes de 14 a 19 anys que recull informació sobre: dades personals, família, escola, salut, consum de drogues, problemes personals, seguretat viària i sexualitat. Es pot baixar el seu informe en PDF a: <http://www.iudexeus.uab.es/abases/indiceprofe.html>

El calaix

Evidències d'efectivitat del programa "Els meus amics, el meu jardí". Adreçat als escolars de 5 a 9 anys, aquest programa d'origen canadenc s'utilitza molt en l'àmbit de la prevenció de drogodependències per treballar en les primeres etapes escolars. L'edició catalana inclou un llibre de contes, una guia per al mestre, diapositives i pòsters dels personatges dels contes. D'utilitat per donar suport al treball transversal en "educació per a la salut - prevenció de drogodependències", es basa en dues premisses: 1. Els infants que aprenen a pensar per ells mateixos i a actuar de manera independent estaran més ben preparats, quan arribin a l'adolescència, per fer front a la "pressió de grup" i, 2. Els infants que aprenen a valorar-se, a conèixer-se, ells mateixos i els seus límits, i a tenir unes bones relacions socials, tenen menys probabilitats d'abusar de les drogues en el futur. Recentment, ha estat avaluat (la versió castellana) a la Comunitat de Madrid. L'estudi, guardonat amb el 1r Premi d'Investigació en Prevenció de Drogodependències d'aquella Comunitat, conclou que els escolars que participen en el programa mostren, en comparació amb els que no ho fan: 1. Millor predisposició per afrontar i solucionar els problemes, i 2. Actituds i conductes més favorables a la salut. De fet, obtenen puntuacions més altes en tres escales: "Afrontament dels problemes", "Conductes de salut i integració" i "Autoimatge positiva".

Font: Martínez I, Garrido I (2000). «Evaluación de los cambios producidos tras la aplicación del programa de prevención sobre drogas de edad temprana "En la huerta con mis amigos"». Agencia Antidroga. Madrid.

prevenim dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Ollecció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny i muntatge: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?
Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.DRO

Provença, 79 baixos 3^a 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 5 - segon semestre 2002

En aquest número...

Editorial

2

A propòsit del "Dia mundial de la sida".

Cop d'ull a la recerca

2

Conclusions d'un treball que es proposa avançar en el coneixement de les característiques que contribueixen a fer efectius els programes de prevenció escolar del consum de tabac, alcohol i/o cannabis.

Materials

3

"Cannabis, parlem-ne" – per treballar a l'ESO (maletí).

"OH? L'alcohol" – alcohol i joves (exposició).

"Per un port segur, TAC & CIA" – prevenció a l'àmbit laboral (tríptics).

En pràctica

4

Síntesi descriptiva del model evolutiu del consum de drogues de Kandel i de les seves implicacions pràctiques.

L'opinió

4

Amador Calafat, reconegut expert en l'àmbit de la prevenció de les drogodependències (i coautor del conegut programa "Decideix!"), opina, des de Mallorca, sobre les respostes que caldria adoptar davant els discursos que banalitzen el consum de determinades drogues.

Finestra oberta

5

El programa *De marxa sense entrebancs* és una iniciativa preventiva al voltant de l'alcohol adreçada als adolescents i joves que fan ús dels recursos lúdics i d'oci nocturn i vespertí de la ciutat de Barcelona.

Navegant

5

Comentaris i suggeriments per navegar pels webs de diferents societats científiques espanyoles relacionades amb les drogues.

En poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.

El calaix

6

Comentaris al voltant de la publicitat i el màrqueting de les drogues legals i de la possibilitat d'emprar tècniques de contrapublicitat com a estratègia preventiva.

prevenim dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

Des de 1988, cada 1 de desembre es commemora el "Dia mundial de la sida". El lema escollit per ONUSIDA per a aquest any ha estat el de "Viu i deixa viure", un lema que vol transmetre un missatge contrari a la discriminació i l'estigma social que encara avui s'associa a la malaltia i a les persones que la pateixen.

En el decurs dels últims anys, s'han desenvolupat tractaments farmacològics molt efectius en el tractament de la sida. Aquests tractaments, però, només són a l'abast dels malalts d'uns pocs països, i no poden oferir la curació total de la infecció. És per això que les mesures preventives continuen sent molt importants per frenar la transmissió de la infecció pel virus de la sida.

Hi ha una estreta relació entre la sida i el consum de drogues. D'una banda, el fet que molts consumidors que s'injecten drogues continuïn compartint i reutilitzant xeringues i agulles facilita enormement la infecció. D'altra banda, s'ha observat que les persones que mantenen relacions sexuals quan es troben sota els efectes de les drogues sovint no adopten les mesures de prevenció, com l'ús del preservatiu, que poden evitar la transmissió de la sida i altres malalties infeccioses.

La implantació de programes de prevenció de l'abús de drogues —dissenyats amb rigor científic i adaptats a les necessitats de la població a què es dirigeixen— pot ser, per tant, una estratègia efectiva en la lluita contra la sida.

Cop d'ull a la recerca

Els programes de prevenció escolar a examen

Diversos estudis sobre el consum de tabac, alcohol i altres drogues durant l'adolescència indiquen que cal dur a terme accions preventives que incideixin en el col·lectiu que es troba en aquest moment de la vida.

L'escola és un entorn molt important per desenvolupar aquestes intervencions, ja que els programes que s'implementin en aquest àmbit poden arribar a la majoria dels adolescents, a les seves famílies i, a través d'ells, al conjunt de la comunitat. Tot i que les característiques i els continguts de les intervencions escolars han experimentat importants progressos al llarg de les últimes dècades, l'impacte és limitat, i és possible que decreixi o desaparegui amb el temps. A més, encara hi ha dubtes sobre quins han de ser els continguts dels programes de prevenció escolar, sobre quina ha de ser l'edat dels destinataris, sobre qui els ha d'aplicar i sobre la durada que han de tenir.

Recentment, s'ha publicat un treball que revisa cinc metaanàlisis efectuades amb l'objectiu de conèixer les característiques que contribueixen a fer efectius els programes de prevenció escolar del consum de tabac, alcohol i/o cannabis. Una metaanàlisi és un estudi que permet analitzar conjuntament els resultats de diferents avaluacions amb característiques comunes (en aquest cas, avaluacions de programes de prevenció de les drogodependències destinats a adolescents escolari-

zats). D'aquesta manera, és pot determinar l'efectivitat global dels programes analitzats, i estudiar les característiques que fan que uns programes tinguin una efectivitat superior.

Les metaanàlisis revisades mostren que els programes de prevenció escolar són efectius —tot i que moderadament—, i suggereixen característiques que podrien millorar els seus resultats. Així, els programes de prevenció més efectius inclouen: 1) components que aborden la influència social sobre el consum de drogues (com ara l'entrenament en habilitats per fer front a la pressió de grup, la modificació de les actituds envers el consum, i la modificació de les creences sobre el consum de drogues dels iguals); 2) fan ús de metodologies que fomenten la participació dels alumnes; 3) tenen prou durada, que sovint inclou la realització de sessions de reforç en els anys posteriors a l'aplicació del programa; i 4) inclouen elements d'avaluació. Tot i que els estudis revisats han estat efectuats als Estats Units, és probable que aquestes recomanacions també es puguin aplicar a la nostra població.

Els resultats de l'avaluació de programes de prevenció escolar també assenyalen la importància de proporcionar una formació adequada als aplicadors, ja que la fidelitat al disseny original de les intervencions contribueix a millorar-ne l'efectivitat.

Les metaanàlisis revisades mostren que els programes de prevenció escolar són efectius —tot i que moderadament—, i suggereixen característiques que podrien millorar els seus resultats

Cannabis, parlem-ne

Material elaborat pel Consell Comarcal del Montsià amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Ampostà i el suport econòmic de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, que s'adreça preferentment als estudiants de 4t d'ESO, i forma part d'una proposta de treball més àmplia que inclou altres substàncies en altres nivells de l'educació secundària.

Consta d'un maletí amb un vídeo de 8 minuts, una sèrie de targetes amb preguntes i respostes sobre els continguts del vídeo i diversos materials per fer una representació (una fitxa amb la descripció de la situació, un guió per al narrador i unes targetes per a cada personatge). Això permet fer un taller de 2 hores, que inclou el passi del vídeo, una activitat de preguntes i respostes i la representació (amb debat inclòs) d'una situació grupal en què són presents les drogues, tot amb la finalitat d'informar sobre els riscos del consum de cannabis, comprendre els factors grupals que influeixen el seu consum i propiciar conductes de reducció de riscos en cas de consumir-ne.

Més informació: Consell Comarcal del Montsià · Serveis Socials. Telèfon: 977 70 43 71

OH? L'alcohol

Material de prevenció del consum abusiu de begudes alcohòliques adreçat a centres juvenils, instituts de secundària i altres serveis que tenen contacte regular amb grups de joves (de 15 a 21 anys). Consta d'una exposició de 15 plafons de 70 x 100 cm, una guia per als educadors (monitors, professors, etc.) i un punt de llibre recordatori. La guia, de 24 pàgines, inclou suggeriments per fer més profitosa la visita a l'exposició i proposa activitats complementàries sobre diferents temàtiques relacionades amb l'abús de l'alcohol.

Elaborat per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social per a la Secretaria General de Joventut de la Generalitat, amb el suport financer del Ministeri de Treball i Afers Socials, busca afavorir la reflexió crítica dels joves entorn de l'abús en el consum de les begudes alcohòliques, millorar la seva informació sobre l'alcohol i propiciar el consum moderat i altres conductes de minimització de riscos entre els que en prenen. Destaquen el disseny gràfic dels plafons —molt acurat— i el to dels seus textos, desafiant unes vegades i sorprenent unes altres, sense incorporar-hi, en cap cas, connotacions alligadorades.

Més informació: Generalitat de Catalunya · Secretaria General de Joventut. Telèfon: 93 483 83 83

Per un port segur, TAC & CIA.

Sèrie de tríptics que, juntament amb altres elements, conformen el component informatiu i de sensibilització d'un projecte (TAC & CIA) d'intervenció preventiva en l'àmbit laboral que, a més, inclou: estudis de prevalença i accidentalitat, accions de formació i de detecció de casos i l'establiment de protocols d'actuació individual. El projecte es desenvolupa al port de Barcelona, i és una proposta de l'Autoritat Portuària i de la Direcció General de Drogodependències i Sida.

La sèrie inclou un tríptic genèric i tres d'específics sobre tabac, alcohol i cocaïna. D'aquests, el primer aporta elements per valorar el grau de dependència a la nicotina i trobar motius personals per deixar de fumar. El segon inclou informació sobre els problemes que pot ocasionar l'abús de l'alcohol sobre els nivells de consum de risc i sobre la manera de valorar el consum personal, a més de recomanacions per prevenir problemes. El tercer informa sobre els riscos de consumir cocaïna, les circumstàncies que els incrementen i maneres de limitar-los en cas de prendre'n. Tots quatre, a més, inclouen telèfons als quals ens podem adreçar si tenim problemes.

Més informació: Generalitat de Catalunya · Direcció General de Drogodependències i Sida. Telèfon: 93 227 29 00

En pràctica

La teoria com a guia (II)

En aquest segon lliurament, presentem el **model evolutiu del consum de drogues de Kandel**, el qual, a partir dels resultats d'estudis longitudinals, planteja que el consum problemàtic de drogues és el resultat d'un procés d'implicació progressiva que s'inicia amb els primers contactes amb l'alcohol i el tabac, i avança seguint una sèrie d'etapes en què el consum d'una determinada substància augmenta la probabilitat de consumir-ne d'altres posteriorment.

El model original distingeix quatre etapes: una primera de consum de begudes alcohòliques de baixa graduació, una segona etapa en què s'hi incorpora el tabac i/o els destil·lats (licors), una tercera en què s'hi afegeix el cannabis, i una quarta de consum d'altres drogues il·legals. Arribar a una etapa és condició necessària, però no suficient, per passar-ne a la següent: cada etapa suposa un augment del risc de progressar en el consum, però no determina que això hagi d'ocórrer necessàriament. D'aquesta manera, serà més probable que arribi a consumir cannabis algú que prèviament hagi pres alcohol i tabac, que no pas algú que no n'hagi pres.

A més de descriure la seqüència evolutiva de la implicació en el consum de drogues, el model contempla també el paper de la família, els amics, la personalitat i la participació en activitats no normatives com a elements que modulen el

risc de consumir drogues, tot i que cadascun d'aquests factors hi contribueixi d'una manera diferent en cada etapa del consum. Així, l'ús de drogues per part de la família i els amics i la implicació en conductes desviades són claus en les primeres etapes de consum (ús d'alcohol i de tabac); mentre que el fet de tenir amics consumidors o creences i actituds favorables al consum juga un paper més destacat en etapes posteriors (de consum de drogues il·legals). Aquests factors influeixen abans de l'inici de l'adolescència, i són un element bàsic del model que postula que com més aviat una persona comenci a consumir drogues, major serà la probabilitat que progressi en les etapes del consum.

Estudis realitzats en diferents països confirmen (amb lleugeres variacions geogràfiques) la utilitat general del model, que és un important referent teòric per a molts programes preventius. Les seves implicacions pràctiques inclouen l'objectiu de retardar l'edat d'inici del consum de drogues per evitar la progressió cap a patrons problemàtics de consum, com també concentrar els esforços preventius sobre les drogues legals com a manera d'evitar, també, el consum de les drogues il·legals.

Per saber-ne més: Kandel D, Yamaguchi K. (1985). "Developmental patterns of the use of legal, illegal and medically prescribed psychotropic drugs from adolescence to young adulthood". A: Jones CL, Battjes R (Eds.), *Etiology of Drug Abuse: Implications for prevention*. Rockville, Maryland: NIDA.

L'opinió

Amador Calafat és un psiquiatre amb una àmplia trajectòria professional en l'àmbit de la prevenció de les drogodependències. Ha dirigit un gran nombre d'investigacions sobre el tema i és un dels autors del conegut programa "Tu decides / Decideix!". Membre actiu d'IREFREA —una xarxa europea de recerca en matèria de prevenció—, és també editor de la revista *Adicciones*. En les línies que vénen a continuació ens ofereix la seva opinió sobre les respostes que caldria adoptar davant el discurs social que banalitza el consum de determinades drogues, com ara el cannabis.

És un fet que la prevenció del consum de drogues és tècnicament possible. Ara bé, cal tenir en compte que l'eficàcia en la implantació de les tècniques preventives depèn de circumstàncies socioculturals complexes, i la promoció social de les drogues és una de les que més preocupen. Promoure socialment l'ús d'una substància implica crear criteris per incentivar-ne el consum i legitimar-lo. Pel que fa a l'alcohol i al tabac, la promoció ha estat molt audaç al llarg de les tres últimes dècades. De resultes d'això, ha anat augmentant el consum d'aquestes substàncies entre els joves, especialment entre les dones. Algunes drogues il·legals també han passat a ser promogudes, malgrat que les estratègies emprades són aquí més subtils i menys vistoses.

La millor legitimació és la relació que s'ha anat teixint entre les drogues i la seva eficàcia per contribuir a la diversió, el plaer, el ball, l'amistat i l'evasió de la realitat i dels problemes.

...la prevenció [...] ha d'ajudar a deconstruir els discursos legitimadors del consum de drogues, afavorint i estimulant la reflexió crítica dels adolescents.

Sabem que alguns dels factors que més contribueixen a explicar els canvis que s'observen en el consum de drogues per part de la població, any rere any o en períodes més llargs, tenen a veure amb la percepció del risc i amb l'aprovació o desaprovació social del seu ús. Alhora, veiem com augmenta el consum de drogues recreatives, sobretot en l'última dècada, com a resultat, precisament, d'un procés de legitimació social del consum.

Per això, per fer front a la situació actual pel que fa a les drogues —i sense treure valor a les intervencions que s'adrecen a la modificació dels factors de risc individuals—, cal, tanmateix, no aturar-se en els programes de prevenció. En aquest sentit, la prevenció ha d'incidir també sobre la cultura, els valors i els mites de les persones, i ha d'ajudar a deconstruir els discursos legitimadors del consum de drogues, afavorint i estimulant la reflexió crítica dels adolescents.

De marxa sense entrebancs

De marxa sense entrebancs és un programa de prevenció de l'abús de begudes alcohòliques adreçat als adolescents i joves que fan ús dels recursos lúdics i d'oci nocturn i vesperal de la ciutat de Barcelona. Es tracta d'una iniciativa del Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, cofinançada per la Delegació del Govern per al Pla Nacional sobre Drogues amb càrrec al fons de béns decomissats per tràfic de drogues, i desenvolupada en la vessant tècnica per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social amb la col·laboració de diferents serveis municipals i organitzacions especialitzades en temàtiques juvenils.

Els seus objectius s'adrecen a reduir els danys associats al consum d'alcohol i a la promoció d'alternatives d'oci lliures de drogues, mitjançant activitats molt diverses: 1. Contrapublicitat de marques de begudes alcohòliques; 2. Formació de monitors juvenils i de la Guàrdia Urbana (Policia Local); 3) Teatre de carrer (espectacle gestual que relaciona l'alcohol amb la conducció, la sociabilitat i la sexualitat); 4. *Estands* de distribució de postals, tatuatges temporals, preservatius, etc. en concerts i altres circumstàncies; 5. Tallers per a joves (*disc-jockey*, habilitats socials, lligar sense alcohol, etc.); 6. Anuncis en la premsa i articles en revistes sobre temes de joventut.

La realització de les activitats anteriors ha comportat l'edició de diversos materials: 1. Una col·lecció de postals —distribuïdes a través del circuit *Postal Free*— que parodien la publicitat de cinc marques de begudes alcohòliques; 2. Cartells de contrapublicitat i del projecte; 3. Tatuatges temporals; 4. Una guia per a monitors de l'àmbit del lleure amb informació i propostes d'actuació en relació a l'alcohol i altres drogues. 5. Un CD-Rom d'informació i un nomenclàtor per a la Guàrdia Urbana amb un extracte de la legislació relativa a l'alcohol (conducció, venda, consum, publicitat i promoció), pautes d'actuació en situacions d'urgència i adreces i telèfons d'interès.

L'avaluació (de procés) utilitza indicadors d'activitat, d'impacte i de satisfacció. Així, algunes de les seves dades indiquen que s'han publicat 6 anuncis de contrapublicitat en un diari que té un tiratge de 200.000 exemplars i del qual un 27% dels lectors tenen entre 14 i 24 anys; que s'han distribuït 60.000 postals de contrapublicitat; que el 68% dels joves associen la contrapublicitat del projecte amb anuncis de marques de begudes alcohòliques; o que s'han fet 17 representacions teatrals als vespres i les nits d'estiu en zones d'oci freqüentades per joves.

Més informació: Ajuntament de Barcelona. Pla d'Acció sobre Drogues. Telèfon: 93 238 45 45.

Navegant

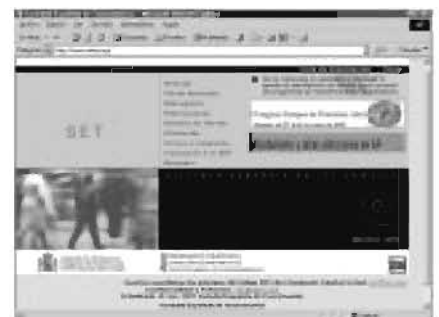

Webs de societats científiques espanyoles

En el conjunt de l'Estat hi ha diferents societats científiques que coincideixen en l'objectiu d'estudiar els problemes relacionats amb l'ús del tabac, l'alcohol i les altres drogues. Les tres que tenen més tradició en el sector mantenen pàgines web per informar dels seus objectius i activitats. Es tracta de l'AESED (Asociación Española de Estudio en Drogodependencias), la SET (Sociedad Española de Toxicomanías) i Socidrogalcohol (Sociedad Científica Española de Estudios sobre el Alcohol, el Alcoholismo y las otras Adicciones).

En tots tres casos, les revistes que publiquen les entitats ocupen un lloc molt destacat de les seves pàgines web, que permeten consultar el text íntegre d'*Addicciones* (la revista editada per Socidrogalcohol) i *Trastornos Adictivos* (de la SET), mentre que només podem accedir als índexs i als resums de la *Revista Española de Drogodependencias* (de l'AESED).

Tots aquests web inclouen informació sobre les activitats que organitzen les societats, com ara escoles de formació continuada, jornades i congressos, i una selecció d'enllaços amb altres recursos disponibles a Internet. La pàgina de l'AESED ofereix també la possibilitat de consultar el seu fons de documentació mitjançant un formulari, i promet habilitar properament la recerca telemàtica de l'arxiu.

Adreces dels web: AESED: <http://www.aesed.com> · SET: <http://www.setox.org> · Socidrogalcohol: <http://www.socidrogalcohol.org>

Apropant la recerca i la pràctica clínica. El mes de juliol passat es va editar el primer número d'una nova publicació del NIDA (la institució governamental sobre abús drogues dels Estats Units). Es tracta de *Science & Practice Perspectives*, una revista semestral que neix amb la vocació d'establir un diàleg professional entre la recerca científica i la pràctica clínica (tractament). Es pot consultar i subscriure-s'hi gratuïtament a: <http://www.drugabuse.gov>

Actualització sobre l'alcohol. El volum 14 (suplement 1) de l'any 2002 de la revista *Adicciones* està dedicat íntegrament a l'alcohol. Aporta una visió actualitzada dels aspectes bioquímics, epidemiològics, sociològics, econòmics, socials i clínics del seu abús. Es pot baixar en PDF de: <http://www.mir.es/pnd/publica/pdf/alcohol.pdf>

Informació i actualitat sobre el tabac. *Prevenció del Tabaquismo* es una publicació trimestral de la Sociedad Española de Neumología y Cirugía Torácica, d'orientació clínico-mèdica. L'últim número (vol. 4 núm. 4) inclou un suplement amb les comunicacions i pòsters del II Congreso Nacional sobre Prevención y Tratamiento del Tabaquismo. Per subscriure-s'hi (gratuïtament) envieu un correu a: ergon@ergon.es

Cita a Perpinyà. Amb la participació del Grup Igia com a membre del comitè organitzador, del 22 al 24 de maig de 2003 tindrà lloc en aquesta ciutat de la Catalunya nord la segona Conferència Llatina de reducció de riscos associats a usos de drogues (CLAT2). S'hi preveu l'assistència de col·lectius de França, Itàlia, Portugal, Suïssa i Espanya. Més informació: <http://www.clat2.com>

Per conèixer la situació a Europa. L'Observatori Europeu sobre les Drogues i les Toxicomanies ha fet públic l'informe anual sobre el problema de la drogodependència a la Unió Europea i Noruega corresponent a l'any 2002. Es poden consultar resums i baixar en PDF a: <http://annualreport.emcdda.eu.int/es/home-es.html>

El calaix

Contrapublicitat i prevenció. L'objectiu bàsic de la publicitat —inclosa la del tabac i l'alcohol— és, sens dubte, contribuir a augmentar les vendes mitjançant l'ús d'estratègies orientades a integrar els productes anunciats entre les necessitats de la població. Per tractar aquest tema, l'Organització Mundial de la Salut va reunir, el mes de maig passat a València, un grup d'experts de diferents països que van participar en una reunió internacional sobre la promoció de l'alcohol entre els joves. Allí, van parlar de l'interès de la indústria per integrar l'alcohol en la vida dels joves, mitjançant el patrocini musical, cultural i esportiu; es va debatre sobre com el màrqueting de l'alcohol genera un entorn hostil a la promoció de la salut; i del fracàs de les estratègies que s'han emprat fins ara per controlar-lo, inclosa l'autoregulació. Per tot això, i atesa la sofisticació dels mitjans que utilitza la indústria per induir els joves a beure, les conclusions de la trobada van incloure, entre altres observacions, la recomanació de dur a terme accions per fer que els joves siguin més conscients de les estratègies de la indústria i perquè s'incorpori la contrapublicitat com a eina de prevenció. En aquesta línia s'emmarca la campanya "Dóna-li voltes, dóna-li la volta", inclosa en el programa "De marxa sense entrebancs", del qual informa més àmpliament una altra secció d'aquest butlletí. En l'esmentat programa, una sèrie de postals parodiava les campanyes publicitàries de cinc marques d'alcohol (whisky, rom, ginebra i cervesa), tot convidant els joves a descodificar la seva argumentació.

Més informació: Ajuntament de Barcelona. Pla Municipal d'Acció sobre Drogues. Telèfon: 93 238 45 60

prevenim.dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro

Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim • dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 6 - Suplement monogràfic 1 - 2002

Monogràfic prevenció familiar

En aquest número...

 Editorial 2

Presentació del primer número monogràfic de Prevenim.DRO.

 Cop d'ull a la recerca 2

Extracte d'un estudi d'avaluació de dos programes americans que mostra que determinats programes d'entrenament familiar poden provocar canvis persistents en l'evolució del consum de drogues.

 Materials 3 - 4

¿Alcohol en la família? – per ajudar quan hi ha problemes (llibret).
De les "pastilles"... parlem-ne – informació per als pares (llibret).
La prevenció del consum de drogues des de la família – (llibret).
Moneo – programa universal d'educació familiar (manual i CD).
Pares, mares i adolescents – per treballar amb pares (vídeo).
Protego – prevenció familiar per a població de risc (manual i CD).
¿Qué he hecho yo para no merecer esto? – (vídeo i llibret).
Unitat didàctica sobre drogodependències – (guia i diapositives).

 En pràctica 5

Comentaris sobre la implicació dels pares en accions de prevenció, a partir d'un estudi que revisa diferents intervencions fetes a Anglaterra.

 L'opinió 5

Visió de la FaPaC sobre el paper de la família en la prevenció.

 Notes bibliogràfiques 6

Comentaris breus sobre articles i altres publicacions.

 Des de la DG de Drogodependències i Sida 6

Comentaris sobre un material adreçat als pares i mares per ajudar-los a connectar amb la realitat dels fills i parlar amb ells de temes "difícils", com ara les drogues i la sexualitat.

prevenim • dro
és un programa de l'associació:

PREVENIM I DESARROLLOPAMENT SOCIAL

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

Teniu a les mans el primer número monogràfic de Prevenim.DRO, editat i distribuït gràcies al suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida del Departament de Sanitat i Seguretat Social, i dedicat íntegrament a la prevenció familiar de l'abús de drogues. La investigació dels antecedents del consum de drogues —els factors de risc i de protecció— han posat de manifest el destacat paper etiològic del context familiar en què es desenvolupen els infants i els adolescents, i fa possible el desenvolupament de programes de prevenció efectius adreçats a la família, complementaris d'altres intervencions en l'àmbit escolar, comunitari, etc. A casa nostra, el desenvolupament de programes de prevenció en l'àmbit familiar és encara incipient, però algunes iniciatives aïllades han contribuït a establir els fonaments que permetran continuar el treball en aquest sector. Aquest número monogràfic presenta un exemple d'avaluació de programes de prevenció familiar, mostra alguns materials de suport als programes de prevenció familiar disponibles a Catalunya i a la resta de l'Estat, i dóna a conèixer diferents publicacions sobre el tema. La veu de la família —protagonista indiscutible d'aquest monogràfic— és també present gràcies a la col·laboració de la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya.

Cop d'ull a la recerca

Efectes a llarg termini de dos programes breus de prevenció familiar de l'abús de drogues

Un recent estudi americà ha fet públics els resultats de l'avaluació de dos programes de prevenció familiar de l'abús de drogues. El primer, el PDFY (Preparing for the Drug Free Years), es basa en el model de desenvolupament social de Catalano i Hawkins, i consta de 5 sessions de 2 hores destinades principalment als pares amb fills adolescents (els fills només participen en 1 sessió). Els continguts inclouen informació sobre factors de risc per a l'abús de drogues, assessorament per desenvolupar normes familiars en relació a l'ús de substàncies i supervisar-ne el compliment, orientacions per reforçar els vincles familiars i per millorar la gestió dels conflictes familiars, i estratègies per implicar els fills en les activitats familiars.

El segon programa, l'ISFP (Iowa Strengthening Families Program), basat en els models biopsicosocial i de factors de risc i protecció de Kumpfer, consta de 7 sessions de 2 hores, destinades als pares i als fills. Els continguts per als pares inclouen l'establiment de normes, l'ús de pràctiques de disciplina apropiades, la gestió emocional i la comunicació amb els fills; mentre que els continguts adreçats als adolescents també inclouen l'entrenament en

habilitats de resistència i de relació amb els iguals.

Els resultats van posar de manifest una reducció del consum de drogues en els adolescents de les famílies incloses en algun dels programes avaluats, en comparació amb el de les famílies que no van rebre cap programa

En l'estudi van participar 667 famílies d'alumnes de 6è curs de 33 escoles públiques d'Iowa (EUA). Les escoles van ser escollides a l'atzar per participar en el programa PDFY, a l'ISFP, o per formar part del grup control, que no va rebre cap programa preventiu. Els investigadors van avaluar el consum de tabac, alcohol i cannabis dels adolescents abans de l'inici del programa i quatre anys després, i van adoptar diferents estratègies per tal de millorar la participació de les famílies i garantir que els programes es desenvolupaven d'acord amb el seu disseny original.

Els resultats van posar de manifest una reducció del consum de drogues en els adolescents de les famílies incloses en algun dels programes avaluats,

en comparació amb el de les famílies que no van rebre cap programa. Així, els adolescents destinataris de l'ISFP van mostrar percentatges inferiors als del grup control, en relació a l'ús d'alcohol, tabac i cannabis, ús d'alcohol sense autorització familiar, i embriaguesa. En el grup control, la prevalença d'ús de cannabis "algun cop a la vida" va ser 2,4 cops superior que entre els adolescents del grup ISFP; l'experiència d'embriaguesa, 1,7 vegades més alta, i la de l'ús de cigarretes, 1,5 cops superior. Els adolescents que van participar en el PDFY també van mostrar, per a totes les drogues, percentatges inferiors d'ús "alguna vegada a la vida" que els controls, però només les diferències en l'embriaguesa i en l'ús de cannabis van resultar estadísticament significatives.

Els resultats d'aquest treball tenen un gran interès pràctic, ja que posen de manifest que unes poques sessions d'entrenament familiar poden causar en l'evolució del consum de drogues dels adolescents canvis que es mantenen per un llarg període de temps, i suggereixen que aquests efectes podrien augmentar incrementant la durada i la intensitat dels programes.

Materials

¿Alcohol en la familia?

Llibret de 20 pàgines (en castellà) elaborat per Socidrogalcohol amb suport de la Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas, dins del marc del programa ALFIL, una proposta preventiva adreçada a joves amb antecedents familiars d'alcoholisme. D'acord amb que indica el seu subtítol: *Guía para ayudar a toda la familia a recuperarse del alcoholismo*, inclou apartats adreçats per als diferents membres de les famílies amb problemes d'alcohol, per tal d'ajudar-los a comprendre i afrontar el problema, oferir-los recolzament emocional i aportar missatges preventius als fills. Es suggereix la seva utilització en centres d'atenció a l'alcoholisme, associacions d'alcohòlics rehabilitats i joves amb problemes d'alcohol a la seva família.

Més informació: Socidrogalcohol. Tel: 932 019 856

De les "pastilles"... parlem-ne.

Material editat pel Departament de Benestar Social (actualment Benestar i Família), format per dos llibrets: un per a educadors i un altre per a pares. Aquest últim, de 16 pàgines, té com a objectius informar sobre el consum de drogues en espais lúdics i estimular la comunicació amb els fills. Per a la seva elaboració, a càrrec de la Fundació Salut i Comunitat amb la col·laboració dels Departaments de Sanitat i d'Ensenyament, es van tenir en compte les opinions de grups de joves i de pares. Els seus continguts inclouen informació sobre les drogues de síntesi i sobre les motivacions per consumir-ne, elements per detectar consums, orientacions per actuar en cas de sospita, a més d'un apartat amb la visió de joves consumidors envers els seus pares.

Més informació: Departament de Benestar i Família. Tel: 934 831 000

La prevenció del consum de drogues des de la família

Llibret de 16 pàgines amb il·lustracions a quatre colors adreçat als pares i mares en general. Elaborat per l'associació ACEDA, és una iniciativa dels programes de prevenció de les drogodependències dels Ajuntaments de Roses i de Castelló d'Empúries que té com a objectius: estimular la reflexió sobre els factors que afavoreixen el consum de drogues, promoure la implicació dels pares com a agents preventius, afavorir que parlin amb els seus fills sobre les drogues i informar-los sobre les substàncies més consumides. Els seus continguts inclouen pautes educatives, informació sobre drogues (inclosa una taula sobre els efectes i els riscos de l'alcohol, el tabac, el cannabis i els estimulants), orientacions per detectar consums en els fills i informació sobre recursos on adreçar-se en cas de requerir assessorament.

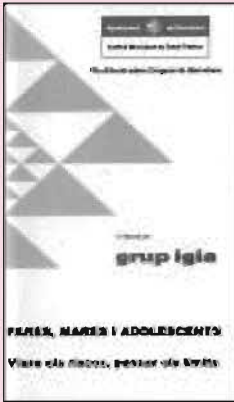
Més informació: Ajuntament de Roses. Tel: 972 256 144 · Ajuntament de Castelló d'Empúries. Tel: 972 250 426

Moneo. Educació familiar per a la prevenció

Programa de prevenció per treballar amb la població general de pares i mares de preadolescents (nois i noies de 9 a 13 anys). Desenvolupat per PDS · Promoció i Desenvolupament Social amb suport del Departament de Benestar Social, consta d'un manual de 80 pàgines amb la informació necessària per aplicar tres sessions, al llarg de les quals, els pares, reben informació sobre drogues i sobre pràctiques educatives que ajuden a evitar que els fills comencin a consumir-ne i fan front a situacions educatives simulades. El manual també inclou un qüestionari d'avaluació i models de fitxes d'inscripció i de registre d'assistència, a més d'informació per accedir a un servei de suport per a l'aplicació del programa. Aquest material es completa amb un CD-Rom amb trenta-tres transparències.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Tel: 934 307 170

Pares, mares i adolescents

Material que, amb el subtítol: *Viure els riscos, pensar els límits* es proposa per treballar amb pares i mares aspectes relacionats amb l'educació dels adolescents, especialment aquells que tenen a veure amb conductes de risc, com ara el consum de drogues. Elaborat pel Grup Igia amb suport del Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, consta d'un vídeo de 16 minuts i d'una guia breu (sis pàgines) amb orientacions per a la seva utilització. Es un material de caire complementari pensat per ser utilitzat dins de sessions de treball amb grups de pares, i no pas de forma aïllada, que aporta preguntes més que respostes, i pot ser útil per endegar un debat o concloure una xerrada abans d'iniciar l'apartat de discussió.

Més informació: Grup Igia. Tel: 934 152 599

Protego

Programa selectiu de prevenció que, amb el subtítol de *Entrenament familiar en habilitats educatives per a la prevenció de les drogodependències*, s'adreça al treball amb pares de preadolescents amb problemes de conducta o membres de famílies en risc. Elaborat per l'associació PDS, amb suport de l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials, busca modificar els factors de risc de l'entorn familiar mitjançant la millora de les habilitats educatives dels pares, l'enfortiment dels vincles familiars i la clarificació de la posició de la família en relació al consum de drogues. Consta d'un manual de 100 pàgines amb informació detallada per aplicar les vuit sessions del programa, qüestionaris d'avaluació i informació sobre la manera d'accedir a un servei de suport per a la seva implementació, a més d'un CD-Rom amb fulls d'informació per als pares i models de transparències per a cada sessió.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Tel: 934 307 170

¿Qué he hecho yo para no merecer esto?

Intervenció preventiva universal adreçada a pares i mares amb fills d'edats compreses entre la infància i els 14 anys, aproximadament. Desenvolupada per la Fundació Salut i Comunitat, amb suport del Plan Nacional sobre Drogas, consta d'un vídeo de 34 minuts (amb un dossier de sis pàgines amb dades relatives al territori on s'aplica) i d'un llibret de 38 pàgines, amb il·lustracions de caire humorístic, que aporta informació sobre les drogues i recomanacions educatives sobre diferents aspectes: modelat de la conducta, transmissió d'actituds, ús del temps lliure, etc. Es proposa la seva utilització com a material d'educació a distància en aplicacions a "gran escala", distribuint els materials als domicilis familiars (en préstec) a través de les escoles, assolint així una àmplia cobertura de la població diana.

Més informació: Fundació Salut i Comunitat. Tel: 932 440 570

Unitat didàctica sobre drogodependències

Material dissenyat per propiciar espais de formació amb pares i mares per tal d'ajudar-los a millorar la relació amb els fills i orientar-los per respondre davant d'hipotètics consums de drogues o problemes de dependència. Pensat per ser utilitzat per part de mediadors no "experts" en el tema, és alhora adequat per treballar amb persones amb dificultats lectores. Elaborat per l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet amb suport del Departament de Benestar Social, consta d'una guia de 34 pàgines amb instruccions d'utilització, orientacions per desenvolupar debats, annexes (sobre conducció de grups, adolescència i adreces d'interès) i un joc de 34 diapositives que suggereixen situacions habituals entre pares i fills i d'una cinta d'àudio que reproduïx els diàlegs d'aquestes situacions.

Més informació: Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Tel: 934 624 000

En pràctica

El repte d'implicar els pares...

El reconeixement de la importància de la prevenció familiar ha anat de la mà de la constatació de les dificultats per aplicarla. Recentment, un equip de la Universitat de Bath¹ va revisar diferents actuacions aplicades al Regne Unit durant la dècada passada, amb l'objectiu d'avançar en el coneixement dels factors clau per implicar els pares en accions preventives, valorar el seu impacte i establir el paper de la prevenció familiar en els programes comunitaris. Aquestes són les seves conclusions més importants:

Captació dels pares. Es veu afavorida per la implicació de l'escola o altres serveis comunitaris, la realització de les activitats en llocs familiars, el fet de no tractar només de les drogues, el fet d'oferir diferents formats d'aplicació per adequar-se millor a les necessitats dels pares, i per la utilització de mitjans de comunicació per difondre el programa. Per contra, es veu dificultada per l'existència de dificultats socials, la desconfiança envers la pròpia capacitat per incidir sobre el comportament dels fills, la por a rebre etiquetes negatives per participar en una activitat sobre drogues, i pel fet de no sentir necessitat de rebre formació sobre el tema.

Impacte de les intervencions. Malgrat que fan falta nous estudis que ajudin a determinar els efectes de la prevenció familiar sobre la conducta dels fills, aquest treball suggereix que els programes preventius poden ajudar a millorar la informació i sensibilització dels pares sobre el tema i augmentar la seva confiança per parlar de drogues amb els fills, influir sobre les seves actituds i afrontar eventuais consums.

Aspectes relacionats amb la planificació. La prevenció familiar ha de ser un element clau dels programes comunitaris, tot combinant accions de sensibilització adreçades a la població general amb intervencions més llargues i intenses adreçades a grups de risc. Aquestes actuacions han de cobrir aspectes d'informació sobre les drogues i sobre la necessitat de mostrar conductes coherents amb els missatges que es transmeten als fills, aspectes relacionats amb la creació d'un clima familiar adequat, una bona comunicació amb els fills, la supervisió de la seva conducta i la resolució de problemes, i aspectes orientats a estimular la confiança dels pares en la seva capacitat per incidir sobre la conducta dels fills.

¹ Velleman R, Mistral W & Sanderling L. (2000). *Taking the Message Home: involving parents in drugs prevention. Report prepared for the Home Office.* (Disponible a: <http://www.drugs.gov.uk/ReportsandPublications/DPASPublications/1033750749/1033750783.pdf>).

L'opinió

Federació d'associacions de Mares i Pares d'alumnes de Catalunya

La FaPaC aplega la major part de les AMPA de centres d'ensenyament públics de Catalunya. Atès que, sens dubte, les AMPA tenen coses importants a dir i a fer en matèria de prevenció de drogodependències, hem volgut conèixer l'opinió de la FaPaC sobre el paper de la família en la prevenció de les drogodependències, la col·laboració família – escola en relació a aquest tema, i la necessitat d'ajudar les famílies a educar els fills en matèria de drogues. Les consideracions sobre aquestes qüestions arriben de la mà de la Sra. Lola Abelló, membre de la Junta Directiva de la FaPaC.

Són tres qüestions molt relacionades entre si, que penso que podrien contestar-se a l'hora. El paper de la família en la prevenció de les drogodependències comença en els primers anys de vida dels infants, ja que és mitjançant l'educació com els nens i les nenes adquireixen la maduresa per afrontar els reptes que la vida va portant. Aquest procés educatiu ha d'incloure molt d'afecte, una bona comunicació entre els adults i els infants, l'establiment de normes clares i l'exercici d'un control de l'acompliment d'aquestes normes, que ha d'estar sempre d'acord amb el grau de maduresa i les expectatives que dipositem en els nostres fills i filles.

Els pares i mares transmetem valors i també hem d'educar en la salut, perquè ensenyar a tenir cura del cos pot ajudar a estimar-se més un mateix, a acceptar-nos tal com som i augmentar l'autoestima i l'assertivitat. L'Educació per a la salut, és una matèria de les anomenades transversals que, tot i que sovint no es

Cal que la relació entre la família i l'escola sigui sempre fluida i dialogant.

pot desenvolupar totalment a l'escola, representa un eix fonamental en els currículum a l'educació formal i a la no formal. Els continguts d'educació per a la salut ofereixen valuoses oportunitats d'aprenentatge i contribueixen a desenvolupar habilitats personals i a prendre consciència de la importància de la salut individual i comunitària.

Per tot això, cal que la relació entre la família i l'escola sigui sempre fluida i dialogant, més encara durant l'educació secundària, o si hi ha indicis de problemàtica de dependència. Les famílies necessitem informació i conèixer recursos on ampliar-la: un millor coneixement dels programes existents, els recursos de derivació, etc., pot resultar útil per a moltes famílies i, de vegades, ajudar a fer caure la bena dels ulls en els casos de famílies amb fills que ja han iniciat un procés de dependència sense que els pares hagin estat capaços d'adonar-se'n

J. A. Ríos, A. Espina, M. D. Baratas (1997). *Actuar es posible. La prevención de las drogodependencias en la familia*. Madrid: Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. Publicació de la sèrie *Actuar es posible*, destinada als pares i mares amb l'objectiu d'ajudar-los a reflexionar sobre el paper de la família en la prevenció de l'abús de drogues a l'adolescència. Disponible a: <http://www.mir.es/pnd/publica/pdf/pfam.pdf>

R. S. Ashery, E. B. Robertson, K. L. Kumpfer (Eds.). (1998). *Drug Abuse Prevention Through Family Interventions*. Rockville, MD: National Institute on Drug Abuse. Inclou diversos articles presentats en una reunió científica sobre prevenció familiar de drogodependències promoguda per l'Institut Nacional sobre l'Abús de Drogues (NIDA) dels Estats Units. S'hi presenten treballs dels principals especialistes americans en aquest àmbit. Disponible a Internet: <http://165.112.78.61/pdf/monographs/monograph177/download177.html>.

F. Martínez González (2001) *Prevención familiar del consumo de drogas. Trastornos Adictivos; 3(4): 263-279*. Article que revisa els coneixements actuals sobre els factors familiars de risc i de protecció per a l'abús de drogues. Descriu alguns programes americans de prevenció familiar que s'han mostrat efectius, i comenta les característiques que faciliten la implantació d'aquestes intervencions. Disponible a Internet: <http://db.doyma.es>

L. García Campos. *Las APAs ante el alcohol y otras drogas*. Document electrònic: Confederación Española de Asociaciones de Padres y Madres de Alumnos (CEAPA). Número 8 de la serie herramientas, publicada per la CEAPA, que analitza el consum d'alcohol i altres drogues des de la perspectiva escolar, discuteix el paper de l'educació per a la salut en la prevenció de les drogodependències i comenta el paper que poden jugar els pares i les mares. Disponible a Internet: <http://www.ceapa.es/zip/herram8.zip>

F. Mendes, A. R. Relvas, A. Olaio, M. Rovira, G. Broyer, S. Pietralunga, K. Borhn, J. L. Recio (2001) *Family: the challenge of prevention of drug use* Valencia: IREFREA España. Aquesta publicació és el resultat d'un projecte desenvolupat per IREFREA amb el suport de la Unió Europea. Inclou una revisió teòrica dels principis de la prevenció de l'ús de drogues en el marc de la família i de l'estat dels programes de prevenció familiar en diferents països europeus. Disponible a Internet: <http://www.irefrea.org/spain/Familias.htm>

Des de la Direcció General de Drogodependències i Sida

Connecta amb els teus fills és un llibret editat per la Direcció General de Drogodependències i Sida del Departament de Sanitat i Seguretat Social que, d'acord amb el seu subtítol: *Com prevenir el consum de drogues i altres conductes de risc?*, ofereix als pares i mares idees per ajudar-los a connectar amb la realitat dels seus fills i parlar amb ells de temes com ara les drogues i la sexualitat. Inclou una introducció sobre factors de risc i protecció i quatre apartats que tracten sobre el paper dels pares com a models de conducta per als fills, la comunicació entre pares i fills, la manera d'ajudar-los a fer front a la pressió de grup i l'establiment de normes i límits de conducta. Tot tractat de manera breu (setze pàgines) i amb una presentació acurada (tres colors, il·lustracions). De fet, estem parlant d'un breuari que compacta els temes que tracta, amb més amplitud, una Guia per a pares i mares elaborada per l'associació Àmbits Esport i la Direcció General de Drogodependències i Sida, amb el suport del Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola.

Més informació: Direcció General de Drogodependències i Sida. Telèfon: 932 272 900

prevenim dro

Edita: PDS - Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro: Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 • Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org • Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 7 - primer semestre 2003

En aquest número...

Editorial

2

A propòsit de l'aprovació del "Plan Nacional de Prevenció del Tabaquisme".

Cop d'ull a la recerca

2

Comentari d'un estudi que, mirant d'avaluar l'efectivitat de diferents procediments d'administració d'un programa de prevenció familiar, troba efectes contrapreventius associats al fet d'agrupar adolescents amb problemes de conducta per aplicar el programa.

Materials

3

"Alter ego" – per ajudar a aplicar els programes "Protego" i "Moneo".

"Ètica etílica" – alcohol i reducció de riscos (fulletó).

"No deixis que l'alcohol et condueixi" – alcohol i conducció.

En pràctica

4

Recomanacions a l'hora de dissenyar programes de prevenció d'oci alternatiu, a propòsit de la publicació d'una guia per a l'avaluació d'aquesta mena de programes.

L'opinió

4

Julián Vicente, expert del Departament d'Epidemiologia de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies, ens parla sobre les enquestes de consum de drogues i sobre les mesures que poden millorar-ne la seva utilitat i qualitat.

Finestra oberta

5

Descripció del programa *Max a escena*, una proposta d'utilització del teatre com a eina preventiva, que va néixer fa cinc anys a Lleida, fruit d'un procés per cercar estratègies atractives i engrescadores per treballar en el context de l'educació formal.

Navegant

5

Comentaris i suggeriments per navegar per la plataforma de serveis telemàtics del Departament de Benestar i Família, adreçada als professionals del camp social.

En poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.

El calaix

6

Comentari d'un estudi sobre la qualitat de vida dels usuaris dels programes de metadona, que inicia una sèrie de documents de suport editats pel Departament de Benestar i Família.

prevenim.dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

El passat mes de gener, el Consell Interterritorial del Sistema Nacional de Salut —presidit per la ministra de Sanitat i integrat pels consellers de salut de les comunitats autònomes— va aprovar el Pla Nacional de Prevenció del Tabaquisme per al període 2003-2007. Aquest nou pla neix amb l'objectiu d'aconseguir harmonitzar les diferents administracions per afrontar globalment el control i la prevenció del tabaquisme, i planteja la necessitat de disminuir la prevalença del tabaquisme, protegir la salut de la població davant l'aire contaminat per fum de tabac, i afavorir la coordinació i la participació social i institucional.

Des d'aquest butlletí, ens hem referit repetidament a la importància de prevenir el tabaquisme, primera causa evitable de malaltia i mort prematura als països desenvolupats. Per això, pensem que els professionals de la prevenció hem de felicitar-nos que s'hagi aprovat aquest pla, i desitgem que l'interès general que proven de defensar els programes de prevenció aconseguixi prevaler per sobre dels interessos particulars de la indústria tabaquera i —per què no dir-ho— també de la indústria farmacèutica, que sovint sembla que centra la política antitabàquica en el tractament farmacològic del tabaquisme.

Cop d'ull a la recerca

Agrupar els adolescents amb problemes de conducta: una estratègia arriscada

Molts programes de prevenció s'adrecen a adolescents amb problemes de conducta o altres comportaments de risc, i sovint inclouen entre els seus continguts l'entrenament en assertivitat i altres habilitats socials.

En un estudi dissenyat per avaluar l'efectivitat de diferents procediments per administrar el programa *Adolescent Transition Program (ATP)*, Dishion, Cord i Poulin (1999), van distribuir aleatòriament 119 adolescents en situació de risc i les seves famílies en 4 condicions experimentals: a) intervenció només sobre els familiars, b) intervenció només sobre els adolescents, c) intervenció sobre els adolescents i les seves famílies, i d) un grup de control al qual només se li va facilitar material audiovisual.

Els autors esperaven que la intervenció sobre els adolescents i les seves famílies seria la que obtindria un benefici superior, i efectivament, en finalitzar el programa, van observar efectes beneficiosos en tots els grups experimentals comparats amb el grup control: millora significativa dels nivells d'informació, reducció d'interaccions familiars negatives, i millora dels informes dels pares sobre el comportament dels seus fills.

El seguiment posterior dels adolescents va mostrar, però, una evolució inesperada: tres mesos després d'iniciar-se la intervenció, els subjectes que havien participat en algun dels dos grups que havien inclòs una intervenció directa sobre els

adolescents mostraven uns nivells d'ús de tabac i de problemes de conducta superiors als enregistrats en el grup control. Aquests efectes adversos es van continuar observant durant un període de tres anys.

Com es poden explicar aquests efectes contrapreventius? Els investigadors van observar que els adolescents que a l'inici de l'estudi tenien un comportament més problemàtic també van ser els que van experimentar més efectes adversos. Alho-

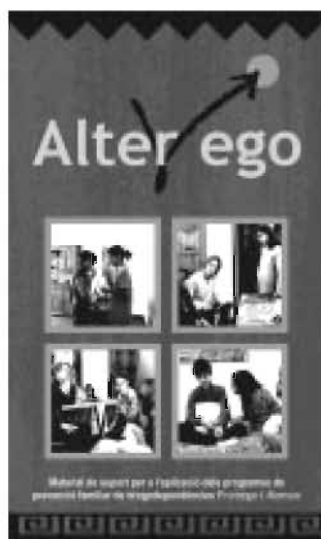
ra, aquests adolescents també eren els que havien captat més l'atenció de tot el grup durant les sessions d'entrenament en habilitats socials del programa, de manera que és probable que el grup hagués actuat com a reforç de les conductes inadequades,

en comptes de facilitar l'adquisició d'habilitats socials.

Els resultats d'aquest estudi suggereixen que agrupar adolescents en situació de risc per aplicar programes de prevenció podria tenir efectes negatius, atès que aquests individus tendeixen a reforçar (amb la seva atenció, amb rialles o amb comentaris favorables) les conductes inadequades dels altres membres del grup, com s'ha observat en nombrosos treballs. Tot i que calen nous estudis que confirmen aquestes observacions, és evident que qualsevol intervenció sobre el comportament pot tenir efectes contraris als esperats, els quals, sense una avaluació acurada, poden passar desapercebuts.

(...) agrupar adolescents en situació de risc per desenvolupar programes de prevenció podria tenir uns efectes negatius...

Per continuar llegint: Dishion TJ, McCord J, Poulin F (1999) «When Intervencions Harm. Peer Groups and Problem Behavior», *American Psychologist*. 54(9):755-764.

Alter ego

Material desenvolupat per PDS, Promoció i Desenvolupament Social, amb el suport del l'ICASS, per facilitar o complementar l'aplicació dels programes de prevenció familiar *Protego* i *Moneo* (veieu els butlletins 2 i 6). El primer, busca millorar les habilitats educatives dels pares de fills amb problemes de conducta o que pertanyen a famílies en risc, mentre que *Moneo* s'adreça als pares amb fills de 9 a 13 anys, de la població general.

Alter ego consta d'un vídeo de 25 minuts i d'una guia de 8 pàgines amb orientacions per utilitzar-lo. El vídeo planteja tres situacions que fan referència a qüestions com ara, la comunicació familiar, l'establiment de normes o la supervisió de la conducta, les quals poden servir com a punt de partida per treballar diferents habilitats durant l'aplicació de *Protego* i *Moneo*. Dins d'aquest marc es suggereix utilitzar *Alter ego* com a complement de les activitats d'assaig de conducta i/o en sessions de seguiment o de reforç.

Adicionalment, pot servir per il·lustrar determinats continguts en conferències o tallers adreçats a pares i mares.

Més informació: PDS, Promoció i Desenvolupament Social. Telèfon: 934 307 170

Ètica etílica

Fulletó informatiu sobre l'alcohol i els riscos del seu consum elaborat per l'Associació Benestar i Desenvolupament, amb finançament i/o col·laboració de diverses administracions d'àmbit estatal, autonòmic i local. Destinat a ser distribuït entre els joves de 16 a 25 anys, essencialment a discoteques i altres espais d'oci nocturn on intervé el col·lectiu Energy Control, consta de 20 pàgines editades a tres tintes i il·lustrades d'una manera abundosa i original.

Els seus textos, en castellà, tracten de la planificació de la conducta, de consells per "beure millor", de les conseqüències de l'abús i dels seus efectes sobre la sexualitat, les relacions socials i la conducció. També orienten sobre què cal fer en situacions d'intoxicació aguda. En síntesi, un material per ajudar a reduir els riscos associats al consum d'alcohol: sensibilitzant els joves sobre les conseqüències que poden comportar determinades actituds, suggerint conductes adequades en situacions d'abús i promovent canvis en la retolació social positiva de les begudes alcohòliques.

Més informació: ABD, Associació Benestar i Desenvolupament. Telèfon: 932 890 530

No deixis que l'alcohol et condueixi

Postal i sotagot elaborats pel Consell Comarcal del Pla d'Urgell amb el suport de la Secretaria General de Joventut, que formen part d'una campanya de sensibilització sobre els riscos que comporta conduir sota els efectes de l'alcohol, que porta el mateix nom. Ambdós materials tenen un format equivalent: impressió a quatre tintes i per les dues cares, una il·lustració acompanyada del lema de la campanya a l'anvers, i uns continguts informatius en forma de taules, al revers.

Una de les taules, comuna als dos materials, fa referència a les conductes que convé adoptar en funció del nivell d'alcoholèmia assolit. Una altra taula, present només a la postal, informa sobre la quantitat de beguda (cervesa, vi o whisky) que pot fer que una persona assoleixi la taxa legal màxima d'alcoholèmia per conduir. Alhora, aquesta informació es presenta diferenciada en funció del gènere. En síntesi, un material per estimular la reflexió sobre les actituds individuals davant l'alcohol, en una comarca que els caps de setmana esdevé una de les zones d'oci nocturn més concorregudes pels joves de les terres de Lleida.

Més informació: Consell Comarcal del Pla d'Urgell. Pla de Prevenció de Drogodependències. Telèfon: 973 711 313

En pràctica

L'oci com a àmbit d'intervenció preventiva

D'un temps ençà, han proliferat molt una mena d'iniciatives preventives que es basen en posar a disposició dels joves un ventall molt divers d'activitats d'oci per als períodes festius (ex.: les nits dels caps de setmana), com a alternativa a l'oci comercial associat a l'ús de drogues (bars, discoteques, etc.). Es coneixen com a **programes d'oci alternatiu**, i la visibilitat i facilitat de comprensió dels seus arguments, fan que tinguin una molt bona acceptació política, malgrat que el seu rigor escàs desperti recels, si més no, en una part dels professionals de la prevenció.

Recentment, s'ha publicat una guia per a l'avaluació d'aquesta mena de programes, on s'afirma que el seu potencial preventiu va més enllà de la generació d'alternatives d'oci o de la substitució de certes activitats per altres que no comportin riscos, per fer de l'oci un espai més des del qual desenvolupar altres estratègies preventives. En el pla tècnic, només hi ha indicis que recolzin el desenvolupament de programes d'oci alternatiu com a estratègia preventiva. No obstant això, els estudis que s'han fet permeten formular algunes recomanacions:

- Oferir activitats que, a més d'adequades, sigui atractives i divertides per a la població diana. Altrament, no s'aconseguirà la seva participació. Una manera d'intentar-ho

passa per implicar els destinataris en la seva planificació, desenvolupament i realització.

- Incorporar elements de desenvolupament d'habilitats en els programes, de manera que les activitats merament recreatives siguin la porta d'entrada per poder treballar altres coses.
- Combinar l'oferta d'activitats d'oci alternatiu amb altres estratègies, com ara les ambientals (per reduir la disponibilitat de drogues), per configurar així, un pla de prevenció més ampli.
- Planificar, en la mesura que això sigui possible, intervencions amb un nombre elevat d'hores d'ocupació en el programa, a més d'altres serveis relacionats.

Aquests programes poden facilitar arribar a joves d'alt risc (poc receptius als programes escolars) i obrir així la porta a possibles intervencions més estructurades. De fet, sembla que són més efectius amb joves mancats d'una supervisió adulta adequada i/o amb poques oportunitats per desenvolupar habilitats per evitar problemes de conducta. En alguns aspectes, però, això es contradiu amb altres estudis, com ara el que es comenta a la secció de recerca d'aquest mateix butlletí, i apunta, un cop més, a la necessitat de nous estudis per avançar cap a una prevenció més rigorosa, més efectiva i sense efectes no desitjats.

Per saber-ne més: Fernández JR, Secades R (coords.) *Guia de referencia para la evaluación de programas de prevención de ocio alternativo*. COP / DGPND. Madrid, 2003 (Us la podeu baixar de <http://www.mir.es/pnd/>).

L'opinió

Julián Vicente *Julián Vicente és metge, i des de fa anys treballa al Departament d'Epidemiologia de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies (OEDT) amb seu a Lisboa. En aquestes línies, ens ofereix la seva opinió sobre les enquestes de consum de drogues i sobre les mesures que poden millorar-ne la utilitat i la qualitat*

Les enquestes representatives són un mètode imprescindible per estudiar la prevalença, la incidència i els patrons d'ús de substàncies psicoactives entre la població — general i escolar—, com també per conèixer les característiques dels usuaris i els possibles factors de risc i de protecció, incloent les percepcions del risc. Les enquestes també permeten conèixer altres problemes socials o de salut i estudiar la seva possible associació amb l'ús de substàncies. No obstant això, l'ús d'enquestes comporta dificultats en el cas de les drogues de consum més marginal, com ara l'heroïna, si bé aquesta mena de consums no són habituals en l'edat escolar.

La informació que proporcionen aquests estudis té un valor especial per al disseny, el seguiment i l'avaluació dels processos i dels resultats dels programes de prevenció comunitària i escolar. Ara bé, no totes les enquestes justifiquen el seu cost econòmic ni permeten assolir tots els objectius que hem esmentat. És essencial assegurar-ne la qualitat, la comparabilitat i —sempre que sigui

possible— la continuïtat en forma de sèries. La qualitat implica: seleccionar mostres suficients, obtingudes amb mètodes rigorosos que permetin arribar a conclusions fiables; utilitzar qüestionaris validats, i fer una bona recollida de dades. La comparabilitat geogràfica i temporal és essencial perquè les diferències que observem siguin fiables i interpretables i contribueixin a saber, per exemple, si la incidència està augmentant o disminuint en un determinat país, o si hi ha una incidència diferent en àrees on s'ha aplicat un programa i en àrees en què no.

L'OEDT ha contribuït a la comparabilitat de les enquestes domiciliàries amb el desenvolupament d'un *conjunt mínim d'ítems* (Qüestionari Model Europeu), que poden incloure's en qüestionaris més complexos. Alhora, ha proposat unes recomanacions metodològiques bàsiques (http://www.emcdda.org/situation/themes/drug_use_general_population.shtml). Un altre projecte europeu, l'ESPAD, coordina la realització d'enquestes escolars amb metodologies comparables a nombrosos països europeus.

És essencial assegurar-ne la qualitat, la comparabilitat i —sempre que sigui possible— la continuïtat en forma de sèries.

Max a escena

Max a escena és una proposta d'utilització del teatre com a eina preventiva, que va néixer fa cinc anys a Lleida, fruit d'un procés per cercar estratègies atractives i engrescadores per treballar en el context de l'educació formal. El seu eix és una obra teatral, "Max", dissenyada específicament per propiciar la realització d'activitats preventives a l'aula. El programa s'adreça d'una manera preferent als alumnes de 3r d'ESO, amb l'objectiu de promoure entre els joves de 13 a 15 anys, la reflexió i la presa de consciència sobre el consum de drogues i els riscos que comporta.

L'aplicació de *Max a escena* requereix la col·laboració de diferents sectors, i inclou diferents components: 1. Jornades de formació per al professorat dels IES de la ciutat, a l'inici de cada curs. 2. Treball dels professors amb els alumnes. Per facilitar-los la tasca disposen d'una guia didàctica específica del programa, a més del suport dels tècnics de l'equip municipal de prevenció, principalment abans i després de la representació teatral. 3. Representacions per als joves (a cadascuna hi assisteixen alumnes de varis centres) i, 4. Representació de l'obra per als pares (l'última de cada curs), seguida d'un debat.

Les representacions de "Max" es duen a terme al Teatre Municipal de l'Excorxador, a càrrec de la companyia de l'Aula Municipal de Teatre. Els actors són molt joves, i bona part d'ells van iniciar-se en aquest art als tallers de teatre dels IES. A l'obra, una sèrie d'escenes de la vida quotidiana d'un grup de joves serveixen per plantejar diferents interrogants i dilemes relacionats amb les drogues i amb la sexualitat, que resten oberts per a ser treballats posteriorment a l'aula.

L'avaluació es fa mitjançant qüestionaris i sessions de valoració amb els professors. Al llarg dels 5 anys d'aplicació del programa hi ha participat el 93% dels centres públics i concertats de la ciutat, amb un total de 7.152 alumnes, 329 professors i 622 pares. Pel que fa a les opinions dels alumnes, més del 70% afirmen que el programa els ha ajudat a identificar els riscos que comporta consumir drogues, a formar-se una opinió pròpia sobre el tema, a imposar-se límits i a no deixar-se influenciar pels companys per consumir-ne. Alhora, el 86% dels professors consideren que propicia la reflexió sobre el consum de drogues i les seves conseqüències. Pel que fa al temps de treball a l'aula, el 41% dels centres hi dediquen més de tres sessions. A més, alguns d'ells han creat noves dinàmiques, com ara la confecció de murals o de pàgines web.

Més informació: Ajuntament de Lleida. Àrea de Prevenció de les Drogodependències. Telèfon: 973 224 077.

Navegant

PortalSocial.net

PortalSocial.net és una iniciativa del Departament de Benestar i Família que posa a disposició dels professionals del camp social una plataforma de serveis basada en les noves tecnologies de la informació. El soci tecnològic d'aquesta iniciativa és la Universitat Oberta de Catalunya, i també hi participen els col·legis professionals de Catalunya de Diplomats en Treball Social, d'Educadores i Educadors Socials, de Psicòlegs i de Pedagogs.

Per accedir als serveis que ofereix cal inscriure's a la pàgina inicial i emplenar un formulari. Un cop s'és usuari registrat i es disposa de la contrasenya corresponent, el portal ofereix accés a informació diversa sobre 16 àmbits professionals i a més de 3.000 pàgines d'informació. Entre els àmbits professionals, n'hi ha un sobre drogodependències. Entrant-hi s'accedeix a diferents apartats, com ara un sobre legislació, un de lectures recomanades sobre el tema o un altre d'enllaços. Des de tots ells es poden baixar en pdf la major part dels documents consultats.

Altres utilitats del portal són l'accés a cercadors de ciències socials, a fons documentals o a recursos lingüístics, entre altres. En l'apartat legislatiu, per exemple, permet accedir als DOGC dels darrers trenta dies. També ofereix la possibilitat de participar en fòrums de discussió o d'accedir a un servei de consultoria personalitzat sobre diferents àmbits de la intervenció social.

Adreça del web: <http://www.portalsocial.net>

Menció especial en els Reina Sofia per a dos programes catalans. El jurat dels Premis Reina Sofia "Contra las Drogas" que convoca la Fundació CREFAT de la Creu Roja Espanyola ha concedit en la seva darrera edició una menció especial als programes "Fem Pinya!", de l'Ajuntament de Canovelles, i "Som.nit", de Creu Roja Joventut, en la modalitat de prevenció en l'àmbit educatiu i comunitari. Més informació a: <http://www.cruzroja.es>

Escola de Tardor. Socidrogalcohol organitza amb el patrocini de la Conselleria de Benestar Social de la Generalitat Valenciana, la seva "4ª Escola de Tardor", que tindrà lloc al municipi de Sant Joan (Alacant) del 6 al 8 de novembre proper. Si hi aneu amb tren o amb avió podeu obtenir descomptes en el preu dels bitllets. Més informació a: <http://socidrogalcohol.org>

Congrés sobre tabaquisme. Del 13 al 15 de novembre se celebrarà a Saragossa el "III Congrés Nacional sobre Prevenció i Tractament del Tabaquisme", organitzat pel Comitè Nacional de Prevenció del Tabaquisme. Més informació a: <http://www.cnpt.es>

Jornades a Alcorcón. Els dies 19, 20 y 21 de novembre tindran lloc a Alcorcón les "VIII Jornades sobre Prevenció de Drogodependències" que cada any organitza l'ajuntament d'aquella ciutat amb la col·laboració de l'Agència Antidroga de Madrid i del Plan Nacional sobre Drogas. El termini per presentar comunicacions acaba el 16 d'octubre (es poden sol·licitar beques a l'organització). Més informació al 91 611 59 12 o a: <http://ayto-alcorcon.es/jornadasdrogas>

Servei telemàtic d'informació i consulta sobre drogues per a joves. Servei de consulta i resposta per correu electrònic adreçat als adolescents i joves, gestionat per l'associació PDS amb el suport de la Secretaria General de Joventut i de l'ICASS. Ofereix respostes professionals a dubtes relacionats amb el tabac, l'alcohol o les altres drogues i, eventualment, derivació cap a serveis d'atenció. Per accedir-hi cal enviar un missatge a: drogues.info@pdsweb.org

Des de l'ICASS

La qualitat de vida dels usuaris dels programes de metadona inicia una sèrie de documents de suport editats pel Departament de Benestar i Família. Es tracta d'un estudi que, fent ús de metodologies quantitatives i qualitatives, es proposa conèixer les necessitats, expectatives i valoracions relacionades amb la qualitat de vida dels usuaris de programes de metadona (PMM), per contrastar-les amb la resposta dels serveis d'atenció. A més d'informació metodològica i de resultats, inclou dos apartats de conclusions i de recomanacions, on es diuen coses com ara: que la dependència no és el problema principal dels dependents dels opiàcics, sinó el deteriorament de la qualitat de vida derivada de les condicions del medi social i legal; que els canvis en el consum, derivats del tractament, poden no comportar millores en la resta d'àrees; que estar en un PMM no indica cronicitat, ni impedeix un procés d'inserció social; o que no n'hi ha prou amb administrar metadona, cal atendre també altres necessitats i facilitar processos de millora individuals.

Més informació: Ajuntament de Barcelona. Pla Municipal d'Acció sobre Drogues. Telèfon: 93 238 45 60

prevenim.dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Llariba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro

Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim • dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 8 - segon semestre 2003

En aquest número...

Editorial

2

Presentació dels continguts més rellevants d'aquest número.

Cop d'ull a la recerca

2

Comentari d'un estudi que analitza l'evolució del tabaquisme en població adulta espanyola, posant de manifest, un cop més, la diferent evolució que segueix el consum de tabac entre els homes i les dones.

Materials

3

De nit... – per prevenir l'abús de l'alcohol tot jugant (aventura gràfica per a PC). *No fumar té premi* – per prendre partit sobre el tabac (postals rasca-rasca). *Que ruli...* – per incidir sobre joves propers al cannabis (llibret).

En pràctica

4

Recomanacions per treballar amb joves que prenen drogues i en pensen seguir prenent, de la mà de Carles Sedó.

L'opinió

4

Teresa Salvador, experta de prestigi internacional, directora del Centre d'Estudis sobre Promoció de la Salut, amb seu a Madrid, parla del primer sistema d'informació tècnica sobre prevenció de drogodependències de l'Estat i dels serveis que ofereix als professionals del sector.

Finestra oberta

5

Descripció de *Som Nit*, un projecte d'informació i reducció de riscos en el consum de drogues adreçat a joves, que va sorgir l'any 1999 com a resposta a l'alarma social generada al voltant del consum de drogues de síntesi.

Navegant

5

Comentaris i suggeriments per navegar per un portal gestionat per un organisme del govern dels Estats Units que dona accés a serveis molt diversos adreçats als professionals de la prevenció.

En poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.

Des de l'ICASS

6

Presentació d'una iniciativa del Departament de Benestar i Família orientada a donar resposta a les inquietuds més habituals de les famílies pel que fa a l'educació dels fills.

prevenim • dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

Aquest nou número de *Prevenim.dro* compta amb la col·laboració de dos experts ben coneguts pels professionals de la prevenció de les drogodependències a Catalunya: a la secció *L'opinió*, la directora de CEPS –Teresa Salvador– s'adreça als nostres lectors per presentar els aspectes més destacats del sistema d'informació sobre programes preventius, *Idea-Prevenció*, mentre que en Carles Sedó, de l'equip de prevenció de drogodependències de Santa Coloma de Gramenet, presenta a la secció *En pràctica* algunes orientacions que cal prendre en consideració a l'hora d'intervenir en el cas de joves que consumeixen drogues.

El nostre *Cop d'ull a la recerca* comenta un estudi que es publicarà ben aviat on s'analitza l'evolució del tabaquisme en una mostra de població adulta espanyola, posant de manifest, un cop més, la diferent evolució que segueix el consum de tabac entre els homes i les dones. Els seus resultats ens recorden que hi ha característiques de la població –i sens dubte, el sexe n'és una d'important– que cal tenir molt en compte quan definim els objectius i les característiques de les intervencions preventives. També hi trobareu la resta de seccions habituals, amb continguts que esperem que us resultin, tot ells, interessants.

Cop d'ull a la recerca

Canvis en l'hàbit de fumar dels adults: diferències en funció del sexe

En un estudi que es publicarà properament a *Annals of Epidemiology*, un grup d'investigadors va analitzar la relació amb el tabac de 38.271 persones (14.288 homes i 23.983 dones), de 35 a 64 anys, residents en diferents localitats espanyoles, primer a partir d'una entrevista realitzada entre 1992 i 1996, i després mitjançant una entrevista telefònica efectuada aproximadament 3 anys després del primer contacte.

En la primera entrevista, un 27,1% dels subjectes es van declarar fumadors, un 16,2% exfumadors i un 56,7% no havien estat mai fumadors. El seguiment telefònic va permetre conèixer l'evolució dels subjectes investigats en relació a l'ús de tabac. Així, es va poder estimar que cada any havia deixat de fumar un 5,7% dels fumadors i un 4,3% de les fumadores. A més, cada any, un 3,8% dels exfumadors i un 4,9% de les exfumadores haurien recaigut en l'hàbit de fumar, mentre que cada any s'haurien convertit en fumadors un 1,3% dels no fumadors i un 0,3% de les no fumadores.

Els investigadors van observar que, tant per als homes com per a les dones, l'abandonament de l'hàbit de fumar era més freqüent entre les persones de més edat, mentre que la recaiguda disminuïa a mesura que augmentava l'edat dels exfumadors. En canvi, la iniciació en l'hàbit era gairebé cons-

tant per a tots els grups d'edat entre els homes, però disminuïa amb l'edat en el cas de les dones. A més d'aquests canvis associats a l'edat i el sexe, també es va observar que un consum superior de begudes alcohòliques s'associava a una menor probabilitat d'abandonar l'hàbit tabàquic i, entre els exfumadors, a una major tendència a la recaiguda.

A la vista de les diferències observades entre tots dos sexes, els autors suggereixen que els homes i les dones es troben en estadis diferents pel que fa al seu comportament en relació al tabac: en els homes, l'augment de la cessació i la disminució de les recaigudes causarien un increment de la proporció d'exfumadors a mesura que augmenta l'edat; en canvi, en les dones hi hauria una estabilització, o només una lleugera reducció de la prevalença de fumadores, atesa la seva menor taxa de cessació.

Aquestes observacions complementen els resultats de diferents estudis que han posat de manifest que la prevalença del tabaquisme entre les dones joves ha augmentat notablement en el decurs dels últims anys, especialment entre les adolescents, que tenen prevalences de tabaquisme iguals, o fins i tot superiors, a les dels nois. Cal dissenyar intervencions que ajudin a frenar la tendència a l'augment del tabaquisme entre les dones, si volem evitar que experimentin també les greus conseqüències sanitàries que ha representat el tabaquisme en els homes.

(...) els homes i les dones es troben en estadis diferents pel que fa al seu comportament en relació al tabac...

De nit... todos los gatos son pardos

Aventura gràfica per a ordinador concebuda per PDS, Promoció i Desenvolupament Social que s'emmarca dins de les activitats del programa "De marxa sense entrebancs" de l'Ajuntament de Barcelona, amb l'objectiu de constituir un suport lúdic i atractiu des del qual transmetre missatges preventius sobre l'abús de l'alcohol i propiciar intervencions educatives al voltant d'aquest tema per part de monitors de centres juvenils, educadors, etc.

Els protagonistes són una sèrie de gats antropomorfs que surten de nit per la ciutat i es mouen per diferents escenaris (pel barri, a casa, al cotxe, en un bar, etc.), la qual cosa dóna peu a treballar conceptes com ara les conseqüències de l'abús, la presa de decisions, consells per disminuir riscos, etc. Tant els diàlegs com la informació subministrada es poden llegir a la pantalla i escoltar amb els altaveus de l'ordinador. Això, sumat al tractament tridimensional de les imatges i a l'acurat disseny gràfic fa que sigui un instrument molt atractiu per treballar amb adolescents en centres cívics, casals de joves, associacions juvenils, etc.

Més informació: Agència de Salut Pública de Barcelona. IPAD. Tel. 932 384 545

No fumar té premi (postals rasca-rasca)

"No fumar té premi" és una intervenció comunitària que forma part del programa de prevenció de drogodependències de l'Ajuntament de Canovelles, i es compon de diversos elements que es van incorporant d'una manera seqüencial per tal d'arribar a diferents sectors de la població.

Un dels seus components consisteix en una sèrie de sis postals adreçades als adolescents, amb l'objectiu de propiciar el seu posicionament en contra de les pressions per fumar, provinents tant de la indústria tabaquera com del l'entorn social. L'anvers de les postals té un tractament gràfic d'evocacions nocturnes i cosmopolites, mentre que al seu revers es tracten continguts relatius a la publicitat del tabac, al paper de la dona en les estratègies de mercat del sector, als mites sobre el tabac *light*, als motius per fumar o no, a la manera de rebutjar una cigarreta i a la despesa que comporta el fet de fumar. Tots aquests textos incorporen el mètode del rasca-rasca, que comporta la implicació dels joves en un procés de descoberta d'informació i d'arguments.

Més informació: Ajuntament de Canovelles. Tel. 938 618 983

Que ruli...

Manual per a mans properes al cannabis

Material d'informació sobre el cannabis editat per la Direcció General de Drogodependències i Sida, elaborat amb la participació dels programes de prevenció de drogodependències dels Ajuntaments de Santa Coloma de Gramenet i de Parets del Vallès, i de l'associació Asaupam.

Consta d'un llibret de setze pàgines imprès a tres tintes, disponible en català i castellà, que des d'un plantejament orientat a la reducció de riscos s'adreça als joves de 15 anys o més que fumen cannabis o que tenen relació amb gent que ho fa, amb l'objectiu d'ajudar-los a evitar problemes amb els porros. Els seus textos tracten aspectes generals del cannabis (adulteració, capacitat addictiva, etc.) i dels problemes associats al seu consum al carrer, a l'escola, al treball, etc. També inclouen comentaris sobre la pressió de grup i consells per identificar situacions d'abús i per reduir o abandonar el seu consum. Pensat per a ser distribuït d'una manera anònima en espais freqüentats per la població destinatària, també pot servir com a material de suport en intervencions realitzades per professionals dels àmbits educatiu o social.

Més informació: Direcció General de Drogodependències i Sida. Tel. 932 272 900

En pràctica

Intervenir amb joves que prenen drogues (i que pensen seguir-ho fent)

Per incidir sobre la conducta dels joves, cal que ens apropem a allò que els interessa o preocupa de debò. A una noia de setze anys que abusa de l'alcohol difícilment li servirà que li diguem que amb els anys pot esdevenir una alcohòlica (no té consciència de futur), o que la cocaïna, que la té seduïda, posa en risc la seva salut (no té consciència de salut, perquè no té edat d'estar malalta). A l'hora de treballar amb joves que prenen drogues (legals i/o il·legals) cal adoptar una perspectiva ampla, que contempli:

- Els danys provocats directament pel consum: físics (una taquicàrdia per haver pres *speed*) o psíquics (un "mal viatge" després de prendre ketamina).
- Certes conductes posteriors: conducció (beure i no adonar-se que qui condueix també ha begut), sexe (sota els efectes d'una pastilla tipus èxtasi, fer sexe sense ser-ne gaire conscient), treball, intimidacions, baralles, etc.
- Conseqüències externes: familiars (tornar a casa amb els ulls vermells per haver fumats cannabis), legals (haver de fer "tractament" per evitar pagar una multa per haver-se fet una ratlla al cotxe), escolars (ésser expulsat del IES per fumar porros als lavabos), laborals, etc.

El treball preventiu amb joves consumidors pot girar al voltant del pol *negatiu* (consumeix de manera que evitis problemes importants) o del *positiu* (consumeix només de manera que t'ho passis bé). En qualsevol cas, ha de tenir en compte:

- Les particularitats de cada droga i la manera de consumir-la amb menys riscos.
- Què és fa, què es pren i com es pren a cada ambient significatiu per als joves.
- Les diferències en les característiques del consum dels dos sexes i de cada edat.
- Les actituds hedonistes i de manca de límits, i la seva manifestació en la manera de prendre drogues.

Però, parem compte: anar a parar al **DROGUES SÍ** com a reacció al **DROGUES NO** anterior, és inadequat i/o pot comportar riscos. Evitem, doncs:

- Caure en complicitats perverses ("aquesta pastilla que t'he analitzat és bona").
- Esdevenir mers tecnòlegs (*pregunta'm tot el què vulguis sobre qualsevol droga*), oblidant-nos que les persones (com estan, què fan, per què ho fan...) són el més important.
- Limitar-nos a fer un enfocament individualista de la qüestió (*el teu cos és teu, fes el que et sembli*), passant per alt les repercussions sobre la família, els amics o la comunitat.

Carles Sedó. Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.
Equip de Prevenció de Drogodependències.

L'opinió

Teresa Salvador és una psicòloga catalana amb una dilatada trajectòria professional en els àmbits del tabaquisme, la prevenció de les drogodependències i el treball documental, fet que li ha atorgat una gran projecció i reconeixement, tant a casa nostra com a nivell internacional. Actualment, des del Centro de Estudios sobre Promoción de la Salud, amb seu a Madrid, dirigeix el primer sistema d'informació tècnica sobre prevenció de l'abús de drogues de l'estat, del qual, precisament, ens en parla en aquestes línies.

En les últimes dues dècades s'estan produint avenços importants, tant en el coneixement dels factors etiològics dels problemes relacionats amb l'ús de drogues, com pel que fa a l'eficàcia de diferents formes d'intervenció preventiva. Aquests avenços són fruit de l'esforç de nombrosos professionals que, en publicar els seus treballs, aporten experiències valuoses per a l'avenç científic, la presa de decisions polítiques i el desenvolupament d'estratègies preventives eficaces.

És clar que, tenir en compte la informació prèvia basada en l'evidència contribueix a optimitzar els programes i a millorar la seva relació cost/efectivitat. En aquest sentit, la necessitat de documentació científica i tècnica no és patrimoni exclusiu dels investigadors; afecta tothom que ha de

dissenyar o dur a terme intervencions preventives.

(...) la necessitat de documentació científica i tècnica no és patrimoni exclusiu dels investigadors...

Els últims anys l'activitat del sector preventiu ha crescut molt, alhora que les tecnologies de la informació s'han desenvolupat enormement. En aquest marc, el desenvolupament d'un sistema d'informació tècnica sobre prevenció de l'abús de drogues com *IDEA-Prevenció* ha esdevingut un instrument clau per seleccionar i difondre informació especialitzada en el nostre context cultural.

IDEA-Prevenció facilita l'intercanvi d'informació entre els professionals que des-

envolupen programes orientats a la disminució de la demanda de drogues i a la prevenció de l'abús de substàncies psicoactives. A més, proporciona documentació científica sobre experiències que aporten nous elements de coneixement i reflexió en aquest àmbit. Finalment, mitjançant un treball rigorós i constant de recerca i actualització, ofereix un accés ràpid i selectiu (després de fer una tria de qualitat) a informació recent del nostre país i de l'àmbit internacional, reduint la inversió de temps i recursos necessaris per localitzar informació, sovint, difícilment assequible d'una altra manera. La informació recopilada es difon i està disponible gratuïtament per als usuaris del Sistema.

Per accedir als seus serveis cal sol·licitar-ho a: info.idea-prevencion@telefonica.net.

Som.nit

Som.nit és un projecte d'informació, prevenció i reducció de riscos en el consum de drogues adreçat a joves. Gestionat per Creu Roja Joventut amb el suport de la Secretaria General de Joventut i de la Direcció General de Drogodependències i Sida de la Generalitat de Catalunya, pretén donar resposta a algunes de les necessitats derivades dels nous patrons de consum de drogues que molts joves han anat incorporant en els últims anys.

Els seus orígens se situen en un projecte pilot que es va endegar a la ciutat de Barcelona l'any 1999 com a resposta a l'alarma social generada al voltant del consum de drogues de síntesi. En aquell projecte, que es va desenvolupar en quatre fases: treball de camp, disseny de material informatiu, intervenció en espais d'oci nocturn i avaluació, hi van col·laborar Creu Roja Joventut i la Secretaria General de Joventut. Més tard, es va fer extensiu a tot el territori català, treballant amb voluntaris de Creu Roja Joventut.

Som.nit aporta informació sobre drogues i sobre altres temes de salut en espais d'oci, relació i trobada de joves, essent la seva activitat central la ubicació d'un punt d'informació a discoteques, concerts i festivals, des d'on s'ofereix als joves interessats materials informatius, preservatius gratuïts i assessorament personal i confidencial. També ofereix activitats per promoure la reflexió i la presa de decisions responsables entre els joves, i tallers de reducció de riscos i primers auxilis per a treballadors d'espais d'oci nocturn. Totes aquestes activitats són desenvolupades per voluntaris de Creu Roja Joventut, prèviament formats com a agents de salut per l'entitat.

Els criteris d'intervenció es basen en informar amb objectivitat sobre les drogues, evitar els judicis de valor i el paternalisme, promoure l'adopció de decisions autònomes i responsables i adequar les intervencions a les diferents necessitats. En aquest sentit, els joves identificats com a no consumidors reben missatges orientats a reforçar la seva posició o a retardar l'inici del consum, mentre que els consumidors reben suggeriments per reduir els riscos, sense plantejar-los necessàriament la disminució o la cessació del consum.

Les dades disponibles (avaluació del procés) indiquen que al llarg dels darrers cinc anys s'han fet més de 500 intervencions, on hi han participat més de 800 joves agents de salut.

Més informació: Oficina Autònoma de Creu Roja Joventut. Telèfon: 934 890 026

Navegant

Prevention Pathways

Prevention Pathways és una iniciativa del Center for Substance Abuse Prevention (CSAP), un organisme del govern dels EUA encarregat de millorar la qualitat i l'accessibilitat dels serveis de prevenció de l'abús de drogues. El CSAP promou un abordatge comunitari de la prevenció que garanteixi la disponibilitat de serveis i que atengui les necessitats emergents i escurci distàncies entre el coneixement científic i el treball aplicat (transferència de tecnologia).

Els seus responsables descriuen aquest web com una porta d'entrada a la informació sobre prevenció de drogodependències a la xarxa. El web posa a l'abast dels professionals del sector documentació especialitzada i altres serveis que van, des d'una selecció de programes model desenvolupats als Estats Units, fins a la possibilitat de seguir, d'una manera gratuïta, cursos "on line" sobre diferents temes, passant per la possibilitat d'accedir a informació sobre programes específics per a diferents grups de població, a materials d'avaluació, software d'anàlisi estadístic d'accés lliure, serveis d'anàlisi per internet, etc.

En definitiva, un recurs interessant i útil per als professionals que treballen en prevenció de drogodependències i dominin l'anglès. Una limitació addicional és que part de la informació i dels serveis que ofereix estan limitats a l'àmbit geogràfic dels EUA o tenen poc sentit fora del país.

Adreça del web: <http://preventionpathways.samhsa.gov>

Campanya sobre l'alcohol a La Garrotxa. En el marc de les festes del Tura d'Olot el Consorci de Benestar Social de la Garrotxa ha dut a terme una campanya de sensibilització sobre l'abús de l'alcohol. Partint del lema *Alcohol, qui decideix?* i d'un personatge extret de l'imaginari popular, durant la campanya s'han distribuït tríptics i sotagots i s'han difós missatges per la ràdio i televisió locals. Més informació al 972 266 644

El Consell Comarcal de l'Alt Empordà lidera un programa europeu. Es tracta d'un projecte per a la incorporació de bones pràctiques en les polítiques locals de drogodependències, que s'emmarca dins del programa URB-AL de la Comissió Europea, i compte amb la participació de diferents ciutats, entitats i regions d'Argentina, Brasil, Colòmbia, Espanya, Itàlia i l'Uruguai. Més informació a <http://www.urbaldro.net>

Enquesta Escolar 2002. Realitzada sobre més de 25.770 alumnes de 14 a 18 anys de 567 centres d'ensenyament secundari de tot Espanya, s'emmarca en el seguiment que, des de 1994, fa cada dos anys el Pla Nacional sobre Drogues amb l'objectiu d'obtenir informació sobre les tendències del consum de drogues entre els joves. Es pot accedir a un resum de resultats i conclusions a: <http://www.mir.es/pnd>

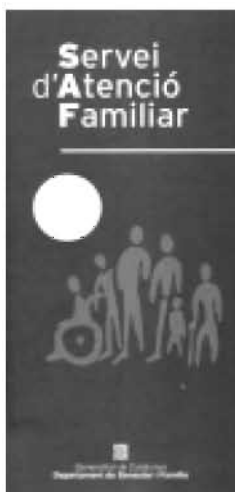

Nova revista. L'Institut d'Investigació de Drogodependències (INID) de la Universitat Miguel Hernández publica *Salud y drogas*, una revista semestral de caràcter científic. La publicació compte amb el suport de la Generalitat Valenciana, i inclou a més d'articles originals i de revisió, un espai reservat a investigadors novells i un apartat anomenat "fòrum polític". La subscripció és gratuïta i es pot sol·licitar a: inid@umh.es

Per llegir. *Bases científicas de los programas de prevención de las drogodependencias* (480 pàgines) és un manual editat pel Pla Nacional sobre Drogues com a complement d'un treball anterior sobre les bases teòriques d'aquesta mena de programes (veieu el butlletí número 1). D'aquesta manera es posa a l'abast dels interessats una visió àmplia i detallada dels principis teòrics i científics que sustenten el treball en prevenció. Es pot baixar de <http://www.mir.es/pnd>

Des del Departament de Benestar i Família

El Servei d'Atenció Familiar (SAF) és una iniciativa del Departament de Benestar i Família, orientada a donar resposta a les inquietuds més habituals de les famílies pel que fa a l'educació dels fills (en el sentit global del terme) i a potenciar el seu paper com a ens educadors i transmissors de valors. El SAF ofereix tant atenció personalitzada com col·lectiva. En el primer cas, posa a disposició de les famílies l'accés a serveis professionals per atendre situacions concretes. A tal fi, s'ha configurat una xarxa d'entitats col·laboradores que ofereix atenció i orientació (i si s'escau, derivació a centres especialitzats) sobre qüestions diverses, com ara la gelosia dels infants, els trastorns alimentaris i del comportament, l'ús de substàncies addictives, la manca de motivació i d'esforç en els estudis, les actituds i conductes violentes, etc. L'atenció a col·lectius es fa a través del programa "Temps de Família", que posa a disposició de les famílies amb fills menors d'edat una sèrie de documents col·leccionables que s'estructuren en tres franges d'edat (de 0-6, de 6-12 i de 12-18 anys) al voltant de diferents temes (valors, lleure, etc.). Alhora, ofereix la possibilitat d'organitzar xerrades-col·loqui conduïdes i dinamitzades per especialistes en diferents temes d'interès per a les famílies.

Més informació: **Departament de Benestar i Família. Secretaria de la Família.** Telèfon: 934 831 914

prevenim dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro

Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 9 - Suplement monogràfic 2 - 2003

Monogràfic prevenció escolar

En aquest número...

 Editorial 2

Presentació del segon número monogràfic de Prevenim.DRO.

 Cop d'ull a la recerca 2

Comentari d'un estudi que analitza les pràctiques preventives de les escoles nord-americanes i les compara amb els elements que caracteritzen les intervencions d'efectivitat contrastada.

 Materials 3 - 4

¿Cannabis, parlem-ne – per fer un taller (maletí amb vídeo i...)
Decideix! – programa sobre presa de decisions (guia i còmics).
Drogues! Què? – prevenció entre "iguals" (Manual i CD-Rom).
Els meus amics, el meu jardí – per als més petits (contes i...)
El tabac, ben lluny – materials de prevenció del tabaquisme (maletí).
I tu, què en penses? – per a després de l'ESO (guia i dossiers).
Jo i... – programa per 2n i 3r d'ESO (guia i carpetes de fitxes).
PASE.bcn – programa per 1r d'ESO (guia, quadern i vídeos).

 En pràctica 5

Orientacions per treballar amb l'assaig de conducta o *role-playing*, una tècnica molt utilitzada en els programes d'educació sobre drogues.

 L'opinió 5

Visió d'Amando Vega, catedràtic d'Educació Especial de la Universitat del País Basc, sobre la situació actual de l'educació sobre drogues a Espanya.

 Notes bibliogràfiques 6

Comentaris breus sobre publicacions i documents de prevenció escolar.

 Des de la DG de Drogodependències i Sida 6

Comentari sobre les línies de suport a la prevenció escolar de l'abús de drogues en que col·labora o impulsa el Departament de Sanitat i Seguretat Social.

prevenim dro
és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

Aquest segon monogràfic de *Prevenim.DRO*, editat amb el suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida del Departament de Sanitat i Seguretat Social, està dedicat a la prevenció escolar. A Catalunya, com en molts altres països, l'escolarització obligatòria permet el contacte continuat dels infants amb les institucions educatives al llarg d'un període mínim de deu anys. Aquest fet ha estat decisiu a l'hora d'assenyalar l'escola com un espai destacat d'intervenció preventiva en relació amb l'abús de drogues. Alhora, la sensibilitat i la competència tècnica dels ensenyants, per als qui la promoció de la salut constitueix un dels seus objectius educatius, han contribuït també a alimentar el desenvolupament d'experiències preventives en el seu àmbit d'intervenció. Tot això ha donat lloc a múltiples propostes d'educació preventiva, de les quals aquest butlletí en pot oferir només una petita mostra. Queden però, encara, aspectes importants que caldrà seguir considerant, com ara: assegurar la continuïtat dels programes, prioritzar l'adopció de programes més efectius i eficients, dissenyar noves estratègies destinades als individus i els grups exposats a més riscos i, naturalment, complementar la prevenció a l'escola amb actuacions sobre la família i sobre altres sectors de la comunitat.

Cop d'ull a la recerca

S'estan aplicant programes de prevenció efectius a les escoles?

Encara que a casa nostra s'han fet pocs estudis d'avaluació de l'efectivitat dels programes de prevenció de les drogodependències destinats als infants i els adolescents, la literatura científica internacional recull un nombre important de treballs d'aquesta línia de recerca. Els resultats d'aquests estudis han permès efectuar revisions i meta-anàlisis (vegeu *Prevenim.dro* número 5) que ens ajuden a conèixer algunes de les característiques que ha de reunir un programa escolar de prevenció de les drogodependències per ésser efectiu. Sabem, així, que les intervencions de prevenció escolar més efectives són les que: a) incorporen continguts d'entrenament en habilitats socials i de resistència a la pressió per consumir drogues, b) fan ús d'estratègies pedagògiques que permeten la participació dels alumnes, i c) apliquen amb fidelitat propostes didàctiques que han mostrat la seva efectivitat en estudis previs, quan això és possible.

Per conèixer les característiques de les intervencions preventives desenvolupades a les escoles, Ennett i cols. (2003) van adreçar un qüestionari a 2.648 centres educatius dels Estats Units i van obtenir resposta del 71,9% dels centres

(1.905 escoles). Els autors van poder estudiar així les característiques dels programes de prevenció que feien servir (continguts i metodologia utilitzats, implantació de programes d'efectivitat demostrada), com també les característiques dels diferents centres, dels equips docents i altres informacions relatives a l'entorn social de les escoles.

...els docents que adopten programes de prevenció més efectius han participat recentment en activitats de formació i se senten còmodes utilitzant mètodes educatius que propicien la participació de l'alumnat.

D'acord amb els resultats de l'estudi, els autors conclouen que les pràctiques preventives actuals de les escoles nord-americanes "probablement contribueixen molt poc a prevenir o reduir l'abús de drogues". Aquest impacte limitat seria resultat de: a) el poc èmfasi que posen les escoles en l'entrenament en habilitats per fer front a la pressió per consumir drogues (el 52,99% de les esco-

les consideren poc importants aquests continguts en comparació amb els informatius i els actitudinals), i b) de l'acaparadora utilització de procediments pedagògics no interactius (el 79,46% dels centres feia poc èmfasi en l'ús de metodologies participatives).

Davant d'aquest panorama decebedor, on una majoria de les escoles semblen haver optat per procediments d'escassa efectivitat, ignorant l'existència d'intervencions preventives d'efectivitat contrastada, l'estudi sembla indicar que els docents que adopten programes de prevenció més efectius han participat recentment en activitats de formació i se senten còmodes utilitzant mètodes educatius que propicien la participació de l'alumnat.

Com en altres àrees, en l'àmbit de la prevenció de les drogodependències es fa palesa la necessitat de potenciar actuacions que millorin la transferència dels coneixements que proporciona la recerca científica i tecnològica, al terreny aplicat de la intervenció preventiva. La formació continuada dels professionals i la difusió de bones pràctiques són alguns dels elements indispensables per facilitar aquest procés.

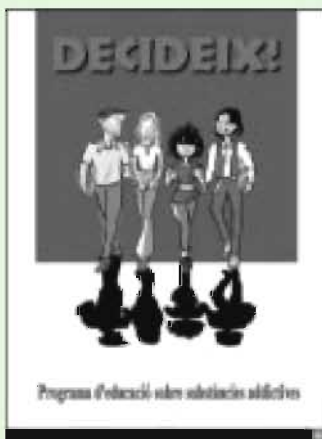
Materials

Cannabis, parlem-ne

Material adreçat als estudiants de 4t d'ESO, que forma part d'una proposta de treball que inclou altres substàncies en altres nivells educatius. Elaborat pel Consell Comarcal del Montsià amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Ampostà i el suport de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat, consta d'un maletí amb un vídeo, unes targetes amb preguntes i respostes i diversos materials per representar una situació (fitxa de descripció, guió per al narrador i targetes per als personatges). Això permet fer un taller de dues hores de duració, orientat a millorar la informació sobre els riscos del consum de cannabis, analitzar els factors grupals que influeixen en el seu consum i propiciar conductes de reducció de riscos en cas de consumir-ne.

Més informació: Consell Comarcal del Montsià. Serveis Socials. Tel: 977 704 371

Decideix!

Programa desenvolupat al Consell Insular de Mallorca, basat en el model teòric de l'aprenentatge social, que ha estat adaptat i reeditat posteriorment per diferents administracions, entre les quals hi ha l'Ajuntament de Barcelona. Adreçat preferentment als alumnes de 3r d'ESO (es pot utilitzar també a 2n), es proposa afavorir la presa de decisions informades i responsables, per tal d'evitar, retardar o moderar el consum de drogues. Consta d'una guia per al professor i d'una carpeta per a l'alumne, amb quatre còmics breus que permeten treballar en un nombre variable de sessions (de 4 a 8) diversos conceptes relacionats amb les drogues, la influència social i la presa de decisions. A més, diverses avaluacions experimentals avalen la seva utilitat preventiva.

Més informació: Agència de Salut Pública de Barcelona. Tel: 932 384 545

Drogues! Què?

Programa basat en la metodologia d'intervenció entre "iguals", desenvolupat per l'Ajuntament de Mataró amb la participació de l'associació Àmbit Prevenció i el suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida de la Generalitat de Catalunya i de l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona. Configurat com un crèdit variable interdisciplinari de 4t d'ESO, proposa una sèrie d'activitats que un grup d'alumnes, prèviament formats, apliquen als seus companys de 1r a 4t d'ESO dins del pla d'acció tutorial. Les unitats del crèdit s'estructuren en sis blocs temàtics: prevenció, alternatives d'oci, informació, influència social, habilitats socials i pràctiques. El seus materials inclouen un *Llibre del professor* (imprès) i un *Llibre de l'alumne* (en CD-Rom).

Més informació: Ajuntament de Mataró. Pla Municipal de Drogodependències. Tel: 937 582 311

Els meus amics, el meu jardí

Programa que dona suport al treball en l'eix transversal "educació per a la salut – prevenció de drogodependències" en les primeres etapes escolars (5 a 9 anys). Treballa aspectes relacionats amb la maduració i les relacions interpersonals que tenen a veure amb la presa de decisions i l'adquisició d'hàbits bàsics de salut. Consta d'una guia didàctica, un llibre de contes (els personatges dels quals són hortalisses que ha de fer front a conflictes diversos, com ara la por, la gelosia, la pressió social, etc.), una col·lecció de diapositives i un joc de pòsters. Dades d'avaluació d'aquest programa indiquen que els alumnes que el treballen mostren una millor predisposició per fer front als problemes i unes actituds i conductes més favorables a la salut.

Més informació: Generalitat de Catalunya. Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola. Tel: 934 006 944

El tabac, ben lluny

Programa conjunt de la Direcció General de Salut Pública del Departament de Sanitat i Seguretat Social i del Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, adreçat a facilitar la prevenció del tabaquisme des de l'àmbit escolar, i conscienciar els nois i noies de 8 a 16 anys sobre els perills de fumar i els avantatges de no fer-ho. Els seus materials inclouen dues caixes de cartró: una per a l'educació primària i una altra per a secundària. Cada caixa conté una guia didàctica per al professor i dues carpetes per als alumnes (una per a cadascun dels cicles: mitjà i superior d'educació primària, i primer i segon d'ESO, respectivament), amb fitxes d'activitats per fer a l'aula.

Més informació: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Salut Pública. Tel: 932 272 900

I tu, què en penses?

Programa adreçat a joves escolaritzats de 16 a 18 anys que té com a objectiu oferir informació i propiciar la reflexió i el diàleg sobre diversos temes importants de la vida dels joves, que poden tenir relació amb el consum de drogues. Editat per la Fundació de Ayuda contra la Drogadicció en col·laboració amb la Direcció General de Drogodependències i Sida, consta d'una guia didàctica per al professor i de sis quaderns per als alumnes que tracten sobre qüestions com ara: la vida en grup, la publicitat i la moda, el temps lliure, etc. És un material flexible, que es pot incorporar a tutoria, crèdits variables, etc. A més, la seva utilització dóna opció a participar en un concurs de caràcter autonòmic i estatal destinat a augmentar la motivació i l'intercanvi de conclusions entre els participants.

Més informació: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Drogodependències i Sida Tel: 932 272 900

Jo i... els meus problemes, els altres, el món

Programa desenvolupat per professionals del Departament de Salut Pública de l'Ajuntament de Reus i del Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili, amb la col·laboració de la Direcció General de Drogodependències i Sida de la Generalitat. Adreçat als alumnes de 2n i 3r d'ESO, consta d'una guia didàctica i quatre carpetes de fitxes (dues per als alumnes i dues per als professors), a més d'un pòster que van omplint els alumnes al llarg de l'aplicació. Les seves activitats configuren tres unitats temàtiques que permeten treballar, preferentment en forma de crèdit de tutoria, diferents continguts: autoconcepte, autoestima, assertivitat, reconeixement de problemes, resolució de conflictes, publicitat, pressió de grup i recursos d'oci.

Més informació: Ajuntament de Reus. Departament de Salut Pública. Tel: 977 759 600

PASE.bcn

Programa desenvolupat per l'Institut Municipal de Salut Pública de Barcelona amb l'objectiu de prevenir l'abús de drogues, posant l'èmfasi en la reducció del tabaquisme. Adreçat als alumnes de 1r d'ESO, s'estructura en set activitats educatives que es poden incorporar a les diferents matèries del currículum per: a) aportar informació sobre les drogues en general i el tabac en particular, b) treballar aspectes relacionats amb la influència social i, c) practicar les habilitats necessàries per rebutjar una cigarreta i fer front a les pressions per fumar. Inclou una guia per a l'educador, un quadern amb informació complementària per a l'alumne i dos vídeos de suport. La seva avaluació indica que disminueix la prevalença de fumadors habituals en l'adolescència.

Més informació: Agència de Salut Pública de Barcelona. Tel: 932 384 545

En pràctica

Assaig de conducta

L'assaig de conducta o *role-playing* és una tècnica de pràctica simulada que fan servir molts programes d'educació sobre drogues. Consisteix en representar situacions problemàtiques de la vida real, actuant d'acord amb un paper assignat prèviament als actors. D'aquesta manera, els alumnes poden assajar —sovint amb l'ajut de tècniques de modelat i discussió— les conductes o habilitats que es presenten a les sessions del programa, i que són necessàries per afrontar d'una manera adequada les situacions que es representen. En la seva utilització cal distingir tres fases:

Preparació. Normalment, les situacions que cal representar es defineixen al manual de l'educador (altrament, cal definir-les en funció de les habilitats que es volen entrenar). En general, n'hi ha prou amb una descripció verbal de la situació perquè els participants puguin imaginar-la, sense necessitat de preparar l'escenari. Els alumnes, però, poden aportar dades per enriquir l'escena i simular millor la realitat. També cal escollir els actors, i concedir-los uns instants de preparació (on s'ubica cadascú, etc.) abans de la representació. Alhora, cal instruir la resta d'alumnes perquè formin diversos grups, i reculli cadascun d'ells informació sobre un aspecte de la conducta assajada, com ara el to de veu, la mirada, els diàlegs, etc.

Representació. Els actors representen la situació (cal demanar-los que mirin de fer-ho amb naturalitat). Les escenificacions solen ser senzilles i durar poca estona. Un cop iniciada una representació, però, convé no aturar-la fins que l'educador consideri que hi ha informació suficient per analitzar i discutir. En cas que sigui l'educador, i no el programa, qui defineixi les situacions que cal representar, convé començar per situacions senzilles, avançant en dificultat a mesura que millori la competència dels alumnes. En finalitzar la representació, i abans de passar a la discussió, l'educador i la resta d'alumnes han d'agrair als actors l'esforç que han fet.

Anàlisi. En acabar la representació, cal donar als actors l'oportunitat de comentar la seva execució. Després, la resta d'alumnes comenten la informació recollida i les seves impressions, i fan suggeriments de millora. Alhora, el monitor dirigeix la discussió i aporta comentaris per explicar, justificar i rectificar les conductes representades. Sovint convé repetir la representació, incorporant les crítiques i els suggeriments que hagin sorgit durant la discussió. Un cop repetit el procés, uns altres alumnes repeteixen la representació, per practicar, ells també, les mateixes habilitats, o bé es passa a una nova situació, si s'escau.

L'opinió

Amando Vega

Amando Vega Fuente és un prestigiós i infatigable investigador sobre qüestions relacionades amb les drogues i l'educació. Autor de múltiples informes, llibres i articles sobre la matèria, és actualment catedràtic d'Educació Especial de la Universitat del País Basc. Prevenim.DRO li ha demanat la seva visió de la situació actual a Espanya de l'educació sobre les drogues i dels elements que caldria considerar per avançar en la millora de la seva qualitat i eficàcia. La seva resposta ha estat aquesta:

L'escola no sembla haver trobat el camí per desenvolupar l'educació sobre les drogues, malgrat la bona disposició de molts professors i del suport de no poques institucions. Hi sobra voluntarisme i hi manca compromís institucional, perquè els centres no acaben d'assumir en el seu projecte educatiu les qüestions relacionades amb les drogues.

En general, domina el treball puntual, a plaer de modes interessades, enfront del treball sistemàtic, inserit en projectes educatius.

Els plantejaments actuals de l'escola, tant a nivell didàctic com organitzatiu, permeten diferents possibilitats o línies d'acció educativa davant la qüestió de les drogues. Si assumim que l'educació sobre les drogues no és una altra cosa que l'educació per a la vida, la qüestió de les drogues esdevé un element més d'innovació educativa que facilita la integració social dels alumnes.

...els centres no acaben d'assumir en el seu projecte educatiu les qüestions relacionades amb les drogues.

Per una resposta coherent als centres escolars, el projecte educatiu de centre es constituirà en eix de reflexió i d'acció en tot allò relacionat amb les drogues/salut, tant per unificar criteris d'actuació com per coordinar recursos humans i materials propis de la comunitat educativa i de la comunitat més ampla (barri, municipi, etc.). Alhora, aquest projecte educatiu ha d'estar integrat en plans municipals que aglutinin les escoles en un projecte comú que respongui a les necessitats d'un municipi, d'una zona o d'una comarca. La prevenció no és possible si la família es tanca en ella mateixa, si l'escola no supera els seus propis murs escolars, si els municipis no es coordinen, si l'administració no assumeix la seva responsabilitat. El problema de les drogues com a fenomen social demana respostes socials compromeses, coherents amb les necessitats detectades, dins d'una política educativa de llarg abast que aglutini la responsabilitat dels centres educatius i dels recursos de suport.

Notes bibliogràfiques

C. Ariza, A. Rodríguez-Martos, R. Suárez, C. Vecino. (2002). *Guia d'orientacions per als docents quan hi ha consum de drogues en un centre educatiu*. Ajuntament de Barcelona. Institut Municipal de Salut Pública. Document adreçat a les escoles per suggerir pautes d'actuació davant els alumnes consumidors de drogues, les seves famílies i els alumnes no consumidors. Més informació: Agència de Salut Pública de Barcelona. Tel.: 932 384 545

D. Alonso, E. Freijo, A. Freijo (1996). *Actuar es posible. La prevención de las drogodependencias en la comunidad escolar*. Madrid: Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. Publicació adreçada a orientar el professorat en la prevenció de l'abús de drogues. Inclou una secció sobre factors de risc, amb explicacions de la seva relació amb les drogues, exemples de com es manifesten en els alumnes i orientacions per fer-los front. Disponible a: <http://www.mir.es/pnd/publica/pdf/actce.pdf>

Drug prevention in EU schools. Sumari publicat per l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies, que analitza la situació de la prevenció de les drogodependències a les escoles de la UE. Disponible en castellà a: <http://www.emcdda.eu.int/infopoint/publications/focus.shtml>

Mira-t'ho bé! Catàleg de programes, serveis i materials de prevenció de diverses conductes de risc, dels quals n'és titular la Generalitat, o bé hi col·labora o n'ha donat suport per al seu desenvolupament. Inclou 19 referències sobre prevenció del consum de drogues. Disponible a: <http://www.gencat.net/interior/professionals/educadors/mirathobe/index.htm>

S. Fernández. (2000). *Catàleg de materials educatius de prevenció de drogodependències*. Ajuntament de Barcelona. Institut Municipal de Salut Pública. Document per ajudar els docents en la selecció de materials per treballar la prevenció de les drogodependències a l'escola. Descriu i valora 82 instruments, que inclouen programes, vídeos i altres materials. Més informació: Agència de Salut Pública de Barcelona. Tel.: 932 384 545

Des de la Direcció General de Drogodependències i Sida

Línies de suport a la prevenció escolar. La implantació de programes de prevenció de l'abús de drogues en les diverses etapes de l'ensenyament obligatori ha estat una de les línies d'activitat prioritària del Pla de Salut de Catalunya. Per aquest motiu, el Departament de Sanitat i Seguretat Social i el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya col·laboren en el desenvolupament del Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola i donen suport a diferents intervencions que se centren, d'una banda, en la creació, edició i distribució de propostes didàctiques específiques, adaptades a les necessitats dels centres educatius i a les característiques de l'alumnat dels diferents cicles que integren l'educació primària i secundària. D'altra banda, s'impulsen activitats de formació destinades a dotar el professorat dels coneixements i les habilitats necessàries per implantar eficaçment aquestes propostes d'educació preventiva a l'escola. Finalment, el Departament de Sanitat i Seguretat Social també col·labora oferint finançament i suport tècnic per al desenvolupament d'experiències innovadores d'intervenció preventiva a les escoles de Catalunya.

Més informació: Direcció General de Drogodependències i Sida. Telèfon: 932 272 900

prevenim dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro: Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>

prevenim•dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 10 - primer semestre 2004

En aquest número...

Editorial

2

Els canvis en la política de drogodependències de la Generalitat i de l'Estat.

Cop d'ull a la recerca

2

Comentari d'un estudi que revisa una possible estratègia de prevenció per a fumadors adolescents basada en la reducció del consum de cigarretes.

Materials

3

"BPD": per treballar l'alcohol, el tabac i les pastilles a l'ESO (proposta didàctica). "Fum?": per informar els pares i generar consciència crítica sobre el tabac (llibret). "Tu hígado y las hepatitis": informació per a consumidors de drogues (còmic).

En pràctica

4

Recomanacions d'en Carles Sedó per treballar amb joves que –ara– no prenen drogues.

L'opinió

4

Joan Ramon Villalbí, expert en salut pública i destacat activista del moviment de prevenció i control del tabaquisme, director de la Divisió d'Estratègia i Sistemes d'Informació de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, parla sobre la manera de complementar les polítiques de control de l'oferta i de control de la demanda en relació al tabaquisme.

Finestra oberta

5

Descripció de *Drogues? Educar per prevenir!*, una exposició adreçada als pares i mares amb fills de sis a catorze anys, per estimular la reflexió sobre la manera d'educar els fills i evitar que tinguin problemes amb les drogues.

Navegant

5

Comentaris i suggeriments per navegar per la Cochrane Library Plus una de les fonts més prestigioses per accedir als resultats de la revisió sistemàtica de la literatura sobre intervencions en l'àmbit de la salut.

Amb poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.

Des de l'ICASS

6

Comentaris al voltant del Programa de Formació per al personal del Sistema Català de Serveis Socials.

prevenim•dro és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Salut
Organ Tècnic de Drogodependències

Els canvis en la composició dels governs de la Generalitat de Catalunya i de l'Estat han començat a provocar transformacions que segurament repercutiran en el dia a dia dels programes de prevenció de les drogodependències. D'una banda, s'ha anunciat que la coordinació de la política de drogodependències de la Generalitat es durà a terme des de la Direcció General de Salut Pública del Departament de Salut. Alhora, la Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas torna al Ministeri de Sanitat i Consum, després de 10 anys depenent del Ministeri de l'Interior. Aquests canvis d'organització poden expressar –si més no, així ho volem creure– la voluntat dels governs català i espanyol per avançar en la normalització de les intervencions preventives i assistencials en matèria de drogodependències en el context de les polítiques de Salut Pública. Tan de bo aquests canvis polítics i administratius es tradueixin en un increment dels recursos disponibles i en una millora de l'efectivitat i de l'eficiència dels programes de prevenció de les drogodependències que es porten a terme a casa nostra.

Cop d'ull a la recerca

Prevenició indicada: què podem fer amb els adolescents fumadors?

Hi ha proves que els programes de prevenció de les drogodependències adreçats a adolescents de la població general poden evitar o retardar l'inici del consum de tabac, alcohol i, probablement, drogues il·legals.

Es tracta de programes preventius *universals*, sovint desenvolupats a l'escola, que s'adrecen a persones que encara no han mantingut cap contacte amb el tabac o que no s'han iniciat en el seu consum regular. Aquestes intervencions preventives, però, no són suficients, atès que un nombre important d'adolescents fumen regularment. Els resultats de l'Enquesta Escolar sobre Drogues de l'any 2002 indiquen que el 28,8% dels escolars espanyols de 14 a 18 anys han fumat durant el darrer mes i que el 83,4% dels escolars fumadors s'han plantejat ja la necessitat de deixar de fumar.

L'elevada prevalença de l'ús de tabac entre els escolars aconsella desenvolupar també programes de prevenció que s'adrecin específicament al subgrup d'adolescents fumadors. En l'article que comentem en aquesta secció (Moolchan, Aung i Henningfield, 2002) es revisa un possible abordatge dels fumadors adolescents basat en la reducció del consum de cigarretes.

Diversos estudis han mostrat que el tractament del tabaquisme a l'adolescència té una menor efectivitat que en la població adulta, degut a les dificultats per accedir als fumadors adolescents, a l'elevat nombre de subjectes que abandonen el tractament i a les baixes taxes de cessació

obtingudes. Els adolescents mostren poca motivació per abandonar totalment el tabac i, com que generalment no han intentat mai deixar de fumar, no disposen de les habilitats i l'experiència que proporcionen les recaigudes a l'hora d'aconseguir una abstinència prolongada. Malgrat que hi ha proves que els adolescents arriben a dependre del tabac fumant relativament poques cigarretes, alhora la probabilitat que un adolescent deixi de fumar espontàniament és més elevada si el seu consum es baix. A més, el fet de mantenir un baix consum de tabac es podria traduir també en un menor risc de morbiditat i mortalitat per trastorns relacionades amb el tabaquisme.

Els programes indicats de prevenció del tabaquisme per a adolescents podrien incloure estratègies de reducció de riscos orientades a disminuir el consum de cigarretes, ja que, si més no entre els adults, s'ha vist que el fet de permetre que

Els programes indicats de prevenció del tabaquisme per a adolescents podrien incloure estratègies de reducció de riscos orientades a disminuir el consum de cigarretes.

algunes persones facin un ús controlat de tabac en el marc d'un programa de cessació no comporta una reducció de la taxa d'abstinència ni un menor interès per abandonar l'hàbit de

fumar en la resta de participants.

Aquests programes preventius de reducció de l'ús de tabac plantegen, però, importants interrogants per a futurs treballs de recerca. Cal, en primer lloc, assegurar que aquestes intervencions no dissuadeixin altres adolescents fumadors d'abandonar el seu hàbit. També cal verificar si la reducció del consum es manté a llarg del temps i si es tradueix en beneficis sobre la salut.

BPD (al Bar, al Parc, a la Discoteca)

Material didàctic per a 3r i 4t d'ESO realitzat pels Ajuntaments de Paret del Vallès i Santa Coloma de Gramenet, amb el suport del Rotary Club, Asaupam i la Diputació de Barcelona. Proposa tres conjunts d'activitats independents que permeten intervenir sobre tres drogues des dels espais més emblemàtics per al seu consum per part del joves: el bar (alcohol), el parc (cannabis) i la discoteca (pastilles tipus èxtasi).

Inclou tres fitxes per als alumnes amb 8 activitats cadascuna. L'anvers de cada fitxa és *més suau* –pensat per als joves *més tranquils*– i treballa aspectes relacionats amb cada espai. El revers –adreçat als joves que estan propers a la substància– intervé directament sobre cada droga i potencia la reducció de riscos i danys.

Un quadern de vint pàgines per al professorat, orienta en l'ús del material i informa sobre què, on, com i de quina manera els joves prenen aquestes drogues. A més, contempla els dubtes i les resistències que els professors/es poden tenir a l'hora de fer prevenció i aporta idees per sortir de situacions incòmodes a l'aula.

Més informació: Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. EPD. Tel. 934 624 000

Fum? Informació sobre el tabac per a pares i mares

Llibret de 16 pàgines adreçat als pares i mares amb l'objectiu d'aportar-los informació que els ajudi a exercir una acció preventiva envers el consum de tabac per part dels seus fills. Elaborat per l'associació PDS, s'emmarca dins les actuacions de la iniciativa "No fumar té premi" del programa de prevenció de drogodependències de l'Ajuntament de Canovelles.

Els seus continguts tracten sobre la importància del tabac com a substància addictiva, les pautes educatives dels pares (siguin o no fumadors) que limiten el risc que els fills comencin a fumar, la legislació relativa a la venda, consum i publicitat del tabac, etc. Aquesta informació s'acompanya de dades relatives a Canovelles i de frases que conviden a la reflexió. És un material que, alhora d'aportar informació, intenta promoure un cert activisme anti-tabac (que no anti-fumadors) i una presa de consciència crítica envers els mecanismes emprats per la indústria del tabac per incorporar nous joves com a clients dels seus productes, malgrat les restriccions legals.

Més informació: Ajuntament de Canovelles. Tel. 938 618 983

Tu hígado y las hepatitis (el A, B, C)

Material d'informació sobre l'hepatitis adreçat als consumidors de drogues (per via parenteral i per altres vies) elaborat per l'associació Aupa'm amb el suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida, consistent en una mena de còmic de vuit pàgines imprès a quatre tintes.

Els seus continguts, presentats en castellà, tracten, amb un llenguatge i una estètica propers als dels consumidors de drogues als quals s'adreça, dels principals aspectes que cal tenir en compte per evitar els contagis i per al seguiment del tractament de les hepatitis. Inclou un glossari de termes mèdics relacionats amb les hepatitis, i diferents apartats amb informació sobre les funcions del fetge, el concepte d'hepatitis, les diferències entre unes i altres classes d'hepatitis, les vies de transmissió, els efectes del consum de drogues sobre el fetge (sa i malalt), com reduir el risc de contagi (al consumir drogues i en la relació amb persones infectades), com saber si s'està infectat, les vacunes, el tractament de les hepatitis, les relacions entre hepatitis i VIH, etc.

Més informació: Direcció General de Drogodependències i Sida. Tel. 932 272 900

Intervenir amb joves que -ara- no prenen drogues

Hi ha la creença que els joves que no usen drogues és perquè han pres aquesta decisió d'una manera madura i conscient. Això, però, no té perquè ser així; hi ha altres realitats que poden fer que no les usin, com ara:

- No en poden prendre per limitacions físiques o psíquiques (epilèpsia, hepatitis, etc.).
- Tenen por del desconegut, de la seva reacció davant els seus efectes, etc.
- No disposen dels diners necessaris.
- No han trobat l'ocasió o l'oportunitat, no saben com aconseguir-les o com fer-les servir.
- Per edat, o per moment evolutiu, l'ús de drogues està encara fora del seu àmbit d'interessos.

Les actuacions que magnifiquen els efectes indesitjables de les drogues –o que se'ls inventen– potser siguin eficaces per als joves que es troben lluny de les drogues. Però no per als que les tindran a l'abast i podran contrastar la informació distorsionada amb la realitat.

Als no consumidors, les idees del tipus "Puc experimentar el mateix sense drogar-me" o "Si fumo porros al·lucinaré", potser els protegeixin durant un temps. Però el castell de sorra pot caure si –pel motiu que sigui– comencen a usar drogues.

Si això passa, és fàcil que ho facin sense autorregulació o prudència, atès que l'abstinència estava construïda a base d'exageracions o pseudoveritats. Treballar amb joves no consumidors/es, però que potencialment poden posar un peu a l'altra banda, ha de contemplar:

- Donar informació objectiva sobre les drogues (efectes desitjats i no desitjats, riscos, etc.)
- Ajudar a construir l'abstinència des d'arguments reals: "No prenc drogues malgrat que sé que m'ho podria passar millor", o "Em conec i sé que no m'aturaria", etc.
- Donar a conèixer les situacions que afavoreixen l'inici o la intensificació del consum: anar amb un grup on les drogues són un factor de cohesió, passar una mala època, etc.
- Fer entendre que la seva decisió és tan respectable com la dels que en prenen una altra, i ajudar a que seleccionin amb quins consums accepten conviure i amb quins no (ex.: ser-hi si fumen porros o beuen alcohol, però no quan van de *pastilles*).
- Ajudar a que tinguin diferents actituds de protecció en funció de la perillositat de les diferents substàncies (ex.: la curiositat per *l'speed* és menys preocupant que per la cocaïna).

Carles Sedó. Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.
Equip de Prevenció de Drogodependències.

L'opinió

Joan Ramon Villalbí Joan Ramon Villalbí és metge i té una àmplia trajectòria professional en l'àmbit de la salut pública. Ha treballat en la recerca de factors de risc i en el disseny i avaluació de programes preventius. Actualment dirigeix la Divisió d'Estratègia i Sistemes d'Informació de l'Agència de Salut Pública de Barcelona. Destacat activista del moviment de prevenció i control del tabaquisme, ha estat president el Comitè Nacional de Prevenció del Tabaquisme, i actualment n'és secretari. En aquestes línies ens ofereix la seva visió sobre la manera de complementar les polítiques de control de l'oferta i de control de la demanda en relació al tabaquisme.

Malgrat estar socialment molt substància addictiva que causa més morts prematures és el tabac. Els darrers anys hem fet alguns progressos, i la proporció de fumadors ha disminuït en la població general i d'una manera molt destacada entre els homes. Malgrat això, el tabaquisme segueix sent un problema massa freqüent. Probablement, per avançar més ens cal abordar aquest problema amb mesures més estructurals, que modifiquin la seva acceptació social.

Algunes de les mesures que caldria adoptar tenen una gran importància des del punt de vista local. Per exemple: eradicar la publicitat del tabac –parcialment regulada a Catalunya– o ampliar els espais lliu-

res de fum, són mesures amb un impacte preventiu molt important. A més, moltes d'aquestes mesures depenen, en bona part, de la gestió local, com ara fer

(...) la immensa majoria social favorable a l'aire net necessita un recolzament actiu. Com passa en tants altres temes, una visió global combinada amb l'acció local són la clau pel canvi.

complir les normes vigents sobre el tabac als centres educatius, sanitaris i de l'administració o col·laborar amb accions d'informació a la població o d'ajuda als

fumadors. Actualment podem observar clarament diferències entre els llocs on aquest tema es treballa d'una manera sistemàtica i els llocs on ningú no fa res.

Alhora, però, cal mantenir una perspectiva global, donant suport als esforços per ampliar les regulacions existents i per incrementar el cost del tabac mitjançant els impostos, per tal de disminuir el seu consum. Els interessos econòmics de la indústria tabaquera, però, la porten constantment a provar de forçar les regulacions. En front d'això, la immensa majoria social favorable a l'aire net necessita un recolzament actiu. Com passa en tants altres temes, una visió global combinada amb l'acció local són la clau pel canvi.

Drogues? Educar per prevenir!

Drogues? Educar per prevenir! és una proposta educativa que amb el subtítol d' *Idees per reflexionar sobre la manera d'educar els fills i evitar que tinguin problemes amb les drogues*, s'adreça als pares i mares que tenen fills d'edats compreses entre els sis i els catorze anys, amb un doble objectiu: a) propiciar una anàlisi crítica al voltant de les pautes educatives que entren amb els fills, i b) estimular el seu interès per participar en altres activitats que permeten aprofundir en aquestes qüestions.

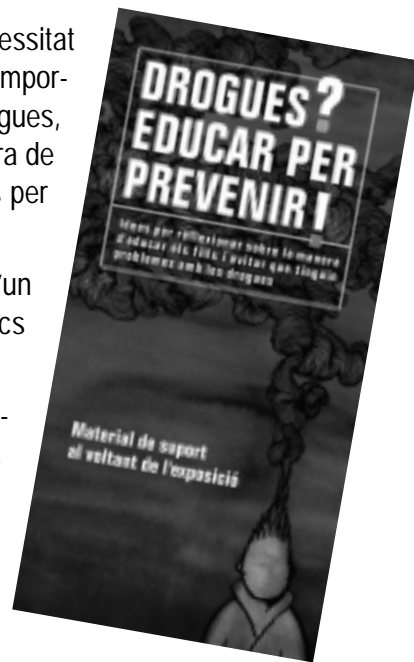
Dissenyada i elaborada per PDS · Promoció i Desenvolupament Social, amb el suport de l'ICASS, consisteix en una exposició de 12 plafons de 70 x 100 cm., que s'acompanya d'un llibret de vuit pàgines amb orientacions per organitzar activitats complementàries relacionades amb l'educació dels fills i la prevenció del consum de drogues. Aquests materials estan a disposició de les entitats que ho sol·licitin, prèvia signatura d'un conveni de préstec.

Els plafons de l'exposició tracten aspectes educatius de caire inespecífic, com ara la necessitat de mantenir un equilibri entre les funcions de suport i de control en l'educació dels fills o la importància d'una bona comunicació familiar, i també altres amb una relació directa amb les drogues, com ara la necessitat que a la família hi hagi normes sobre el consum de drogues o la manera de parlar d'aquests temes amb els fills. A més, l'últim plafó busca estimular l'interès dels pares per aprofundir en aquestes qüestions participant en programes de prevenció familiar.

Destaca el tractament gràfic dels plafons, a base de dibuixos pensats per atreure l'interès d'un públic adult, els quals, al marge de les seves qualitats artístiques i dels seus valors estètics –sempre opinables–, conviden sense cap mena de dubte a la reflexió.

La guia de suport aporta als pares que formen part de grups organitzats (com ara una associació de pares d'alumnes) orientacions per promoure i organitzar, d'una manera autogestionada o bé amb suport extern, tres possibles activitats complementàries a la visita a l'exposició: una xerrada, un debat i un taller de resolució de situacions conflictives. A més, informa sobre alguns programes per treballar amb grups de pares i mares la millora de les habilitats educatives que contribueixen a evitar l'abús de drogues per part dels fills.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Telèfon: 934 307 170

Navegant

Cochrane Library Plus (en castellà)

Una de les fonts més prestigioses per accedir als resultats de la revisió sistemàtica de la literatura sobre intervencions en l'àmbit de la salut és la biblioteca Cochrane, que inclou una col·lecció actualitzada de bases de dades sobre medicina basada en l'evidència, inclosa la Base de Dades Cochrane de Revisions sistemàtiques.

L'accés als resums d'aquestes revisions sistemàtiques és gratuït, però la consulta dels textos complets requeria fins fa poc temps accedir-hi a través d'una biblioteca subscripta a les bases de dades, o el pagament corresponent. Actualment, gràcies a una iniciativa del Ministerio de Sanidad y Consumo, es pot consultar gratuïtament la biblioteca Cochrane a través del portal Cochrane Library Plus en castellà a: <http://www.update-software.com/clibplus/clibplus.htm>.

Una altra manera d'arrabar-hi és a través del portal del Centre Cochrane Iberoamericà, ubicat a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona, anant a: <http://www.cochrane.es/Catala>. Des d'aquest portal s'accedeix al de la Cochrane Library Plus en castellà fent clic sobre el seu logo. Un cop dins cal escollir una opció d'accés: amb nom d'usuari i contrasenya o sense (la segona opció té limitat l'ús de determinades funcions). El portal de la Cochrane Library Plus en castellà conté una barra de navegació amb diferents botons. Si cliqueu al botó "temes" tindreu accés a una secció específica sobre alcohol i drogues.

Adreces del web:

<http://www.update-software.com/clibplus/clibplus.htm> - <http://www.cochrane.es/Catala>

Material sobre cannabis a dues comarques gironines. El Consell Comarcal de l'Alt Empordà i el Consorci de Benestar Social de la Garrotxa han editat conjuntament un tríptic de sensibilització sobre el cannabis. Amb el lema "Porros. Tu què hi dius?... Controles?" aquest material confronta varis dels tòpics habituals sobre aquesta substància amb argumentacions que els posen en qüestió. Més informació als telèfons 972 677 050 i 972 266 644.

Per pensar la reducció de danys. *La cultura de las drogas en la sociedad del riesgo*, publicat recentment pel Grup Igia, és la versió castellana *Psychoactive drugs & Harm reduction: From faith to science*, un llibre editat a Londres l'any 1994 fruit de l'adaptació de les ponències presentades a la 3ª Conferència Internacional de Reducció de Danys associats al Consum de Drogues que es va celebrar a Melbourne l'any 1992. Es pot baixar de <http://www.mir.es/pnd>

Pla marc i Conveni de cooperació al Baix Montseny. El Tritó del Baix Montseny, nom que identifica el pla integral sobre consums problemàtics de drogues i altres comportaments de risc subscrit per dotze municipis d'aquesta àrea geogràfica, ha editat un llibret de 24 pàgines que recull el pla marc i el conveni de cooperació per al període 2004-2008. Es pot sol·licitar al telèfon: 938 670 907.

El cannabis, és ara més potent que abans?. L'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies ha dut a terme un estudi per mirar de respondre a les inquietuds derivades de la possibilitat que el cannabis que es consumeix avui a Europa sigui més potent que en altres temps, i pugui comportar més riscos per a la salut dels consumidors. L'informe, de 72 pàgines (en anglès) es pot baixar de <http://www.emcdda.eu.int> (secció Publicacions, apartat *Insights*).

"Febre del divendres nit" a Europa i Amèrica Llatina. Dins les activitats d'un projecte liderat pel Consell Comarcal de l'Alt Empordà, que forma part del programa URB-AL de la Comissió Europea, recentment s'han adaptat i traduït al castellà, portuguès i italià els materials d'aquest programa, que ja s'està aplicant amb notòria acceptació a diferents indrets d'Argentina, Brasil, Colòmbia, Espanya, Itàlia i l'Uruguai. Més informació a <http://www.urbaldro.net>

Des del Departament de Benestar i Família

El Programa de Formació per al personal del Sistema Català de Serveis Socials té com a objectius millorar la qualitat de l'atenció que presten els serveis socials i afavorir el desenvolupament professional de les persones que en formen part a nivell de la Generalitat, dels consells comarcals, dels ajuntaments i de les entitats d'iniciativa privada. Les seves activitats s'emmarquen tant en l'àmbit dels serveis d'atenció primària com especialitzada, i s'adrecen a àrees d'actuació com ara l'atenció a les persones grans, la promoció del benestar de la família, l'atenció a la infància i l'adolescència, etc.

Enguany s'han programat més d'un centenar de cursos gratuïts sobre temàtiques diverses, com ara, en relació a les drogues: un sobre l'atenció a consumidors en l'àmbit residencial per a persones amb discapacitat física, o un altre orientat a analitzar i reconduir les relacions que es configuren en els centres residencials d'atenció a drogodependents, dins del propi equip, i entre aquest i els usuaris. A Internet (www.gencat.net/benestar/programaformacio) s'ofereix informació sobre les activitats del programa. A més, us podeu adreçar al Gabinet d'Estudis i Planificació per ampliar la informació o suggerir noves accions formatives adequades a les vostres necessitats.

Programa de formació 2004
per al personal del Sistema
català de serveis socials

Més informació: Gabinet d'Estudis i Planificació. Telèfon: 934 831 000, extensió 1581. C/e: gabinetstudis.benestar@gencat.net

prevenim dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Llariba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro

Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org · Web: <http://www.pdsweb.org>